

T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİM BİLİM DALI

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE’DE EĞİTİM

GÖKHAN YAĞCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN, 2024
MUĞLA

T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİM BİLİM DALI

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE’DE EĞİTİM

GÖKHAN YAĞCI
ORCID NO: 0009- 0009-0461-4433

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ÖZGÜR YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN, 2024
MUĞLA

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gökhan Yağcı tarafından hazırlanan “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Eğitim” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Eğitim Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Özgür YILDIZ
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı
Jüri Başkanı/Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ayten KİRİŞ
AVAROĞULLARI
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı
Üye

Doç. Dr. Ahmet VURGUN
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı
Üye

Tez savunma tarihi: 13/06/2024

Bu tez Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirmektedir.

Prof. Dr. Şevki KÖMÜR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Eğitim” başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 13/06/2024

İMZA

Gökhan YAĞCI

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE’DE EĞİTİM

GÖKHAN YAĞCI

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Özgür YILDIZ

Haziran 2024, 126 sayfa

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden itibaren Yurtta Sulh Cihanda Sulh politikasını benimseyerek Mustafa Kemal Atatürk’ün vurguladığı çağdaş uygarlıklar seviyesinde olmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda 1928’de Harf Devrimi yapılarak Latin alfabesine geçiş sağlanmıştır. Millet Mekteplerinin açılması ile okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Eğitim alanında devlet politikalarının belirlenmesi ve atılacak adımların düzenlenmesi amacıyla Milli Eğitim Şuraları toplanmıştır. Halkın cumhuriyet değerlerine sahip olmasının yanında bu değerleri benimsemesi hedeflenmiştir. Okullaşma oranı arttırılarak eğitimde, sanatta ve bilimde atılımlar gerçekleştirilmiştir. 1939’da İkinci Dünya Savaşı başlamış ve Türkiye savaşa dahil olmasa da savaş şartlarından etkilenmiştir. Türkiye savaş şartlarına rağmen eğitim alanında köylüyü kaldırmak adına önemli bir adım olan Köy Enstitülerini açmıştır. Köy Enstitüleri ile köylü çocuklarının birçok alanda gelişmesinin sağlanmasının önü açılmıştır. Eğitim, sanat, tarım, hayvancılık ve birçok zanaat alanında eğitimler verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Dünya ve Türkiye’deki genel durum, savaş yıllarında Türkiye’nin dış politikaları, eğitim alanında atılan adımlar ve gelişmelerin yanında İkinci Dünya Savaşı döneminin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yansımaları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: de facto, anchluss, milli şef, köy enstitüleri, eğitim şurası, talim terbiye

ABSTRACT

EDUCATION IN TURKEY DURING THE SECOND WORLD WAR

GÖKHAN YAĞCI

Master Thesis, Department of Social Studies Education

Supervisor: Prof. Dr. Özgür YILDIZ

June 2024, 126 pages

Since the day it was founded, the Republic of Turkey has aimed to be at the level of contemporary civilizations, as stated by the Great Leader Mustafa Kemal Atatürk, by adopting the policy of Peace at Home and Peace in the World. In this direction, a letter revolution was made in 1928 and the transition to the Latin alphabet was achieved. With the opening of the National Schools, the literacy campaign was started. National Education Councils were convened to determine state policies in the field of education and to organize the steps to be taken. It is aimed that the people not only have republican values but also adopt these values. By increasing the schooling rate, breakthroughs were made in education, arts and science. The Second World War started in 1939 and although Turkey was not involved in the war, it was affected by the war conditions. Despite the war conditions, Turkey opened Village Institutes, which was an important step to develop the villagers in the field of education. Village Institutes paved the way for the development of village children in many areas. Training was given in the fields of education, art, agriculture, animal husbandry and many crafts. The general situation of the World and Turkey during the Second World War, Turkey's foreign policies during the war years, the steps taken and developments in the field of education, as well as the reflections of the Second World War period on the Social Studies course were evaluated.

Keywords: de facto, anschluss, national chief, village institutes, education council, training and education

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşunun temel esaslarından olan muasır medeniyetler seviyesinde olmak hedefine ulaşmak amacına daha milli mücadele yıllarında toplanan Maarif Kongresi ile eğitim alanında yapılacak faaliyetlerin belirlenmesi için çalışmalara başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim programları düzenlenmiştir. Nüfusunun çoğunluğunun kırsal kesimde bulunduğu ve halkın arasındaki okuma-yazma oranının çok düşük olduğu genç cumhuriyet istikrarlı bir şekilde eğitim alanında adımlar atarak gelişme sağlamıştır. 1928 yılında gerçekleştirilen Harf Devrimi ile Latin alfabesine geçilmiştir. Ardından Millet Mektepleri açılmış, okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Halkevleri ve halkodalarının açılması ile yurdun her köşesinin eğitim ve sanat faaliyetleri ile buluşması sağlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşına giden süreçte Türkiye barış yanlısı politikalarını sürdürmüş ve savaşın her iki tarafı ile de barışı sürdürecektir anlaşılmıştır. 1939-1945 yılları arasında sürecektir olan İkinci Dünya Savaşı'ndan ekonomik, askeri ve siyasi olarak etkilenecek Türkiye savaş şartlarına uygun olarak politikalar uygulamıştır. Savaştan olumsuz etkilenmesine rağmen eğitim alanındaki faaliyetler devam etmiştir. Bunlardan en önemli diyebileceğimiz bir atılım Köy Enstitülerinin açılması ile olmuştur. Köy Enstitüleri ile kırsal kesimde yaşayan köylü çocuklarının eğitim, sanat, bilim ve çeşitli meslekler ile donatılması hedeflenmiştir. Türkiye eğitim alanındaki hamleleri ile okuma-yazma oranında kısa zamanda artış sağlamış ve okullaşma oranını da arttırmıştır. İkinci Dünya Savaşı T.C. İnkılap Tarihi dersini de etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı süresince eğitim alanında yaşanan gelişmelerin T.C. İnkılap Tarihi dersine yansımaları ele alınmıştır.

Tezimin her aşamasında benden yardımını ve desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Özgür YILDIZ'a yüksek lisans eğitimim boyunca bana yaptıkları katkılarından dolayı Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ'ne teşekkürlerimi sunarım. Bu tezi Yüksek Lisans eğitimimde her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen değerli ailem annem, babam ve kardeşime ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
EKLER DİZİNİ	xvi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	6
1.2. Problem Cümlesi.....	6
1.3.Araştırmanın Amacı.....	6
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.6. Tanımlar	7

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Dünya'nın Genel Durumu.....	9
2.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Genel Durumu.....	14
2.2.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında (1939-1945) Türkiye'de Ekonomi ve Tarım	14
2.2.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Basın	15
2.2.3. İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) Yıllarında Türkiye'nin Siyasi Durumu ve Dış Politikası	16
2.2.3.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile İlişkileri..	17
2.2.3.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye ve Almanya İlişkileri.....	18
2.2.3.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye- Sovyetler Birliği İlişkileri	19
2.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Eğitim	21
2.3.1. Birinci Türk Neşriyat Kongresi (1-5 Mayıs 1939)	22
2.3.1.1. Birinci Neşriyat Kongresinde Çalışma Esasları ve Komisyonlar.....	23
2.3.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Toplanan Milli Eğitim Şuralarında Çalışma Esasları, Komisyonlar ve Alınan Kararlar	24
2.3.2.1. Birinci Millî Eğitim Şûrası (17-29 Temmuz 1939)	24
2.3.2.1.1. Birinci Millî Eğitim Şûrasının Çalışma Esasları.....	25
2.3.2.1.2. Birinci Millî Eğitim Şûrasında Alınan Kararlar.....	25
2.3.2.2. İkinci Millî Eğitim Şûrası (22 Şubat 1943)	26
2.3.2.2.1. İkinci Millî Eğitim Şûrasının Çalışma Esasları.....	26
2.3.2.2.2. İkinci Millî Eğitim Şûrasında Alınan Kararlar.....	27
2.3.3. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Eğitim Kurumları ve Kademeleri	27
2.3.3.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de İlköğretim	27
2.3.3.1.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de İlköğretim Ders Programları	28
2.3.3.1.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Köy Okullarında İlköğretim ..	30
2.3.3.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Ortaöğretim.....	31

2.3.3.2.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Ortaokul Eğitim Müfredatı.....	30
2.3.3.2.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Lise	31
2.3.3.3.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Lise Müfredat Programı.....	31
2.3.3.4. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Yükseköğretim	34
2.3.3.4.1 İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Yükseköğretim Kurumları (1939-1945)	35
2.3.4. 1939-1945 Yılları Süresince Türk Hükümetlerinin Eğitim Politikaları	36
2.3.4.1. II. Bayar Hükümeti Programı (11 Kasım 1938-25 Ocak 1939)	36
2.3.4.2. II. Saydam Hükümeti Programı (3 Nisan 1939-9 Temmuz 1942)	36
2.3.4.3. I.Saraçoğlu Hükümeti Programı (9 Temmuz 1942-9 Mart 1943).....	37
2.3.4.4. II. Saraçoğlu Hükümeti Programı (9 Mart 1943- 7 Ağustos 1946).....	37
2.3.5. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Halkevleri ve Halkodaları ile İlgili Girişimler	38
2.3.6. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünün Kuruluşu (1942)	40
2.3.7. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Eğitimi Etkileyen Olaylar ve Hümanizm Politikası	42
2.3.8. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Ders Kitapları.....	46
2.3.9 İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Eğitim Yönetimi ve Eğitim Bilimlerinin Bilimselleşme Süreci	48
2.4. Köy Enstitüleri.....	50
2.4.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köylerin Genel Durumu ve Eğitim	50
2.4.2. Köy Enstitüleri Kanunu’nun Kabul Edilme Süreci	56
2.4.3. Köy Enstitülerinde Eğitim	62
2.4.3.1. Köy Enstitülerinde Ustaöğreticilik ve Öğretmenlik	63
2.4.3.2 Köy Enstitülerinde Görev Alan Ustaöğreticilerin Özellikleri	64
2.4.3.3 Köy Enstitülerinde Görev Alan Öğretmenlerin Özellikleri.....	65
2.4.3.4. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Süreci ve Öğretmen Eğitimi	67
2.4.4. Köy Enstitülerine Karşı Tepkiler	68
2.5. İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışı Araştırmalar	70

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	73
3.2. Evren ve Örneklem	73
3.3. Veri Toplama Araçları	73
3.4. Verilerin Toplanması	74
3.5. Verilerin Analizi	74

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Dış Politikası ile İlgili Bulgular	75
4.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Eğitim Politikaları ile İlgili Bulgular	75
4.3. 8.Sınıf İnkılap Tarihi Dersinde İkinci Dünya Savaşı'nın Yeri ve Önemi ile İlgili Bulgular	76

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma	82
5.2. Sonuç	83
5.3. Öneriler	87
KAYNAKÇA.....	89
EKLER.....	98

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. 1940-1952 Arası Köy Okulları Mezun Sayısı.....	62
---	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri konusunu anlatan üniteden örnek sayfa.....	77
Şekil 2. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri konusunu anlatan üniteden Örnek Sayfa.....	78
Şekil 3. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri konusunu anlatan üniteden örnek sayfa.....	79
Şekil 4. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri konusunu anlatan üniteden örnek sayfa.....	80
Şekil 5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı Öğretim Programı.....	81
Şekil 6. Köy Enstitülerinde Tuğla Üretimi.....	108
Şekil 7. İlkokullarda Talebeye Karne Verildi.....	108
Şekil 8. Çifteler Köy Enstitüsü'nde Yetiştirilmiş Cins İnek Ustaöğretici Gözetiminde Sağılırken.....	109
Şekil 9. Zekeriya Tonguç'un objektifinden bir kare; Kızılçullu'da bir dersi izleyen İnönü, Müdür Emin Soysal'dan bilgi alıyor	109
Şekil 10. Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Öğrencileri ve Öğretmenlerinden Bir Grup...	110
Şekil 11. Birinci Türk Neşriyat Kongresinin Açılışı	110
Şekil 12. Muallim Mektebi Yeni Mezunları Tayin Edildiler	111
Şekil 13. Ömer İnönü, Yüksek Mühendis Mektebine Girdi	111
Şekil 14. İstanbul'a Talebe Akını Başladı	112
Şekil 15. Mekteplerin Ziraat Seferberliği	112

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

ABD

bs.

CA

CHP

MEB

NATO

s.

SSCB

TBMM

T.C.

TDK

YÖK

Açıklamalar

Amerika Birleşik Devletleri

Basım

Cumhurbaşkanlığı Arşivleri

Cumhuriyet Halk Partisi

Millî Eğitim Bakanlığı

North Atlantic Treaty Organization
(Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)

Sayfa

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler
Birliği

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Türkiye Cumhuriyeti

Türk Dil Kurumu

Yükseköğretim Kurumu

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek 1. Köy Enstitülerinde Çalıştırılacak Memur ve Müstahdemlere Ait Kadronun Tasdiki.	99
Ek 2. Köy Enstitülerimizle İlgili Kanun, Program ve Talimatnameye İlişkin Bilgi Talebi.	100
Ek 3. Köy Enstitülerimizle İlgili Kanun, Program ve Talimatnameye İlişkin Bilgi.....	101
Ek 4. Köy Enstitülerinde Çalıştırılacak Bir Öğretmen ile İki Mimara Ait 5 Aylık Kadronun Tasdiki.....	102
Ek 5. Köy Enstitülerimizle İlgili Kanun, Program ve Talimatnameye İlişkin Bilgi Talebi.	103
Ek 6. Köy Okullarını ve Enstitülerini Teşkilatlandırma Kanun Tasarısı.....	104
Ek 7. Macar Uyruklu Üç Kişinin 18 Köy Enstitüsünde Çalıştırılması.....	105
Ek 8. Macar Uyruklu Üç Kişinin 18 Köy Enstitüsünde Çalıştırılması.....	106
Ek 9. Köy Enstitülerimizle İlgili Kanun, Program ve Talimatnameye İlişkin Bilgi.....	107

BÖLÜM I

GİRİŞ

24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması'nın imzalanması ile birlikte devam eden süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikada temel eğilimi ortaya çıkan statükoyu korumak ve sürdürülmesini sağlamak yönünde olmuştur. İki savaş arası dönemde yurttan sulh cihanda sulh politikası benimsenmiştir. Türkiye düzeni korumak isteyen ülkelere katkıda bulunmuş ve sınırlarının güvenliğini sağlamak adına bazı ittifaklar yapmıştır. İlk büyük dünya savaşından yenilgiyle çıkan Almanya Versay Antlaşması ile çok ağır yükümlülükler altında kalmıştır. İtalya ise umduğunu bulamamış ve ekonomik açıdan zor bir durum içerisinde bulunmaktadır. Tüm bu ortamda 1929 Dünya Ekonomik buhranı yaşanmış ve etkileri tüm dünyayı hissedilmiştir. Almanya'da Nazizm, İtalya'da faşizm gibi rejimler iktidara gelmiş ve yayılcı bir politika izlemeye başlamışlardır.

Türkiye böyle bir ortamda eğitime önem vermeye devam etmiş ve kuruluş dinamiklerinin yapılan inkılaplarla pekiştirilerek halka yansması, halkta okuma-yazma oranının artırılması amacıyla hamleler yapmıştır. Modern ve çağın ihtiyaçlarına karşılık verebilen bir eğitim sistemi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda 3 Mart 1924 yılında eğitim ve öğretimde bütünlüğü sağlamak amacıyla Öğretim Birliği Yasası (Tevhid-i Tedrisat) çıkarılmıştır.

Tevhid-i Tedrisat kanunu değiştirilmesi yasaklanan inkılap kanunlarımızdandır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde çeşitli anayasalar düzenlenmiş ve bu anayasalar üzerinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Anayasalar üzerinde değişiklikler yapılırken Tevhid-i Tedrisat Kanunu üzerinde yeni düzenlemelere gidilmemiştir. Çeşitli dönemlerde hazırlanan anayasalarımızda bu durum, özel bir madde ile açık bir biçimde ifade edilmektedir. Türk inkılabının temel öğelerinden biri olması kanunun içeriğinin en önemli niteliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Tak, 2007).

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitime verilen önem ve değer giderek yükselme göstermiştir. Bu eğitim politikaları incelendiğinde en önemlisi olarak laikleşme, ardından yurttaşlık ve diğer bir amaç olarak var olan tarım ekonomisinin gereği olarak köylünün eğitim seviyesini yükseltmek, onu iş ve meslek sahibi yapmak yer almaktadır. Türk ulusunun muasır medeniyet seviyesine erişmesi hedefiyle gerçekleştirilen inkılaplar içerisinde, 1 Kasım 1928’de yeni Türk harflerinin kabul edilmesi sonucunda tüm ülkede sıkı bir maarif hamlelerine başlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün çabalarıyla Millet Mektepleri açılmıştır. Türk milletinin yoğun katılımıyla kısa zaman içerisinde okuma yazma oranlarında artış sağlanacaktır (Kapluhan, 2012).

Eğitim alanında gelişmeler yaşanırken 1929 Ekonomik Buhranı meydana gelmiş ve tüm dünyayı etkilemiştir. 1929 ekonomik buhranı Türkiye ve Balkan Devletleri’nin de bulunduğu ekonomisi toprağa dayalı ülkeleri sanayileşmiş ülkelere kıyasla daha çok etkisinin olduğu görülmektedir. İhracatları tarım ve hayvancılık üzerinde şekillenen bu devletlerin dış ticaretleri düşmüştür. Uluslararası ticarete bütçeleri büyük açıklar vermiştir ve ekonomik olarak olumsuz yönde etkilenmiştir. Ekonomik bir kriz, bakıldığında Balkan Devletlerini harekete geçirmiştir. Balkan Devletleri ekonomik krizden çıkmak için yardımlaşma yoluna gitmiş ve iş birliği yapmışlardır (Işık, 2011). Halkın aydınlatılması, yeni yönetim biçiminin halk tarafından benimsenmesi ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi amacıyla çalışmalara devam edilmiştir.

Rejimin sağlamlaşması amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri de Halkevleridir. Halkevleri Türk milletinin olgucu bir anlayış çerçevesinde eğitilmesini amaçlamıştır. Daha çok genç olan cumhuriyet yönetim biçiminin yanında durabilecek bir politik kültür anlayışının oluşması da diğer bir hedefi olarak gösterilebilmektedir. Milletin karşılıklı anlayış içerisinde birbiriyle bilgi paylaşımında bulunan bir noktaya ulaşması ve yeni neslin kötü alışkanlıkların zararlarının farkında olarak bilinçli bireyler olarak yetişmesi temel hedeflerdendir. Halkta çağdaş bir anlayışın oluşmasını sağlamak, büyük bir çoğunluğu kırsal alanda yaşayan Türkiye’de şehirde yaşayan kısım ile olan başka niteliklere sahip özellikleri engelleyerek bütünleşmesini sağlamak. Şehirde ve kırsal alanda yaşayan erişkin bireylere çağın ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim verilmesi hedeflenmiştir. Cahillikle mücadele etmek, Atatürk ilkelerinin içinde bulunan laik, halkçı ve milliyetçi düşüncenin halk tarafından benimsenmesini sağlamak amacıyla halkevleri hizmet vermeye başlamıştır

(Özdemir, Aktaş, 2011). Yükseköğretim alanında da çağın ihtiyaçlarını karşılamak üzere adımlar atılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk modern eğitim veren kurumlar oluşturmak için harekete geçmiştir. Yükseköğretim alanında da üniversite reformu gerçekleştirmek amacıyla yurtdışına öğrenciler göndermiştir. Hazırlıklar tamamlanınca İsviçre’den Albert Malche rapor hazırlaması için Türkiye’ye davet edilmiştir (Erdem, 2012).

1932 yılında Darülfünun hakkında araştırmalar yapmak amacıyla Albert Malche Türkiye’ye gelmiştir. Darülfünun içerisinde yapılan eğitimin neden verimsiz olduğu ve hedeflenen seviyeye ulaşamamasının nedenleri üzerinde değerlendirmeler yapmıştır. Yaptığı değerlendirmeler sonucu oluşturduğu raporda yükseköğretim alanında yapılması gereken reformlara yer vermiştir. Bu rapor esas alınarak yükseköğretim alanında yapılacak yenilikler ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Raporun düzenlenmesinin ardından 1933 yılında Üniversite Reformu gerçekleştirilmiştir. Üniversite Reformu ile birlikte Darülfünun bütün fakülteleri ile beraber, 31 Temmuz 1933 tarihinde kapatılmış ve yerine 1 Ağustos 1933 tarihinde İstanbul Üniversitesi faaliyete geçmiştir (Namal, Karakök 2011). Türkiye eğitim alanında reformlar yaparken dünya siyasetinde yayılmacı politikaları benimseyen iktidarlar başa geçmiştir.

İtalya’da iktidara gelen yönetim yayılmacı bir politika izlemeye başlamıştır. Bu yayılmacı politika Balkan devletleri açısından tehlike olarak algılanmıştır. Bu tehlikeyi önlemek amacıyla sınırların değişmesini istemeyen dört Balkan devleti bir araya gelerek bulundukları coğrafyayı korumak adına ittifak meydana getirmişlerdir. Savunma amaçlı bir ittifak kurmadan kendi içlerindeki sorunları çözüme kavuşturmak istemiş ve siyasal ilişkilerini güçlendirmek amacıyla olmuşlardır. İkili antlaşmalar ve Atina, İstanbul, Bükreş ve Selanik’te toplanan Balkan konferansları ile temeli oluşturulan Balkan Antantı’nın kuruluş antlaşması 9 Şubat 1934’te Atina’da Romanya, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya tarafından imzalanmıştır. Balkan Antantı ile balkanlardaki toprak yapısının istikrarının devam etmesi konusundaki kararlılıklarına vurgu yapan dört devlet ayrıca karşılıklı olarak birbirlerinin sınırlarını da güvence altına almışlardır (Kelkitli, 2017). Türkiye Balkan Antantı ile batı sınırlarını korumayı hedeflemiştir. Aynı zamanda Orta Doğu’daki komşularıyla iyi ilişkiler oluşturmaya özen göstermiştir.

Türkiye'nin doğusunda politikalarını ilgilendiren önemli üç devlet bulunmaktadır. Bu devletler İran, Irak, Afganistan'dır. Bu devletler için Türkiye kuvvetli bir örnek ve dayanak noktası özelliği taşımaktadır. Türkiye başka devletlerin himayesine girmeden bağımsız bir şekilde varlığını sürdürmek istemektedir. İşte bu nedenle diğer üç devlette yabancıların sömürüsüne girmeden hür bir şekilde varlıklarını devam ettirmek istemektedirler. Bu istek ve hedeflerin gerçekleşmesi bir barış ittifakının kurulması ile mümkün olacaktır. Atatürk bu amaç doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sayesinde Tahran'da Sadabat Sarayı'nda, Türkiye, Irak, İran ve Afganistan'ı birbirine bağlayan Sadabat Paktı imzalanmıştır (9 Temmuz 1937). Paktı imzalayan devletler sömürge veya yarı sömürge döneminde yakın bir tarihte kurtulan devletlerdir. Sadabat Paktı ile bu devletler bağımsızlıklarını vurgulamışlardır. İtalya'nın doğu ülkelerini hedef alan saldırgan politikaları bölgede paktın imzalanmasını sağlamıştır (Karakoç, 2019). Ayrıca Türkiye barışa katkıda bulunmak amacıyla 1936'da Milletler Cemiyetine üye olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olmuş ve 1939-1945 yıllarını kapsayacak İkinci Dünya Savaşı yıllarında da Türkiye'de eğitimin geliştirilmesi için hamlelerde bulunulmuştur. 1939 yılında Birinci Neşriyat Kongresi ve Birinci Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. Birinci Milli Eğitim Şurasında eğitim alanında atılacak adımlar belirlenerek eğitim programında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Eğitim alanındaki kurumların birbiriyle iş birliği halinde hareket etmesi, öğretimin farklı seviyeleri arasında birbirine uyumlu bir geçişin sağlanması, kırsal alandaki okullarda ilköğretim eğitimine önem verilmesi, köydeki okullarda öğretmen yetiştirmek için öğrencilerin köyden seçilmesi ve üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması gibi önemli kararlar alınmıştır.

1943 yılında İkinci Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. Bu şurada da eğitimle ilgili önemli kararlar alınmıştır. Anadil eğitimine gereken önemin verilmesi, ders kitaplarına tarih ile ilgili okuma parçalarının dahil edilmesi, ahlak eğitimine önem verilmesi ve bununla birlikte örnek olacak Türk çocuğunun eğitilmesi gibi konularda kararlar vardır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim gibi eğitim kademeleri bulunmaktadır. İlköğretim eğitiminde İkinci Dünya Savaşı yıllarında 1936 İlkokul programı uygulanmıştır. Ayrıca 1939'da beş sınıflı köy okulu programı projesi düzenlenmiştir. Ortaöğretim ise üç yıl ortaokul üç yıl lise eğitimi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Lise eğitiminde 1938 lise eğitim programı uygulanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de eğitim alanındaki en önemli atılımlardan biriside iş-eğitim ilkesi çerçevesinde kurulacak olan Köy Enstitüleridir. Köy Enstitüleri’nin açılmasıyla köylünün kültür, sanat ve teknik konularda önemli bir ilerleme sağlaması hedeflenmiştir. 17 Nisan 1940 yılında kabul edilen yasayla kurulan Köy Enstitüleri kısa zamanda büyük bir ilerleme kaydederek kuruldukları bölgelerde üretime katkı sağlamanın yanında kültürel olarak gelişmeye de destek olmuşlardır. 1946 yılından itibaren önemini kaybetmeye başlayan Köy Enstitüleri yapılan eleştiriler ve tepkiler üzerine 1954 yılında çıkarılan bir kanunla kapatılarak İlköğretmen Okullarıyla birleştirilmiştir (Kalyoncuoğlu, 2010).

1.1.Problem Durumu

Problem Sorusu: “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’nin Eğitim Politikaları Nelerdir?”

1.2. Problem Cümlesi

İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’nin Eğitim Politikaları Nelerdir?

1.3.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, dönemin belgelerini barındıran Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi incelenerek bilgi edinmek, İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’nin Eğitim Politikaları hakkında detaylı bir inceleme ortaya çıkarmak ve günümüzde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yansımalarının neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorular araştırmanın temelini oluşturmuştur.

1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’nin Genel Durumu Nedir?

2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Eğitim Kademeleri Nelerdir?
3. 1939-1945 Yılları Süresince Türk Hükümetlerinin Eğitim Politikaları Nelerdir?
4. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de açılan Köy Enstitülerinin Amaçları Nelerdir?
5. Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmelerin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersine Yansımaları Nasıl Olmuştur?

1.4. Araştırmanın Önemi

Mustafa Kemal’in vefatından sonra başlayan Milli Şef döneminin ilk yıllarında dünya ikinci bir dünya savaşına sürüklenmiştir. Böyle bir ortamda İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye Cumhuriyeti eğitime önem vermeye devam etmiştir. Türkiye’nin izlemiş olduğu eğitim politikaları çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Savaş yıllarındaki hükümetlerin eğitim politikalarının temel amaçları, ders kitapları, yapılan yenilikler ve bu dönemde açılan Köy Enstitüleri ayrıntılı bir şekilde incelenecek ve günümüz eğitim programında yer alan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine olan yansımaları ortaya koyulacaktır. Çalışma konuyla ilgili tez, makale, İkinci Dünya Savaşı Dönemi’ne ait süreli ve süresiz yayınlarla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri kaynaklarına dayanarak yapıldığı için önemlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma İkinci Dünya Savaşı Yılları (1939-1945) süresince Türkiye’de Eğitim alanındaki gelişmelerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

De Facto: Uygulamada olan

Anschluss: Avusturya'nın İlhakı

Milli Şef: 1938 CHP Kurultayından itibaren İsmet İnönü'nün almış olduğu unvan

Köy Enstitüleri: Türkiye'de öğretmen yetiştirmek amacıyla 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 yasa ile açılan okul.

Eğitim Şurası: Bakanlığın en yüksek danışma kuruludur. Türk Milli Eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye kararları alır.

Talim Terbiye Kurulu: Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan prensipleri ve Türk Milli Eğitim politikalarını, öğretim programlarını, ders kitaplarını ve bütün eğitim ve öğretim araçlarını ifade eden ve Türk milletinin sahip olması gereken niteliklerle birlikte önümüzdeki nesillerin eğitilmesini hedefleyen ve kararları veren kurumdur.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Dünya'nın Genel Durumu

1933 yılında Almanya'da Nazi iktidarının başlamasıyla Almanya Versay Antlaşmasının maddelerine aykırı hareket etmeye yönelmiştir. İtalya'da ise Mussolini iktidarı ele almıştır. Uzakdoğu da ise Asya Asyalılarından sloganıyla Japonya yayılmacı bir politika izlemektedir. 22 Mayıs 1939'da Almanya ve İtalya'nın arasında Çelik Pakt ismi ile ittifak anlaşması imzalanmıştır. 1939-1945 yılları arasında sürmüş olan İkinci Dünya Savaşının tarafları bu şekilde belli olmaya başlamıştır. Anti-revizyonist olarak nitelendirebileceğimiz ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetlere Birliği'nin dahil olduğu devletlere müttefik devletler adı verilmektedir. Mevcut düzeni korumak isteyen bu devletlerin karşısında ise yayılmacı bir politika izleyen revizyonist olarak tanımlayabileceğimiz Almanya, İtalya ve Japonya Mihver Devletleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1936 yılının Ekim ayında Almanya ve İtalya arasında imzalanan anlaşmanın Mihver devletlerinin ilk adımını oluşturmuştur. Ardından Almanya ve Japonya 1936 yılında imzaladıkları Anti-Komintern Pakt ile birlikte Mihver Devletleri'nin temel nitelikleri ana hatlarıyla ortaya çıkmıştır. Nazi Almanyası, İtalya ve Japonya arasında 27 Eylül 1940 yılında imzalanan Tripartite Anlaşması (Üç Güç Paktı) ile Mihver Devletleri resmi olarak dünya siyasetinde yerini almıştır. Mihver Devletleri'ne daha sonra eklenecek devletler olmuştur. Bu devletler arasında Macaristan, Bulgaristan ve Romanya bulunmaktadır. Mihver Devletleri,

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Müttefik Devletleri'ne karşı etkili bir propaganda hareketi sürdürmeye çalışmıştır (Gazi, Çakı, 2019).

Hitler öncelikli olarak devlet yapısı ve halkın içerisinde ki yerini sağlamlaştırmıştır. Ardından daha ileride gerçekleştirmek istediği savaş hedeflerini uygulamaya koymak amacıyla hazırlıklara başlamıştır. 1936 yılının Ekim ayında askeri görevlilere yazmış olduğu herkese açık olmayan bir memorandumla dört yıl içerisinde hem ordunun hem de ekonominin savaşa hazır olmasını istemiştir. Önlemler alınmasını istemiş ve bu önlemlerin Almanya'nın savaş tehdidiyle karşı karşıya kalmış olmasına göre noksansız ayarlanmasını istemiştir (Öncü, Ekinci 2014). 11 Mart gecesi Alman orduları Avusturya'yı işgal etmeye başlamışlardır. Nazi hükümeti, Avusturya ve Almanya'nın bir araya gelmesi (Anschluss) ile ilgili yasayı onaylamıştır. Avusturya'nın ilhakı de facto olarak yasal bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır (Ekinci, 2018).

Almanya'nın diğer bir yayılma sahası da Çekoslovakya topraklarıdır. Durumu daha derinlemesine analiz edebilmek amacıyla İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya devlet başkanlarının bir araya geldiği 29 Eylül 1938'de Münih Konferansı toplanmıştır (Özdemir, Çalışkan ve Öztürk, 2017). Münih Konferansında alınan kararlar Almanya'nın işini kolaylaştırmıştır. Almanya önemli bir zorlukla karşılaşmadan Çekoslovakya'nın Südetler bölgesini işgal etmiştir (Öncü, 2014).

Hitler 23 Mayıs 1939 yılında rütbeli askerler ile bir konuşmasında devam eden süreçteki toprak kazanımlarına savaştan arttıramayacaklarını belirtmiştir. Bu açıklamadan Polonya'nın her an işgal edilebileceği anlaşılmaktadır. Almanya ile Sovyetler Birliği arasında barışın daha kuvvetli temellere oturması amacıyla 23 Ağustos 1939 gecesi Saldırmazlık Paktını imzalanmıştır. Saldırmazlık Paktı'nın maddeleri düzenlenirken iki devlet arasında Nisan 1926'da imzalanan Nötralizasyon Antlaşmasının maddelerine dikkat edilmiştir. Saldırmazlık Paktı ile iki devlette başka ittifaklarla ve kendi güçleriyle birbirlerine karşı bir askeri saldırıda bulunmayacaklarını karar vermişlerdir (Öncü, Ekinci 2014).

Almanya ve Sovyet Rusya arasındaki Saldırmazlık Paktı içerisinde gizli maddelerde bulunmaktadır. Bu gizli maddelerde Polonya, Baltık bölgesi ve Güneydoğu Avrupa'daki Alman ve Sovyetlerin etkili olabilecekleri bölgeler belirlenmiştir. Saldırmazlık Paktı ile Almanya, Polonya'nın işgal edilmesine doğru giderken gereken bölgesel şartları

oluşturmuştur. Bölgesel koşulların oluşturulmasının ardından 1 Eylül 1939 tarihinde Polonya Almanya ve Sovyet Rusya tarafından işgal edilmiştir. Almanya kuvvetlerinin 1 Eylül 1939 tarihinde Polonya'ya taarruza geçmesi ile İkinci Dünya Savaşı başlamıştır (Öncü, Ekinci 2014).

Alman-Sovyet Anlaşmasıyla Polonya paylaşılmış ve bu iki devlet tarafından işgal edilmiştir. İngiltere ve Fransa ise buna karşı çıkarak Almanya'ya savaş ilan etmişler bunun sonucunda da İkinci Dünya Savaşı'nın ilk kıvılcımı patlak vermiştir. Almanya 10 Mayıs 1940'ta Fransa üzerine bir harekât düzenleyerek Fransa'nın kuzeyini işgal etmiştir. Güneyinde ise Almanya ile iş birliğinin kabul eden Vichy Fransa'sı kurulmuştur. Fransa'nın çok kısa bir sürede savaş dışında kalması müttefik devletler üzerinde şok etkisi yaşatmıştır. İngiltere Almanya'ya karşı Avrupa'da en önemli müttefikini kaybetmiş durumdadır. Almanya İngiltere'ye karşı Kartal Hücumu adını verdiğini yoğun hava saldırılarına başlamış fakat gerek İngiltere'nin coğrafi konum olarak avantajı gerekse İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin başarılı savunması üzerine istediği sonucu alamamıştır. Bunun üzerine Almanya yönünü doğuya çevirmiştir.

Nazi Almanya'sı ve Sovyetler Birliği temelde karşılıklı olarak birbirlerine saldırmamayı taahhüt ettikleri Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktını imzalamışlardır. Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktına göre iki devlette birbirlerinin sınırlarına karşı saygı duyarak herhangi bir saldırı yapmama konusunda güvence vermişlerdir. Saldırmazlık Paktına rağmen Nazi Almanya'sı, 22 Haziran 1941 tarihinde Barbarossa Harekâtı adını verdiği Sovyetler Birliği'ni işgal planına başlamış ve saldırıya geçmiştir. Sovyetler Birliği, Nazi Almanya'sının imzalanan paktta verdiği güvenceye uymayarak Sovyet Rusya üzerine saldırıya geçmiştir. Sovyet Rusya beklenmedik bu saldırı karşısında ilk aylarda savaştığı cephelerin büyük bir çoğunluğunda mağlup olmuştur. Alman kuvvetleri, 1941 yılının Ekim ayında Sovyetler Birliği'nin başkenti Moskova'nın yakınlarına kadar gelmişlerdir (Gülada, Çakı, 2019).

Pasifikte Amerikan-Japon güç mücadelesi görülmektedir. Bu güç mücadelesi 7 Aralık 1941 yılında Havai Takımadaları bölgesinde bulunan Honolulu'da ABD'ye ait Pearl Harbour Üssüne Japonya'nın bir saldırı düzenlemesi ile iki ülke arasında savaş başlamıştır. Bu gelişmeyle birlikte savaş Avrupa kıtasından çıkmış ve bir dünya savaşı haline gelmiştir. Hitler Pasifikte başlayan çatışmaların Avrupa ile bağlantısını kurma görevini üstlenmiştir.

Japonya'nın saldırıyı gerçekleştirmesinin ardından Almanya lideri Hitler Japonya'yı tebrik ederek yaklaşık dört gün sonra ABD'ye savaş açmıştır. Almanya, Japonya ve İtalya ile imzalamış olduğu Çelik Paktta bu sorumlulukla yükümlü olmasa da ABD'ye savaş ilan etmiştir (Sarıçoban, 2020).

Barbarossa Harekâtı ile başlayan Almanya'nın ilerleyişi Moskova önlerinde Kızıl Ordu tarafından durdurulmuştur. Almanya'nın ikmal hatlarının çok uzun bir hal alması ve aşırı derecede ağırlaşan kış şartları Sovyetlerin avantajlı duruma geçmesini sağlamıştır. Stalingrad kuşatmasında başarısız olan Almanlar geri çekilmeye başlamış ve Sovyetler savunmadan karşı taarruza geçmişlerdir.

Kuzey Afrika'da Alman kuvvetleri yenilmiş ve İtalya'ya doğru çekilmeye başlamışlardır. Bu dönemde İtalya taraf değiştirmiş ve Müttefiklerin safında savaşa devam etme kararı almıştır. İtalya'nın taraf değiştirmesi ile Almanya Avrupa'nın doğusu ve batısında kuşatma altında kalmıştır (Çakı, 2018). Doğu cephesinde Almanlar artık savunma pozisyonundadır. Almanlar Doğuda Sovyetler Birliğine karşı savunma yaparken batıda müttefikler Fransa'yı kurtarmak ve Almanya'yı etkisiz hale getirmek için planlar yapmaktaydılar.

12-26 Mayıs 1943 tarihleri arasında düzenlenen Trident Konferansı Washington'da gerçekleşmiştir. Trident Konferansı İngiltere lideri Churchill ve ABD başkanı Roosevelt öncülüğünde yapılmıştır. Kod adı bulunması açısından Trident Konferansı olarak belirtilmiştir (Eyüpoğlu, 2008).

Konferansta önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda İtalya'nın işgal edilmesi planlanmıştır. Ayrıca savaşın ilerleyen döneminde ikinci bir kısımdan cephe açılması öngörülmüş, bu cephenin ise Fransa üzerinden açılması belirtilmiştir. Almanya'nın önemli üretim merkezlerine yapılan hava hareketlerinin sürmesi ve İngiltere üzerine derhal yoğun bir yığınak yapılması kararlaştırılmıştır. Akdeniz'de bulunan yedi tümenin İngiltere'ye konuşlandırılması ve Genetal Eisenhower'ın komutasında olmaları kararlaştırılmıştır. Law Montgomery'nin emrine 8. Ordu verilmiştir. 8. Ordu Kuzey Afrika, Sicilya ve İtalya'da bulunmaktadır. Savaşın devamında Eisenhower tarafından Montgomery'den Fransa üzerinden yapılması planlanan çıkarmada kara kuvvetlerinin

muavakat komutanı olarak görev alması istenmiştir. Montgomery Nazi işgalindeki Avrupa'ya yapılacak taarruzun ilk bölümlerini komuta etmiştir (Gül, 2007).

Müttefikler Almanya'nın uçak üretimi yaptığı stratejik noktaları bombalamış ve uçak üretimini düşürmüştür. Alman ordusunun ikmal hatlarını kesmek amacıyla kritik demiryolları bombalanmış ve kullanılamaz hale getirilmiştir. Müttefikler havada Almanlara karşı üstünlük sağlamışlardır. Çıkarma gemileri de İngiliz sahillerinde bir araya gelmiş ve Dünya tarihinin göreceği en büyük çıkarma olan Normandiya çıkarması Fransa'nın kuzey sahillerinden gerçekleştirilmiştir. Almanya'nın iç bölgelerine de hava indirme tugayları indirilerek çıkarma desteklenmiştir. Alman ordusu müttefiklerin yoğun saldırılarına dayanamayarak, çıkarmanın ne zaman yapılacağını bilmelerine rağmen Hitler'in emriyle çekilmeye başlamışlardır. Müttefiklerin yoğun taarruzlarına karşı dayanamayan Alman Ordusu Hitlerin emriyle çekilmeye başlamıştır. Direnme gücü kırılan Alman orduları İngiliz ve Amerikan birlikleri tarafından kolayca etkisiz hale getirilmektedir. Almanlar geri çekilmelerinin ardından Hitlerin emriyle tekrardan müttefikler üzerine son bir taarruza geçmişlerdir.

Hitler'in son kumarı sözde Rundstedt Taarruzu da Ardenler bölgesinden ikinci bir Dunkirk oluşturma amacını hedeflemiştir. Taarruz Walter Model'in yönettiği başarısızlıkla sonuçlanacak bir girişim olmuştur. Taarruzun başarılı olamayacağı komutanlar tarafından da değerlendirilmiş ve Hitlere bildirilmiştir. Hitler bu durumu önemsememiştir. Onbaşının Savaşı'nı başlatmış ve yeni bir Stalingrad yenilgisinin temelini atmıştır (Akyol, 2022).

24 Mart'ta hava indirme harekâtına başlamıştır. Müttefik kuvvetlerin Ren nehrini geçmesi hareketin başlamasında önemlidir. Yedi günlük bir zamanda Ren geçilerek Alman ordusunun savunması etkisiz hale getirilmiştir. Müttefikler Almanya iç kısımlarına ilerleyerek taarruza devam etmiştir. Devam eden süreçte Rusya Berlin savaşını sonlandırarak şehirde kontrolü sağlamıştır. Alman ordularının tam anlamıyla etkisiz hale getirilmesi ise Mayıs ayının başlarında gerçekleştirilmiştir. Tarihler 5 Mayıs 1945'i gösterdiğinde Alman başkomutanlığı görevi Amiral Donetz'e verilmiştir. Bunu takip eden 7 Mayıs'ta anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmanın 9 Mayıs'ta geçerli olması ile birlikte savaş sona ermiştir (Gül, 2007).

Almanya'nın savaştan çekilmesine rağmen Uzak Doğuda savaş devam etmektedir. Japonya ile Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki müttefikler pasifikte savaşıma devam etmekteydiler. Amerika Birleşik Devletleri çok sayıda kayıp vermesinin ardından savaşı sonlandırmak amacıyla Japonya'nın 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya ve 9 Ağustos 1945'te Nagazaki kentine atom bombası atmasıyla Japonya'nın savunma gücü kırılmıştır.

Tokyo çevrelerine 1 Eylül günü 50 bin Müttefik askeri çıkarılmış, işgalin istikrarlı bir şekilde sürdürüldüğüne dikkat çekilmiştir. Bir gün sonrası Japonya savaştan çekileceğine dair belgeye imzayı atmış ve İkinci Dünya Savaşı tam anlamıyla resmi olarak sona ermiştir. Savaşın resmen sona ermesine karşın Batı medyasında Japonya'nın içine düştüğü yanlışlardan doğru çıkarımlarda bulunmadığı, hatalarını görmediği ve müttefikler kuvvetlerin kendi içerisinde ortaya çıkabilecek tartışmanın mevcut durumu tekrardan bozabileceği yönünde görüşler belirtilmiştir (Aras, Benhür, 2019).

2.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Genel Durumu

2.2.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında (1939-1945) Türkiye'de Ekonomi ve Tarım

1939 yılında Türkiye'de yaşayan nüfusun yüzde 70'i tarımla uğraşmaktadır. 1940 yılındaki nüfus sayımı incelendiğinde 17.820.950 olan bütün nüfusun 13.475.000'i köylerde yaşadığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı Türkiye'yi tarım açısından olumsuz etkilemiştir. Savaşa hazırlık olarak yaklaşık bir milyon aktif nüfusun silah altına alınması ve tarımda kullanılacak öküzlere orduda kullanılması amacıyla el konulması tarımsal üretimde düşüşe yol açmıştır. Buğday üretim seviyeleri incelendiğinde savaş yıllarında yüzde 49, 1938 sabit fiyatlarıyla toplam hububat üretimi ise 1938'den 1945'e kadar yüzde 52 oranında düşüş göstermiştir (Deringil, 2014).

1939-1945 yılları genel bir tanım yapacak olursak devletçilik anlayışının yavaşladığı yıllar olarak açıklanabilmektedir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında siyasi ve ekonomik açıdan zor bir dönemden geçilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarının getirmiş olduğu şartlardan dolayı ileriki zamanlarda tartışılacak bazı kararlar alınarak politikalar uygulanmıştır. Bu dönemde olağanüstü yasalar çıkarılmış ve bu yasalardan bazıları günümüzde de tartışma

konusu olmaya devam etmiştir. Bunlardan birkaç tanesine örnek verecek olursak, 1940 tarihli Milli Korunma Kanunu, diğer bir kanunsa 1942 tarihli Varlık Vergisi Kanunu'dur (Öztürk, 2013).

İkinci Dünya Savaşı yılları Türkiye'yi tarım alanındaki kalkınma planları ve bunların hayata geçirilmesi açısından kendine özgü özellikler taşıyan bir dönem olmuştur. Ordunun sayısı bu dönemde savaşa hazır olunması açısından arttırılmış ve yaklaşık bir milyonu bulmuştur. Bunun sonucunda nüfusu kalabalık olan kentlere temel malzemelerin ulaştırılması problemi çözülmeye çalışılmıştır. Tarım ürünleri açısından üretim seviyesinde de düşüşler olmuştur. Bu dönemde işeyi sağlayabilmek amacıyla hükümet yeni kanunlar çıkarmış ve vergiler almaya başlamıştır. Milli Korunma Kanunu, el koymalar, yüzde 25 sistemi ve Toprak Mahsulleri Vergisi gibi birçok olağanüstü uygulama aktif olarak uygulanmıştır. Savaş şartlarında Toprak Mahsulleri Ofisi'nin uygulamış olduğu tarım odaklı ekonomi politikaları özellikle küçük ve orta seviyedeki çiftçiler üzerinde negatif bir etkisi görülmüştür. 1944 yılının ardından Türkiye için savaşın etkisi azalmış ve 1946 yılında savaş bitmiştir. Türkiye'de politikalarını dönemin şartlarına uygun olarak ayarlamaya başlamıştır (Şener, 2004).

2.2.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Basın

Basın büyük insan topluluklarını etkileme gücüne sahip bir kitle iletişim aracı olmuştur. Basın ile haberler kısa sürede geniş kitlelere ulaştırılarak, toplumsal algıların oluşmasında etkin bir rol alabilmektedir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de yayın yapacakların idareden izin alması, siyasi yayın yapacaklar için teminat verme şartı, yayıncılık alanında çalışanların kimliğinin bildirilmesi gibi şartlar zorunlu tutulmaktadır (Çelik, 2018). Görüldüğü üzere İkinci Dünya Savaşı yıllarında denge siyaseti izleyen Türkiye basın anlayışına da bu politikayı yansıtmıştır.

Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından gazetelerin hangi konular üzerinde yazı yazabileceğine ile ilgili olarak bildiri düzenlenmiştir. Hükümet basın üzerinde kontrol sağlamıştır. Hükümetin istemediklerinin yayınlanmamasının yanında istedikleri basında yayımlanmaya başlamıştır. Dış politika ile ilgili haberler daha ciddi bir şekilde kontrol edilmiştir. Savaşın tarafları ile ilgili haberlerde ise dengeli bir tutum sergilenmiştir. İkinci

Dünya Savaşı'nın tarafları Türkiye'de basında yayınlanan içeriklerin hangi yönde olduğunu incelemektedir. Bu nedenle hükümet Türk basınının savaşın taraflarının olumsuz bir tepkisini almadan yayın yapmasına özen göstermesini istemiştir. Basın ve yayın yapan organlar Matbuat Umum Müdürlüğü aracılığı ile sürekli denetim altına alınmıştır. İktidar partisine yakın olan basın organları ise milletvekillerinin etkisiyle hükümet yanlısı yayınlar düzenlemişlerdir (Akın, 2022).

2.2.3. İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) Yıllarında Türkiye'nin Siyasi Durumu ve Dış Politikası

Türkiye savaş öncesi dönemde Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikalarına karşı önlemler alarak bölgesindeki ülkelerle çeşitli ittifaklar yaparak hem batı hem de doğu sınırlarını güvence altına almıştır. İkinci Dünya Savaşı yaşanırken de Türkiye'nin esas amacı savaş dışında kalarak tarafsızlığını korumak olmuştur. Müttefik ve Mihver Devletlerin Türkiye'yi kendi taraflarında savaşa sokma çabasına karşın Türkiye savaşın son dönemine kadar tarafsızlığını korumayı başarmıştır.

Hem Mihver devletler hem de Müttefik Devletler, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Türkiye'yi kendi taraflarında mücadeleye girmesini istemiş ve politikalarını bu yönde ilerleterek çaba göstermişlerdir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ABD ve İngiltere öncülüğünde düzenlenen Kazablanka, Quebec, Moskova, Birinci Kahire, İkinci Kahire ve Tahran Konferanslarında Türkiye'nin Mihver Devletlere karşı mücadeleye katılması konferansların temel gündem maddelerinden birisi olmuştur. Tüm bu çabalara karşın Türkiye savaş dışında kalmayı başarmış ve müttefik devletler tarafından ikna edilememiştir (Uzman, 2018).

Müttefik Devletler içerisinde yer alan İngiltere geniş açıdan Ortadoğu ülke bazında ise Türkiye politikalarında ABD'yi yanında destekçi olarak görmek istemiş ve bu doğrultuda politikalar uygulamıştır (Ataç, 2017). Müttefik Devletler Kazablanka Konferansı'nda, Türkiye'nin Mihver Devletlere karşı mücadeleye katılması amacıyla balkanlardan yeni bir cephe açmak istemiştir (Uzman, 2018). Bu konferansın ardında İngiltere lideri Churchill Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmaya ikna edebilmek amacıyla Türkiye'ye gelmiş ve İsmet İnönü ile Adana görüşmelerini yapmıştır (Yalçın, 2011).

Churchill ile görüşmesinde İnönü, Türkiye'nin savaşa girmesi sonucunda Sovyetlerin bölgede etkisinin artacağını ileri sürmüş ve bunun Türkiye'nin çıkarları açısından olumsuz olacağını belirtmiştir. İnönü Türkiye'nin askeri donanım bakımından yeterli durumda olmadığını ifade etmiştir. Savaşa hazır hale gelebilmek amacıyla askeri donanımların teminini isteyerek sürecin Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda daha uzun olmasını sağlamıştır. Bu sayede Churchill'in bütün ikna hamlesine karşı savaşa katılmayarak başarılı bir politika sürdürmüştür. Rusya'nın, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından Türkiye ile diplomatik ilişkileri alt seviyeye taşıması ve Türkiye tarafından bakıldığında olumsuz politikalar yürütmesi, İnönü'nün savaşa katılmama nedenleri arasında olmuştur (Uzman, 2018).

2.2.3.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile İlişkileri. Türkiye, daha savaş başlamadan önce 1939 yılı yeni başladığında İngiltere ile yakınlaşmaya başlamıştır. Bu yakınlaşmada İtalya ve Almanya'nın yayılmacı politikalarının Türkiye-İngiltere ilişkilerini hızlandırdığı görülmektedir. Türkiye-İngiltere yakınlaşmasının sonucu olarak 12 Mayıs 1939'da Türk-İngiliz Ortak Bildirisi düzenlenerek açıklanmıştır. Hatay sorununun çözümlenmesinin ardından ise Fransa'yla Türk-Fransız Deklarasyonu yayınlanmıştır. Almanya ile Sovyet Rusya'nın birbiriyle yakın ilişkiler kurmasından endişe eden Türkiye bu bildirilerin faydalı bir kazanımı olarak İngiltere ve Fransa ile 19 Ekim 1939'da Ankara'da bir ittifak antlaşması yapılmışsa da İkinci Dünya Savaşı süresince Türk dış politikasının esas amacı savaşa girmemektir (Özçelik, 2010).

Türkiye'nin Müttefik Devletlerin karşısında yer alan Mihver Devletler tarafındaki Almanya'ya vermiş olduğu bir söz bulunmamaktadır. Türkiye'nin Almanya'ya karşı bir sorumluluğu olmamasına karşın bu devletle iyi ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Türkiye kendi çıkarları doğrultusunda ve İngilizlerinde isteği ile İngiltere-Sovyetler Birliği arasında bir arabuluculuk görevini yapmıştır (Korkmazcan, 2021).

Bu dönemde Türk dış politikasını uygulayanlar İngiltere'ye haklı davalarının yanında olduklarını ve savaşa girmeyerek bunu destekledikleri, İngiliz çıkarlarına hizmet ettiklerini savunmuşlardır. Aynı tezi İngilizlerin yanı sıra Sovyetler ve Almanlara karşı da etkili olarak sürdürmüşlerdir. Bu sayede Türkiye denge politikasını başarıyla yürüterek savaş dışında

kalmayı başarmıştır. Türk halkı da hükümetin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin savaşa dahil olunmaması yönündeki politikasına destek vermişlerdir (Özçelik, 2010).

İngilizler tarihler 1943'ü gösterdiğinde Almanlara karşı müttefik olarak gördüğü iki devlet olan Türkiye ve Sovyetler Birliği'nin çıkarlarının birbiriyle çeliştiğini gördüğü bir durumla karşı karşıya kalmışlardır.

İngiltere Türkiye'nin mihver devletlerin mağlup edilmesi için silah gücünden faydalanmak istemiştir. Yani İngiltere hedefine ulaşmak için Türkiye'yi bir araç olarak görmüştür. Türkiye'nin savaşa dahil olmasını bunun karşılığı olarak Türkiye'ye toprak teklif etme politikasını benimsemiştir (Deringil, 2014).

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı yeni başladığında İngiltere ve Fransa ile anlaşmalar yaparak tercih ettiği tarafın batılı devletler olduğunu belli etmiştir. Batı dünyası olduğunu göstermiştir. Fakat Türkiye'nin savaş sırasında izlediği dış politika savaş yıllarında Türkiye'yi savaş dışında tutmayı başarmış ancak İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde uluslararası alanda tek başına kalması sonucu ile karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Türkiye'nin dış politikada yalnız kalması Sovyet tehdidi ile karşılaşmasına yol açmıştır. Türkiye bu tehlikeye karşı Batı dünyasından politik olarak destek almak istemiştir. Müttefik devletler tarafından Birleşmiş Milletler teşkilatının kurulacağı San Fransisco Konferansı'na katılabilmeyi şartları arasına Almanya ve Japonya savaş ilan edilmesi konulmuştur. Türkiye bu konferansa katılabilmek amacıyla 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Ancak aktif olarak savaşa girmemiştir (Özçelik, 2010).

2.2.3.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye ve Almanya İlişkileri. İkinci Dünya Savaşı'nın genel ilerleyişi içerisinde Almanlar başarılı işgaller gerçekleştirerek Türkiye'nin Trakya sınırına kadar dayanmış ve Türkiye için bir tehlike oluşturmuştur. Bu süreçte Almanya ile diplomatik ilişkilere önem verilmiş, Hitler ve İnönü'nün mektuplaşmalar sayesinde 18 Haziran 1941 tarihinde Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması yapılmıştır. Bu anlaşma ile Sovyetlere saldırıyı planlayan Almanya Türkiye'den gelebilecek bir taarruza karşı önlem almıştır. Türkiye'de olası bir Alman saldırısına karşı kendisini güvence altına almıştır. Türkiye ile anlaşılan Almanya hemen sonra 22 Haziran'da Sovyetlere savaş ilan etmiştir. Türkiye, hızlıca Sovyet Dışişlerine bir nota vererek Türkiye'nin tarafsızlık kararını bildirmiştir (Kiraz, 2018).

Almanya-Sovyet Rusya savaşının başlamasının ardından 9 Ekim 1941’de Almanya’ya 90.000 ton krom satışının yapılmasının planlandığı anlaşma imzalanmıştır. Türk-Alman dış politikasında ticaretin yeri büyüktür. Krom çelik yapımında kullanıldığı için taraf devletler tarafından önemli görülmektedir. İngiltere Türkiye’den krom almayı kabul ederken diğer Türk mallarını almayı reddetmiştir. Türkiye’de bunun sonucundan Almanya’ya krom ihraç etmiştir. Türk-Alman ticaret hacmi büyümüştür (Özçelik, 2010).

Almanya Dışişleri Bakanlığının raporlarına göre Türk sanayi tesislerinin yarısından fazlası Alman uzman ve malzemeleriyle kurulmuştur. Ekonomik ilişkiler devam ederken temkinli yaklaşım bırakılmamış hem savaş öncesi dönemde hem de Almanya’nın saldırganlaştığı dönemde bu politika uygulanmaya devam edilmiştir (Korkmazcan, 2021).

5 Haziran 1944’te Türkiye’nin kontrolündeki İstanbul ve Çanakkale boğazlarından geçen Alman savaş gemileri Karadeniz’e doğru ilerlemiştir. Bu durum Müttefik devletlerin tepki göstermesine neden olmuştur. Bu gelişme Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu’nun istifa etmesi ile sonuçlanmıştır. Müttefik Devletlerin Türkiye’ye Almanya ile olan ticari ve diplomatik ilişkilerini durdurması gerektiğini söylemişlerdir. Türkiye Almanya’ya krom ihracatını durdurarak ilişkilerini mesafeli bir tutum içerisinde yürütme kararı almıştır. Fakat Türkiye İngiltere’nin baskısı sonucu 2 Ağustos 1944’te TBMM’nin aldığı kararla Almanya ile tüm ilişkilerini durdurmuştur (Özçelik, 2010).

2.2.3.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye- Sovyetler Birliği İlişkileri.

Türkiye Sovyetler Birliği’ni batılı devletleri yayılmacı politikalarına karşı bir den unsuru olarak görmüştür. TBMM bu konuda ilk dış politika adımını 1920’de Moskova’ya heyet göndererek gerçekleştirmiştir. Heyetin gönderilmesiyle başlayan ilişkiler 16 Mart 1921’de imzalanan Moskova Antlaşması ile ileriye götürülmüştür. Moskova Antlaşması, 17 Aralık 1925’te Dostluk ve Bağımsızlık Antlaşması adıyla olumlu yönde ilerleyerek taraflardan birinin saldırıya uğraması durumunda diğerinin tarafsız kalmasına karar verilmiştir (Korkmazcan, 2021).

1941 yılı bitmek üzereyken Alman-Rus savaşı başlamıştır. Japonya’nın Amerika’ya saldırmasıyla, Sovyetler ve Amerika müttefik devletlerinin tarafında savaşa girmiştir. Japonya ise mihver devletlerinin tarafında savaşa girerek Almanya’nın Stalingrad savaşını

kaybetmesiyle sonuçlanmasına kadar yeni bir denge oluşturulmuştur. İkinci Dünya Savaşında ki bu yeni denge içerisinde Türkiye'yi endişelendirecek gelişmelerde yaşanmıştır. Buna en iyi örnek Almanların Ruslara karşı arka arkaya zaferler kazanıp hızlıca Rusya'nın içlerine doğru ilerlemesidir. İnönü, bunun üzerine Alman yanlısı bir politika izlemeye başlamış ve dışişleri bakanı olarak Numan Menemencioğlu'nu atamıştır. Numan Menemencioğlu Alman taraftarı olarak görülmektedir. Siyasetteki bu değişim İngiltere'nin Türkiye üzerindeki nüfusunun azaldığı yönünde yorumlanacaktır. Diğer önemli bir konuda Numan Menemencioğlu'nun İkinci Dünya Savaşı süresince Türk dış politikasını yönlendiren önemli isimlerden birisi olmasıdır. Savaşın gidişatını değiştiren bir gelişme ise Almanya'nın Stalingrad taarruzunun başarısızlıkla sonuçlanmasıdır. Alman üstünlüğünün artık yavaş yavaş azaldığı anlayışının dünyada yayılmasını sağlamıştır. Müttefik liderler Churchill, Roosevelt ve Stalin'in zaferi ve dünyanın savaş sonrası genel durumunu nasıl şekillendireceklerini düşünmelerini sağlamıştır (İlyas, Turan 2016).

İngiltere Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'ya İstanbul ve Çanakkale boğazları ile Türk topraklarını peşkeş çekmiştir. Türkiye İngiltere'nin yine aynı politikayı yürüteceği konusunda endişe içerisindeydi. Sovyetler Birliği İngiltere ile birlikte Türkiye'ye ortak bir uyarı yazısı vermişlerdir. Bu notada Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne saygı göstermesinin yanında Türkiye bir taarruzla karşılaşrsa tüm güçleri ile destek olacaklarını bildirmiştir. İngiltere ve Sovyet Rusya Alman üstünlüğünün devam ettiği dönemde Türkiye'nin tarafsızlığını koruyarak savaşa katılmamasını ve Almanya'nın boğazları kullanarak Ortadoğu'ya inmesine engel olan bir ülke olarak politikasını sürdürmesini yeterli bulmuşlardır (Özçelik, 2010).

Almanlar Sovyetlere saldırınca Sovyetlerin Türkiye politikası farklılık göstermiştir. Türkiye'nin savaşta tarafsız kalmasını desteklemişlerdir. Sovyetler müttefikler tarafından düzenlenen Tahran Konferansına kadar Türkiye'nin kendi taraflarında savaşa dahil olmasını istemektedirler. Sovyetlerin müttefik devletler tarafında yer alması Türkiye tarafında olumlu karşılanırsa da müttefiklerin Sovyet istekleri ile hareket etmeye başlaması Türkiye için olumsuz bir durum oluşturmuştur. Sovyet Rusya'nın Tahran Konferans'ının ardından Türkiye'nin savaşa girmesi doğrultusundaki tutumundan vazgeçmiştir (Sarıçoban, 2020).

Sovyetler Türkiye'nin müttefik devletlerin yardımıyla güçlenmesini Balkan politikaları açısından istememektedir. İngilizlerin isteği ise Türkiye'nin İngiliz-Sovyet ilişkilerinde sorun çıkarmaması yönündedir. Türkiye ise Kızılordu'nun 1944 sonbaharından sonra Balkanlar üzerinden Türkiye'ye saldırmasından endişelenmektedir. Türk hükümeti, Sovyetler Birliği ile olumlu bir politik ilişki için adımlar atmıştır. Almanya'ya yapılan krom ithalatına son verilmiştir. Alman yanlısı görünen Dışişleri Bakanı Menemencioğlu'nun istifa ettiğini belirtmiştir. Türkiye'ye sığınan Sovyet vatandaşlarını iade edilmiştir. Bunun yanında Turancılar tutuklatılmıştır. Savaş malzemesi taşıyan Sovyet gemilerine dahi 1945 yılının ocak ayında boğazlardan geçmesine iyi niyet göstergesi olarak izin verilmiştir. Fakat Sovyet Rusya tarafından bu iyi niyetli politikaların karşılık bulmaması Türkiye tarafından endişeyle karşılanmıştır (Özçelik, 2010).

2.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Eğitim

Siyasi, toplumsal ve ekonomik olarak değerlendirildiğinde İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinin Türkiye'yi yoğun bir şekilde etkilediği görülmektedir. Eğitim alanında okul sayılarının arttırılması ve yurt genelinde yaygınlaştırılması ön plana çıkmıştır. Köy Enstitüleri'nin açılması ile dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ilköğretimi ülke geneline yayma düşüncesi uygulanmıştır. Cumhuriyet'in on sekizinci yılında, CHP Genel Başkan Vekili ve Başvekil Refik Saydam ve bakanlıkların düzenlediği Ankara Radyosunda yayınlar yapılmıştır. Eğitim ile alakalı bölümde, Maarif Vekâleti Müsteşarı İhsan Sungu tarafından açıklamalar yapılmıştır (Bozkurt, 2011).

Açıklamalar incelendiğinde Cumhuriyet sonrası eğitim alanında zamanın ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte eğitim alanında yapılan çalışmalara dikkat çekildiği görülmektedir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte eğitim alanında birçok devrim gerçekleşmiştir. Bu devrimlerle birlikte ülkenin ihtiyaçlarına çağın gereklilikleri doğrultusunda yanıt verebilecek nitelikte yenilikler yapılmıştır. Milli Şef İsmet İnönü'nün özellik kırsal kesimde yaşayan köylü çocuklarının eğitimine verdiği öneme vurgu yapılmıştır.

Atatürk döneminde kalkınma ve modernleşme problemi olarak değerlendirilen eğitim alanında bu dönemde de aynı anlayışla politikalar yürütülmeye devam edilmiştir. Atatürk dönemi eğitim ve kültür anlayışı incelendiğinde Atatürk ilkeleri içerisinde de bulunan iki ilke olan laiklik ve milliyetçiliğin dikkate alınarak çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İnönü döneminde eğitim ve kültür politikalarında milliyetçiliğin etkisinin azaldığı görülmektedir. Daha çok laiklik doğrultusunda hümanist bir anlayışla politikalar uygulanmıştır. Milliyetçiliğin etkisinin azalmasında batının medeniyet seviyesine gelebilmek için bu medeniyeti oluşturan temel öğeler olan antik Yunan ve Latin eserlerinin incelenmesinin bir ihtiyaç olarak görülmesi anlayışı bulunmaktadır (Dikici, 2008).

Birinci Maarif Şurası'nda dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ortaöğretim kurumlarında pozitif bilimin yanında milli kültürümüzün var olmasıyla birlikte hümanizmin niteliklerinin önemine vurgu yaparak başka ülkelerde de birinci yabancı dilin ardından ikinci olarak Latince ve Yunanca öğretilmesini belirtmiştir. Bu anlayışlar sonucunda 1940-1941 öğretim yılı başlangıcından itibaren üç lisenin birinci sınıflarında klasik şube açılarak eğitime devam edilmiştir. Açılan şubelerde Latince ve daha ileri seviye sınıflarda ise Yunanca okutulmuştur (Dikici, 2008).

Bozkurt'un aktardığına göre 1943 ve 1944 yıllarında ilköğretim kademesinde öğrenci sayısı 1.029.978, ortaokullarda 81.284, liselerde 29.653, orta meslek okullarında 38.165, fakülte ve yüksek okullarda 18.734 olarak ifade edilmiştir. 1944 ve 1945 yıllarında kademelerine göre öğrenci sayıları ise ilköğretimde 1.258.423, ortaokullarda 75.754, liselerde 28.783, orta meslek okullarında 45.519, fakülte ve yüksekokullarda 19.983 olarak belirtilmiştir. İlköğretim, orta meslek okulları, fakülte ve yüksekokullarda ki öğrenci sayısında artış görülürken, ortaokul ve liselerde ki öğrenci sayılarında ise azalma görülmektedir (Bozkurt, 2011).

2.3.1. Birinci Türk Neşriyat Kongresi (1-5 Mayıs 1939)

Birinci Türk Neşriyat Kongresi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenmiştir. Türkiye'de ileriki zamanlarda da yapılacak yayın hareketlerini sistematik bir yapı içerisinde belirli bir program içerisinde yürütülmesini sağlamak kongrenin temel amaçlarından olmuştur. Yayın alanında faaliyet gösteren özel ve resmî kurumların birbirlerini

destekleyerek en güzel çalışmaları yapacak imkana erişmeleri için gerekenler kongrede ana konulardan olmuştur (Kuşçi, 2021).

Türk Harf İnkılabı Türk kültür davasının önemli bir meselesidir. Tarihler 1939'u gösterdiğinde Türkçe'nin gelişimi açısından çok önemli bir hamle olan Harf Devriminin onuncu yılıdır. Millî Eğitim Bakanlığı bu nedenle Ankara'da On Yıllık Türk Neşriyat sergisi düzenlemiştir. Neşriyat meselesini görüşmek ve planlamak amacıyla Ankara'da Neşriyat Kongresi toplanması kararlaştırılmıştır. 2 Mayıs 1939'da İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde Başvekil Dr. Refik Saydam'ın yapmış olduğu açılış konuşmasıyla Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nin ilk bölümü başlamıştır. Açılış konuşmasının ardından Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in söylevi ile kongre neşriyat alanında faaliyetlerini sürdürmüştür (Aslaner, 2008).

Birinci Türk Neşriyat Kongresi üyelerine Maarif Vekili Hasan Ali Yücel tarafından Gazi Terbiye Enstitüsünde ikramda bulunulmuştur. İkramın ardından kongre üyeleri, Gazi Terbiye Enstitüsünü, İnşaat Usta Okulunu, Beden Terbiye Enstitüsünü, Musiki Muallim Mektebini gezerek incelemişlerdir. Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nde lise ve öğretmen okulunda görevli öğretmenlerden üçünün, ilköğretim denetmenlerinden birinin ve ilkokulda görev yapan öğretmenlerden üçünün deneyimlerinden ve meslek bilgilerinden faydalanmak için Birinci Neşriyat Kongresi'ne milli eğitim camiasını temsil etmek amacıyla katılacakları duyurulmuştur. Adayların belirlenerek 10 Nisan 1939'a kadar Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Kuşçi, 2021).

Birinci Neşriyat Kongresi sonrasında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel 1940'ta Tercüme Bürosu kurmuştur. Ağırlıklı olarak Batı Klasikleri tercüme edilecektir. Tercüme Bürosu'nun aktif olarak çeviri yapmaya başlaması bilginin halkla buluşma açısından önemlidir. Tercüme Bürosu Neşriyat Kongresi düzenlenmesi için çalışmalar yapılırken çevirisi yapılacak kitaplar listelenmiştir. Bu kitaplar kontrol edilerek yayın düzeni oluşturulmuştur. 1941 yılında ilk kitaplar yayınlanmıştır (Kıpçak ve Davulcu, 2016).

2.3.1.1. Birinci Neşriyat Kongresinde Çalışma Esasları ve Komisyonlar. Maarif Vekilliği tarafından Birinci Neşriyat Kongresi'nin çalışma esasları belirlenmiştir. Kongrenin genel kurul şeklinde düzenlenmesi planlanmıştır. Ardından seçim yapılarak komisyonlara bölünecektir. Kongrenin detaylı olarak değerlendirmesi için verilen konular bulunmaktadır.

Öncelikli olarak bu konular komisyonlarda görüşülecektir. Kararlar alındıktan sonra rapor halinde genel kurula iletilecektir. Komisyonların düzenlemiş oldukları raporlar dikkate alınarak bunlar üzerinde genel kurul çalışmaları sürdürülecektir (Kuşçi, 2021).

Kuşçi'nin aktardığına göre Birinci Neşriyat Kongresinde Basım, Yayın ve Satış İşleri Komisyonu, Dilekler Komisyonu, Edebi Mülkiyet Komisyonu, Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Komisyonu, Neşriyat Programı Komisyonu ve Tercüme İşleri Komisyonu bulunmaktadır. Basın, Yayın ve Satış İşleri Komisyonu Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezi Salonunda, Dilekler Komisyonu Halkevi Reislik Kabul Salonunda, Edebi Mülkiyet Komisyonu Türk Tarih Kurumu Kütüphane Salonunda, Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Komisyonu Ankara Kız Lisesi Müdürlüğü Odasında, Mükafat, Yardım Propaganda İşleri Komisyonu Halkevi Misafir Kabul Salonunda, Neşriyat Programı Komisyonu Kızılay Genel Merkezinde, Tercüme İşleri Komisyonu Halkevi İdare Heyeti Salonunda çalışmalarını yürütecektir (Kuşçi, 2021).

2.3.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Toplanan Milli Eğitim Şuralarında Çalışma Esasları, Komisyonlar ve Alınan Kararlar

2.3.2.1. Birinci Millî Eğitim Şûrası (17-29 Temmuz 1939). Şura bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu anlamına gelmektedir (TDK). Cumhuriyet tarihi incelendiğinde 1921-1926 yıllarında Heyet-i İlmiyeler toplanmıştır. 1939 yılı itibari ile başlayarak Milli Eğitim Şuraları adıyla eğitimle ilgili kararlar alabilmek ve mevcut durumu daha iyiye götürebilmek amacıyla yirmi tane şura toplanmıştır. İkinci Dünya Savaşı yılları içerisinde 1939 ve 1943 yıllarında olmak üzere iki tane Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır.

Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel Birinci Millî Eğitim Şurasına başkanlık yapmıştır. 17- 29 Temmuz 1939 tarihleri arasında Birinci Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. Gündemin önemli başlıklarını; eğitimin plan ve ilkeleri, çeşitli kademelerdeki okullarla ilgili yönetmelikler ve eğitim programları oluşturmaktadır (Akgül, 2020).

Birinci Millî Eğitim Şurası'nın toplanış amaçları içerisinde eğitim kurumlarının birbiriyle iş birliği halinde faaliyet göstermesi, öğretimin farklı seviyeleri arasında uyumlu

bir geçişin olması, kırsal kesimlerdeki okullarda ilköğretim eğitime önem verilmesi, köylerdeki okullara öğretmen yetiştirmek için seçilen öğrencilerin köylü olması, üç sınıflı köy okullarının beşe çıkarılması, köylerdeki öğretmen eksiğinin öğretmenlerle karşılanması, köylülerin desteğı ile düşük masraflı okulların hizmete girmesi, vatandaşlık bilincinin ve Cumhuriyet Devrimi felsefesinin halka eğitimle aktarılması, Türkçe'nin bilim dili haline getirilmesi bulunmaktadır (Deniz, 2001).

17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanan Birinci Millî Eğitim Şurasında, Cumhuriyet Maarifinin plan ve esasları ile her derece ve türdeki eğitim kurumlarının yönetmelik ve programlarının incelenmesi konuları ön plana çıkmıştır. Şuranın açılış konuşmasını dönemin Maarif Vekili Bakanı Hasan Ali Yücel yapmıştır (Millî Eğitim Şuraları, 1995).

Yücel açılış konuşmasında cumhuriyet dönemi eğitimini ileriye taşımak amacıyla istişareler yapılırken kültür alanında ileri gelen, ünlenmiş kişilerin düşüncelerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün millî mücadele yıllarının zor zamanlarında dahi eğitime verdiği öneme vurgu yaparak, eğitime gerekli önemin verilmesi zorunluluğuna dikkat çekmiştir. Eğitim kademelerinin bir bütün olduğunu söyleyerek, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinin birbirini destekleyerek bir bütün olarak ilerlemesi gerektiğini vurgulamıştır.

2.3.2.1.1. Birinci Millî Eğitim Şûrasının Çalışma Esasları. Birinci Millî Eğitim Şûrasının çalışma esasları belirlenerek maarif teşkilatının bütün unsurlarının birbirleriyle iş birliğı halinde çalışarak verimin artırılması hedeflenmiştir. Çalışmaların hangi esaslar ve hangi komisyonlar aracılığı ile yapılacağı belirtilmiştir. Birinci Millî Eğitim Şûrasında daha çok kırsal alandaki eğitimin geliştirilmesine yönelik kararlar alınmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktadır. Türkçenin etkili ve doğru kullanılması, Cumhuriyet devriminin kazanımlarının benimsenmesi amaçlanmıştır.

2.3.2.1.2. Birinci Millî Eğitim Şûrasında Alınan Kararlar. Üç sınıflı köy okullarının beşe çıkarılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca okullardaki derslerin sabahtan yapılması, öğleden sonra ortaokulların gönüllü olarak, liselerde ise zorunlu öğretmenlerin kontrolünde serbest ve ortak çalışmalar yapılması önerileri onaylanmıştır. Ortaöğretim kurumlarının ihtiyaçları illerin ihtiyacı dikkate alınarak plan düzenlenmiştir. Okullarda eğitimin sabahtan yapılması

ve öğle sonralarının ortaokullarda gönüllülüğe dayalı, liselerde mecburi eğitim olarak öğretmenlerin idaresinde serbest ve ortak faaliyetlere ayrılması konusunda yapılan teklifler onaylanmıştır. Erkek teknik, kız teknik ve ticaret öğretim kurumlarının yönetmelikleri ve öğretim programları incelenip karara bağlanmıştır. Okul ders kitapları ile ilgili olarak tek tip ders kitabı (devlet kitabı) kullanılması teklifi kabul edilmiştir. Yüksekokul ve fakülteler Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır (<https://ttkb.meb.gov.tr>). Erişim Tarihi: 15.05.2023

2.3.2.2. İkinci Millî Eğitim Şûrası (22 Şubat 1943). İkinci Millî Eğitim Şûrasında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel dilin öneminden bahsetmiştir. Türk dilinin önemine vurgu yaparak tarihimizi öğrenmek açısından dilimizin gerekli bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Milli kültür meselesinde dilin Türk tarihi boyunca hangi gelişim süreçlerinden geçtiğinin bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Türklerin tarih boyunca medeniyete katkıları ve insanlığa hizmet edilen konularda fikir birliği yapmanın olumlu bir adım olacağını söylemiştir. İkinci Milli Eğitim Şûrası'nın bu konular üzerinde tartışmalar yapacağına dikkat çekilmiştir.

2.3.2.2.1. İkinci Millî Eğitim Şûrasının Çalışma Esasları. Okullarda ahlak terbiyesi eğitimi verilmesi ve bu bağlamda Türk ahlakının sosyal ve kişisel ilkelerinin açıklanması, ilk ve orta dereceli okullarda bu ilkelerin gerçekleşmesini sağlayacak önlemlerin ayarlanması ve meslekî ve teknik okullarda ayrı ilkelerin iş ahlakına da uygulanması alınan bu tedbirlerin programa bağlı olarak yürütülmesi, Ortaöğretim kurumlarındaki sosyoloji ve ahlak dersleri programının belirlenen ahlak ilkeleri bakımından incelenmesi, yükseköğretim gençliğinde ahlak ilkelerine bağlı kalmanın öneminin vurgulanması, öğrencilerin okul dışı durumlarının denetlenmesi konusunun incelenmesinin yapılması çalışma esasları içerisinde yer almaktadır. Bütün öğretim kurumlarında anadil çalışmalarının veriminin artırılması hedefi ile ilgili olarak çalışma esasları belirlenmiştir. Türkçenin ve özellikle yazma öğretiminin daha verimli bir biçimde yapılması için gereken önlemlerin tespit edilmesi, okullarda ve resmî, hususî yayın alanında imla birliğini basitleştirme yöntemlerinin belirtilmesi, yeni terimlerin yükseköğretimde yayılması yollarının kesin bir kural doğrultusunda kullanımının sağlanması, Türklük eğitiminde tarih eğitiminin metot ve araçlar olarak analizinin yapılması, ilk ve ortaokul tarih kitaplarının düzenlenmesinde bilim ve pedagoji yönünden dikkate

alınacak esasların belirlenmesi, lise tarih kitaplarının iyileştirilmesi yolundaki görüşlerin belirtilmesi bulunmaktadır (Millî Eğitim Şûraları, 1995).

2.3.2.2.2. İkinci Millî Eğitim Şûrasında Alınan Kararlar. Bütün eğitim kurumlarında anadil eğitimlerinde niteliğin artırılması, ilk ve orta dereceli okullarda tarih dersleri programlarının ve ders kitaplarının öğrencilerin kademesine uygun olmadığı, meslekî ve teknik okullar için ayrı kitap yazılması, kitaplara tarihi okuma metinlerinin eklenmesi, Millî tarihe önem verilmesi, ortaokul ve lise tarih öğretmenliklerine sadece bu alanda öğretmen yetiştiren kurum mezunlarının görev yapması, liselere Sanat Tarihi dersi konulması teklif edilmiş, bu teklifler Şûraca uygun görülmüştür (Millî Eğitim Şûraları, 1995). Ahlak eğitiminin amacı içerisinde bulunanlar;

- a) İdeal Türk çocuğu yetiştirilmesi
- b) Türk Ahlakının toplumsal ve kişisel ilkeleri dikkate alınarak yaşatılması

Ahlak eğitimi için her kademedeki okullarımızda ve dışında alınması gereken tedbirleri belirten rapor Şurada incelenip kabul edilmiştir (Millî Eğitim Şûraları, 1995).

2.3.3. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’de Eğitim Kurumları ve Kademeleri

2.3.3.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de İlköğretim. İlköğretim eğitimi ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Sosyolojik, ekonomik ve kültür alanlarında ki çeşitlilik ilköğretimin işleyişine etkide bulunmaktadır. Ülkede gerçekleşen değişim ve gelişimlerden ilköğretimde payını almaktadır. Bununla birlikte ilköğretim, sadece bulunduğu ülkedeki değişimlerden değil, dünyadaki değişimlerden de etkilenmekle birlikte nitelik olarak farklılıklar yaşamaktadır. Bu kapsamda dünyada ilköğretimin işleyişinde ortaya çıkan farklılıklar, ilköğretim alanını da etkilemektedir (Gültekin, 2014). Çağın ihtiyaçları doğrultusunda ilköğretim programları güncellenmektedir.

Çağın şartlarına göre ihtiyaçlar farklılıklar göstermektedir. Cumhuriyet dönemi incelendiğinde eğitim kademelerinin toplumun ihtiyaçları, sosyal, kültürel ve ekonomik alandaki değişimler doğrultusunda oluşturulduğu görülmektedir. Ders programları hazırlandıkları dönemin kültür anlayışını yansıtmakla birlikte gelecek nesillerin hangi

niteliklere donatılması gerektiği bilinciyle ortaya çıkan ilkelere göre yetiştirilmektedir (Boykoy, 2011).

1924 yılı sonrası ilköğretim eğitimi 5 yıl olacak şekilde düzenlenmiştir. Fakat köy ilkokullarında verilen ilköğretim eğitiminin süresi bazı zamanlarda azaltılmıştır. Atatürk ve İnönü'nün cumhurbaşkanlığı görevi yaptıkları dönemdeki hükümetler ilköğretim eğitimi önemsemişlerdir. Nüfusun büyük kısmı köylerde yaşadığı için eğitim konusuna köy eğitimi açısından değerlendirmişlerdir. Eğitim istatistikleri incelendiğinde 1927 sayımında Türkiye nüfusu 16.200.684'tür. Bunun 12.400.952'si yani yarısından çoğu kırsal alanda yaşam sürmektedir. Okur-yazar oranı şehirlerde %32.04, köylerde ise %5.92'dir. 1927-1928 öğretim yılında ilkokul öğrenci sayısı 461.985, ilkokul öğretmeni 15.194, ilkokul 6042'dir. Mevcut eğitim istatistiklerinin geliştirilmesi amacıyla ilköğretim ve okuma-yazma kurslarının sayılarının arttırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır (Giorgetti ve Batır, 2008). İlerleyen yıllarda da eğitime önem verilmeye devam edilmiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın resmen başladığı 1939 yılında Birinci Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır.

1939 yılında düzenlenen Birinci Millî Eğitim Şûrası'nda ilköğretimle ilgili önemli kararlar alınmıştır. Toplumun büyük kısmının kırsal kesimde yaşaması nedeniyle köy okullarında ki eğitimin geliştirilmesine özellikle önem verilmiştir. Bu doğrultuda üç sınıflı köy okulları beşe çıkarılmış, köylerdeki ilköğretim işlerine ağırlık verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca eğitimin tüm unsurlarının birbiriyle iş birliği halinde faaliyet göstermesi ve eğitim kademelerinin birbirini destekleyerek, eğitim kademeleri arasında geçişlerde kolaylık sağlanarak bütüncül bir eğitim anlayışının olması gerektiği yönünde eğitimle ilgili genel kararlar alınmıştır.

2.3.3.1.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de İlköğretim Ders Programları.

Türkiye'de 1926 yılı ilk mektepler programıyla cumhuriyet döneminin eğitim programları düzenlemeleri yapılmıştır. Dersler, konular, ders saatleri gibi konularda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Sosyal Bilgiler dersleri de yapılan bu düzenlemelerden etkilenmiştir. 1926 yılı ilkokul müfredatı programında üzerinde John Devey'in de çalışmalar yaptığı yeni kavramlar vardır (Korkmaz, Güler, 2020).

İlk Mektepler Müfredat Programı'nda gerekli değişiklikleri 1935'te toplanan milli eğitim komisyonu yapmış ve 1936 yılında Yeni İlkokul Müfredat Programı adıyla yürürlüğe

konmuştur. İlkokul programı 1936 yılında yeniden değerlendirilerek ve güncel ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla güncellenmiştir. Genel amaçlar 1926 ilkokul programında çok kısa açıklanmıştır. Genel amaçlar 1936 programında genişletilmiş, dönemin tek ve iktidar partisi CHP'nin eğitim görüşleri Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, İnkılâpçılık ilkeleri doğrultusunda programın amacı belirlenmiştir. Bunun yanında ilkokulun eğitim ve öğretim ilkeleri belirlenmiştir. Yeni programda derslerin kendine özel nitelikteki amaçları tespit edilerek devletin genel hedeflerine uygun olacak şekilde hazırlanmıştır (Ambarlı, 2010).

Ülkemizde İkinci Dünya Savaşı yıllarında ilkokullarda uygulanan müfredat programları, şehir okullarında, 1936 ilköğretim müfredat programı ve kırsal kesimdeki okullarda, 1939 köy ilkokul programıdır. Köylerdeki akşam okullarıyla, köy ve bölge meslek kurslarının eğitim ve öğretim süreci de bu doğrultuda programa bağlanmıştır. 1936 İlköğretim Müfredat Programı 1948'e kadar ülkemizde uygulamada kalmıştır (Boykoy, 2011).

1936 İlköğretim müfredat programında yapılan değişikliklerle ilk kez eğitim ve öğretimin prensipleri açıklanmıştır. İki kısımdan oluşan eğitim sisteminin devam etmesi kararlaştırılmıştır. Fakat bu kısımların süreleri güncellenerek ilk iki yıl birinci kısım ve son üç yıl ikinci kısım olarak açıklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dinamikleri ve benimsediği ilkeler ile derslerin öğrencilere kazandırmak istediği hedeflerin birbiri ile uyumlu olmasına özen gösterilmiştir. (Ambarlı, 2010).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkemizde 1936 İlkokul Programı uygulanmıştır. 1936 İlkokul Programında hayat bilgisi derslerine vurgu yapılmıştır. İlk bölümde Hayat Bilgisi öğretim programında, çevre ve tarihin birbirini ilgilendirdiği meselelere daha fazla önem verilmiştir. İkinci bölüm Tarih dersleri içinde, 1933 yılından itibaren ilkokullar için okutulması düşünülen tarih kitapları içeriği değiştirilmeden kabul edilmiştir (Boykoy, 2011).

Ezbercilikten uzak bir anlayışla öğrencilerin gözlem ve analiz faaliyetlerinde bulunarak milli hedefleri kazanmaları hedeflenmiştir. Hayat bilgisi dersi ve bu dersin öğretimi ile farklı öğretim ilkeleri özümsemiştir. 1936 İlköğretim Müfredat Programıyla eğitim ve öğretim esnasında öğrencilerin daha aktif şekilde süreçte yer alması hedeflenerek çeşitli öğretim yöntemleri uygulanmıştır (Korkmaz, Güler, 2020).

1940-1941 yıllarında İlköğretim kademesinde Şehir Okulları Müfredat Programı incelendiğinde eğitimin iki kısımdan oluştuğu görülmektedir. Birinci kısım birinci, ikinci, üçüncü sınıfları, ikinci kısım ise dördüncü ve beşinci sınıfları oluşturmaktadır. En fazla ders saati Türkçeye verilmiştir. Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Tabiat Bilgisi ve Aile Bilgisi dersleri ise dördüncü sınıf itibarıyla görülmeye başlanmaktadır. Hayat Bilgisi, Aritmetik-geo, Resim-İş, Yazı, Müzik, Jimnastik ise görülen diğer dersler arasındadır (Boyko, 2011).

2.3.3.1.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Köy Okullarında İlköğretim.

17 Ağustos 1939 yılında toplanan Birinci Maarif Şurasında üç sınıflı köy okullarının beş sınıflı olmasına kararlaştırılmıştır (Cicioğlu, 1985). Bu kararla birlikte köy okulları ve şehir okulları arasındaki eğitim süresi farklılığı ortadan kaldırılmıştır.

1939 Beş Yıllık Köy Okulları Program Projesinde eğitim ve öğretimde daima göz önünde tutulacak hedefler başlığında kırsal alandaki eğitimle ilgili önemli maddeler bulunmaktadır. Öğretmenin hedefinin öğrencinin hayatında kullanabileceği bilgiyi aktarması, köy çocuğu, köy hayatını benimseyerek, ulusal, modern ve insancıl anlayışı öğrenmeli, köy çocukları, çevrelerine vatanseverlik düşünceleriyle bağlı, kendi köylerini refah ve yaşam kalitesini ileriye taşıyacak bilgilerle sahip olacak şekilde eğitilmeli, öğretmenler her imkân bulduklarında, Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceği olacak bireylere, büyük Türk İnkılâbının ve yeni Türkiye’nin hedeflerini öğretmelidir. Programda tek tek dersler seviyesinde tespit edilmiş özel hedefler bulunmamaktadır (Çelenk, 2019).

Cumhuriyet döneminde görev alan hükümetler ilköğretim alanında ortaya çıkan problemleri köy eğitimi açısından değerlendirmişlerdir. Bunun nedeni nüfusun yarısından fazlasının kırsal alanlarda yaşamını sürdürmesidir. Bu açıdan bakıldığında köydeki çocuklara ilköğretim eğitim imkânı sağlanması aynı zamanda ülkenin büyük bir kısmına ilköğretim eğitimi götürmek anlamını taşımaktadır (Kapluhan, 2012).

1939 Beş Yıllık Köy Okulları Program Projesinde uygulanması planlanan öğretim yöntem ve yaklaşımları açısından bakıldığında belli bir direktif yoktur. Fakat programın kendisinde bulunan genel amaçlar ve derslerle ilgili maddelerden hareketle öğretimin hedefi konusunda bilgilendirme bulunmaktadır. Öğretimin öğrencinin aktif olduğu ve anlaşılır bir anlayışla yapılması, derslerin haftada kaç saat yapılacağı haftalık ders dağılım çizelgesinde belirtilmesi, Kültür derslerinin süresi 40 dakika olarak planlanması bulunmaktadır. Kültür

derslerinin ardından ziraat derslerine, gün aşırı tam birer saat verilmesi, Beden Eğitimi (jimnastik) ve Müzik (musiki) derslerine programda yer verilmemiştir, sabah ve öğlen derslerden önce öğrenciye beden eğitimi yaptırılması ve şarkı söylenmesi programdadır (Çelenk, 2019).

Kırsal yaşamdaki hayatın özelliklerini kapsayacak şekilde ders programında uygulamalı derslerde yer almıştır. Programda yer alan Türkçe, Aritmetik, Geometri, Tarih, Coğrafya, Yurt bilgisi ve Resim derslerinin konuları şehir ilkokulları ile çok farklılaştırılmadan düzenlenmiştir. Ancak Hayat Bilgisi, Tabiat Bilgisi, İş ve Ziraat derslerinin konuları kırsal yaşamın özellikleri dikkat edilerek hazırlanmıştır (Kaplukan, 2012).

Demokrat Parti iktidara gelmeden önce, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün açıklamalarına göre, o tarihlerde ilkokul 1. sınıflarına 247.000 öğrenci okumakta, bu öğrencilerden ancak 75.000'i ilkokulu tamamlayabilmektedir (Karakök, 2011).

Karakök'ün aktardığına göre 1923-1924 yıllarında 4894 okul, 341.941 öğrenci, 10.328 öğretmen, 1930-1931 yıllarında 6598 okul, 489.299 öğrenci, 16.318 öğretmen, 1940-1941 yıllarında 10.956 okul, 955.747 öğrenci ve 20.564 öğretmen bulunmaktadır. Yıllar içerisinde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında artış olduğu gözlenmektedir (Karakök, 2011).

1939 tarihinde toplanan Birinci Milli Eğitim Şurasında köy okullarının öğretmen ihtiyacı için köylü çocuklarının alınıp eğitilmesi planlanmıştır. Köylerde öğretmen açığı bulunmaktadır. Köylerdeki öğretmen ihtiyacının eğitimciler ile karşılanması belirtilmiştir. Ayrıca köylülerin desteğiyle köylerde maliyeye yük olamayacak bütçesi düşük okulların açılması kararlaştırılmıştır.

2.3.3.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Ortaöğretim.

2.3.3.2.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Ortaokul Eğitim Müfredatı.

1938–1939 öğretim yılına bakıldığında ortaokul sayısı 228, lise sayısı 75’e çıkmıştır. Ortaöğretimin ülke genelinde yaygınlaştırılması için çalışmalar, hızla artarak sürdürülmüştür. Fakat ülkedeki sorunlara yönelik olarak öğrenci ve öğretim durumunu belirleme süreci bir sorun haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın neden olduğu savaş şartları ekonomik alanda da kendini göstermiştir. Ekonomik zorluklar nedeniyle okul sayıları

artış gösterirken öğrenci sayısında düşüş gözlemlenmiştir. 1942–1948 yılları arasında daha çok ortaokullardaki öğrenci sayısı önemli ölçüde düşmüştür. 1940–1941 öğretim yılında 95.332 olan ortaokul öğrenci sayısı 1947–1948 öğretim yılında 59.093’e düşmüştür. Bu düşüş yaşanmasına karşın yeni okulların inşasına devam edilmiş ve aynı dönemde ortaokul sayısı 238’den 267’ye çıkartılmıştır (Giorgetti ve Batır, 2008). 1939 yılında toplanan Birinci Milli Eğitim Şurasında ortaokul eğitimiyle ilgili bazı kararlar alınmış ve çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Okullarda derslerin sabahdan yapılması ve öğle sonralarının ortaokullarda isteğe bağlı olarak öğretmenlerin kontrolünde serbest ve ortak faaliyetlere ayrılması konusunda yapılan tavsiyeler kabul edilmiştir. Ortaöğretim kurumlarının il gereksinimlerine dikkat edilerek bir plan hazırlanmıştır.

1943 yılında İkinci Millî Eğitim Şûrası toplanmış ve eğitim alanında önemli kararlar alınmıştır. 1939’da yapılan Birinci Milli Eğitim Şurasının kararlarına dikkat edilerek gerçekleştirilen İkinci Milli Eğitim Şurasında neredeyse bütün eğitim kademelerine ait yapılması planlanan çalışmalar ve bunlarla ilgili gerçekleştirilmesi gereken hedefler incelenmiş ve kabul edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de ortaöğretim, üç yıl ortaokul, üç yıl lise eğitimi olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Cumhuriyet döneminde 1938 yılından önce, 1924, 1927, 1930, 1931, 1937 tarihlerinde düzenlenen ortaokul programları uygulanmıştır. 1939–1945 yıllarında ise, 1938’de hazırlanan programın, 1949 yılına kadar üzerinde düzenlemelere gidilmeden faaliyette olduğu görülmektedir. Yeni düzenlenen programın uygulanacağı okullarda, erkek ortaokulları, kız ortaokulları, kız-erkek karışık ortaokullar, çift öğretim uygulayan erkek, kız ve karma ortaokullar olarak sınıflandırılmıştır. 1949 yılına kadar üzerinde herhangi bir düzenlemeye gidilmeden uygulanan bu programda yer alan Türkçe, tarih, tabiat bilgisi dersleri ve bu derslerin saatleri incelendiğinde; Türkçe erkek okullarında 1.sınıfta 6, 2. ve 3. sınıflarda 4, kız okullarında 2. ve 3.sınıflarda 4, karma okullarda ise 1. sınıfta 5, 2. ve 3. sınıflarda ise 4 saat olarak okutulmaktadır. Tarih dersi erkek, kız ve karma okullarda 1., 2. ve 3. sınıflarda 2 saat okutulmaktadır. Coğrafya dersi de erkek, kız ve karma okullarında 1., 2. ve 3. sınıflarda 2 saat okutulmaktadır. Yurt Bilgisi dersi erkek okullarında 2. ve 3. sınıflarda 2, kız okullarında 2. ve 3. sınıflarda 2, karma okullarda 2. ve 3. sınıflarda 2 saat okutulmaktadır. Tabiat Bilgisi dersi erkek, kız ve karma okullarda 1. ve 2. sınıflarda 3, 3. sınıflarda 2 saat okutulmaktadır (Boykoy, 2011).

Erkek ve Kız Ortaokullarında Türkçe, Tarih ve Tabiat Bilgisi ders saatleri incelendiğinde birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda en fazla ders saatinin Türkçe dersine verildiği görülmektedir. Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi ve Tabiat Bilgisi ise görülen diğer dersler arasındadır.

2.3.3.2.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Lise Müfredat Programı.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkemizde eğitim-öğretim faaliyetindeki liselerin öğrenim süresi, üç ders yılı sürecek şekilde belirlenmiştir. Liselerin üçüncü sınıfı ise fen ve edebiyat bölümleri olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Ortaöğretimin ikinci kısmını oluşturan bu okullarda verilecek ders isimleri, bu derslerin yıllara ve haftalık ders saatleri çerçevesinde paylaşımı, 1944 lise ve ortaokullar yönetmeliğindeki cetvelde düzenlenmiştir. Derslerin sınıf olarak müfredatı da 1938 lise programında belirlenmiştir. 1938 lise programı, İkinci Dünya Savaşı yıllarını içine almıştır. 1938 lise programı 1947–1948 öğretim yılına kadar uygulamada kalmıştır (Boykoy, 2011).

Benhür ve Yüksel’in aktardığına göre 1938-1939 eğitim-öğretim yılında lise okul sayısı 74, öğretmen sayısı 1314, öğrenci sayısı 24.582’dir. 1939-1940 eğitim-öğretim yılında ise lise kademesinde okul sayısı 77, öğretmen sayısı 1499, öğrenci sayısı 26.401’dir. 1940-1941 eğitim-öğretim yılında lise okul sayısı 79, öğretmen sayısı 1455, öğrenci sayısı ise 27.387’dir. 1941-1942 eğitim ve öğretim yılında lise okul sayısı 81, öğretmen sayısı 1662, öğrenci sayısı 30.035’tir. 1942-1943 eğitim-öğretim yılında lise kademesinde okul sayısı 80, öğretmen sayısı 1662, öğrenci sayısı ise 30.479 olarak belirtilmiştir (Benhür, Yüksel, 2023).

1938 yılı incelenecek olursa 36 resmi devlete ait lise bulunmaktadır. 1939’dan 1943’e kadar yeni liseler açılmış ve lise sayısı 45’ kadar yükseltilmiştir. Özel, yabancı ve azınlıklara ait okullar bu lise sayıları içerisinde yoktur. Yeni açılan liseler içerisinde lise sınıfları dahil edilen iki kız öğretmen okulu ile bir ortaokulda eklenirse sayı 47’ye ulaşmaktadır (Benhür, Yüksel, 2023).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında liselere ve lise programlarının güncellenmesi doğrultusundaki düzenlemeler, dönemin eğitim şuralarına da yansımıştır. 15-21 Şubat 1943’te toplanan İkinci Maarif Şurasında, bütün okulların Türk dili, ahlâkı, tarih programları konularına üzerinde kararlar alınmıştır (Boykoy, 2011).

2.3.3.4. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Yükseköğretim.

Yükseköğretim, üniversite, yüksekokul, akademi gibi her seviyede (ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) eğitimi içine alan bir öğretim kademesidir. Bilim meydana getirmek ve yüksek niteliklere sahip bir insan gücü yetiştirebilmek yükseköğretimin en önemli iki amacı arasında bulunmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda yükseköğretimin tanımını yapacak olursak; “bilimsel birikimleri koruyan, ileriye götüren, yaygınlaştıran ve bu hedefle, eğitim çalışmalarının yanında, bilimsel araştırmaların yapıldığı üniversitelerle bu üniversitelere bağlı diğer kuruluşların tümü” olarak tanımlanmaktadır (Kılıç, 1999).

Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının gelişimi cumhuriyet dönemiyle birlikte modern bir görünüm kazanmıştır. Üniversite reformu ile birlikte darülfünun İstanbul Üniversitesi adını almıştır. İsmet İnönü döneminde de gelişmeler devam etmiş ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında toplanan milli eğitim şuralarında yükseköğretimle ilgili önemli kararlar alınarak bu konuda çalışması amacıyla çeşitli komisyonlar oluşturulmuştur. 1939 yılında toplanan Birinci Milli Eğitim Şurasında alınan kararla Yüksekokul ve fakülteler Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

Yükseköğretim tarihi incelendiğinde eğitim, araştırma ve uygulama konuları olmak üzere toplumla farklı seviyelerde ilişki kurma görevini yükseköğretim kurumları üstlenmiştir. Yükseköğretim kurumlarında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların toplumla bir araya getirilmesi gerekmektedir. Yükseköğretim kurumlarından yapılan çalışmaların toplumsal açıdan faydaları, bulunduğu coğrafyanın kendine has özellikleri dikkate alınarak sorunlarına çözüm bulunması amacıyla farklı açılardan oluşturulan bu ilişkinin tarihsel olarak siyasi kapsamının da öne çıkarıldığı görülmektedir (Kıcıroğlu ve Komşuoğlu, 2022).

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte her alanda olduğu gibi yükseköğretim alanında da hızlı gelişmeler meydana gelmiştir. Yükseköğretim alanındaki bu hızlı gelişmeler beraberinde tartışmaları da getirmiştir. Türkiye’de, yükseköğretim alanında yaşanan bu gelişmeler üç dönemde incelenmektedir. Bu dönemler; 1946 yılına kadar olan dönem, 1946 yılından Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)’ün kurulmasına kadar ve YÖK’ün kuruluşundan günümüze kadar olan dönemlerdir. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile Türkiye’deki yükseköğretim kuramları iki temel kısımda incelenebilmektedir. Birinci kısım,

bilim ve bilgi üreten üniversiteler, ikinci kısım ise, mesleğe yönelik olarak insan yetiştiren meslek yüksek okullarıdır (Kılıç, 1999).

2.3.3.4.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Yükseköğretim Kurumları (1939-1945). 1933 Üniversite Reformu ile Türkiye’de yükseköğretim Humboldt modeli dikkate alınarak yeniden örgütlenmiştir. Yükseköğretimde Türkiye’nin ilk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi tekrar kurulmuştur. İstanbul Üniversitesi yurdun her köşesine bilim taşıma vizyonunu ediniş ve bu hedefle faaliyetlerde bulunmuştur. İstanbul Üniversitesi’nin vatandaşlarında katılabileceği üniversite konferansları düzenlemiştir. Düzenlenen üniversite konferansları ile 1940’ta başlayarak bazı dönemler ara verilerek 1958’e kadar düzenlenmiştir. Türkiye’nin çeşitli şehirlerinde vatandaşlarında katılabileceği konferanslar olarak gerçekleştirilen Üniversite Haftası geniş kapsamlı etkinliklere örnek olarak gösterilebilmektedir (Kıcıroğlu ve Komşuoğlu, 2022).

1939–1950 yılları arasında, yükseköğretimde öğrenci, öğretim üyesi ve okul sayıları açısından önemli ölçüde gelişme sağlanmıştır. 1939 yılında 19 olan okul ve fakülte sayısı 34’e, 837 olan öğretim üyesi sayısı 1852’ye, 9384 olan öğrenci sayısı 25.091’e yükselmiştir. Öğrenci sayıları ve okul sayıları yükselse de bu artışlar okullaşan nüfus oranı içinde oldukça düşük kalmıştır (Giorgetti ve Batır, 2008).

İstanbul Üniversitesinin akademik kadrosu incelendiğinde sayısal olarak Almanya’daki Hitler yönetiminden kaçıp ve Türkiye’ye göç eden bilim insanlarının oluşturduğu görülmektedir. Akademik kadronun büyük bir çoğunluğu Almanya’dan gelen bilim insanları oluşturduğundan İstanbul Üniversitesine Berlin dışında bulunan en büyük Alman üniversitesi şeklinde ifadeler kullanılmıştır. 1945’li yıllara kadar Almanya’dan gelen bilim insanları Türkiye’de akademik olarak görev yapacaklardır. Türkiye’de görev yaptıkları süre içerisinde Alman üniversite tarzının benimsenmesinin sağlanmasında faydaları olmuştur (Kılıç, 1999).

4936 sayılı Üniversiteler Kanunu Türkiye’de üniversitelerin gelişimi açısından en önemli gelişmelerden biri olmuştur. 1946 yılındaki modern ve evrensel açıdan bir üniversite yönetiminin çıktısı olarak kabul edilmiştir. Geçerliliği en fazla olan üniversite kanunudur. Bu kanunda üniversiteler özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleri olduğu şeklinde tanımlanmıştır. Özerklik 1946 yılındaki kanunla üniversite ile bir

bütün olarak görülen özelliklerden olmuştur. Bununla birlikte Atatürk döneminde laik ve modern, bir niteliğe ve ülkenin siyasî yapısıyla uyumlu hale getirilen üniversitelerin İnönü döneminde siyasî baskıdan etkilenmeden akademik çalışmalarını yapması imkânı tanınmıştır. 1946'da üniversite özerkliğinin kabul edilmesi, bilimsel açıdan değerlendirildiğinde reform niteliği taşımaktadır. Özellikle 1945 yılından itibaren Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçilmiştir. Demokrasi alanına ilgi artmış ve eğitiminde demokratik, özgür bir anlayış içerisinde yürütülmesi hükümetlerin programlarında bulunmuştur. Eğitim alanında atılan bu adımlar çok partili siyasal yaşama geçilmesinin eğitim alanına demokratik etkisi olarak kabul edilebilmektedir (Giorgetti ve Batır, 2008).

2.3.4. 1939-1945 Yılları Süresince Türk Hükümetlerinin Eğitim Politikaları

2.3.4.1. II. Bayar Hükümeti Programı (11 Kasım 1938-25 Ocak 1939). II. Bayar Hükümeti döneminde önceki hükümetlerin eğitim programlarında var olan ve tamamlanamayan kısımların üzerinde çalışmalar yaparak tamamlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi programlarına rehber olacağı ifade edilmiştir. Dönemin tek partisi Cumhuriyet Halk Partisi programındaki hedeflere uygun olarak eğitimde önemli bir boyuta sahip olan kültür, dil, tarihe ağırlık verilerek araştırmalar yapılması hedeflenmiştir (Balcı, 2020).

Bunun yanında ilköğretim ile mesleki eğitimin en önemli eğitim kademe ve çeşitlerini oluşturmaktır. Üniversite eğitimi ise bilim insanı yetiştirmek için önemli görülmektedir. Mesleki eğitim ile girişimci kişiler yetiştirilmesi uygun görülmektedir. İkinci Celal Bayar hükümetine kadar olan dönemde görev yapmış hükümet politikalarından farklı olarak girişimci, başarılı kişilerin yetiştirilmesine vurgu yapılmıştır. Yaygınlaştırılarak kurumlaştırılması planlanan spor, kültürün bir parçası olarak tanımlanmaktadır. İlkokul eğitimine ve öğretmenine önem verilerek, genç zihinleri işleyen kişiler olmalarından dolayı her türlü sorunlarının çözüleceği ve öğretmenlik yapmaları amacıyla yurtdışına öğrenci gönderileceği açıklanmaktadır (Balcı, 2020).

2.3.4.2. II. Saydam Hükümeti Programı (3 Nisan 1939-9 Temmuz 1942). II. Saydam Hükümeti Cumhuriyet Halk Partisi programını benimseyerek yeni bir program

düzenlememiştir. Hükümetin eğitim programında ekonomik olarak gelişmenin önemine vurgu yapılarak aynı zamanda kültüründe gelişmesi gerektiği belirtilmiştir. İlköğretim eğitiminden başlanarak Türk çocuğunun ilgi ve yeteneklerine paralel olarak bilim, sanat, pratik ile teknik olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. İlköğretim eğitiminin eğitmen ve öğretmenlerle devam ettirilmesi bunun yanında lise ve yüksekokulların daha ileriye götürülerek hayatın kendisine uygun olarak eğitim verecek bir seviyede olması planlanmıştır. Öğrencilere dil ve tarih devrimlerinin benimsetilmesi amaçlanmıştır.

Bu hükümet döneminde teknik alanda da gelişmeler olmuştur. 1940'lara kadar Türkiye'de teknik eğitimde önemli bir gelişme olmamıştır. Saydam hükümeti bu alanda çalışmalar yapmıştır. 1934 yılındaki teknik eğitimle ilgili hazırlanan rapor esas alınarak yeni bir rapor hazırlanmasına karar verilmiştir. Bunun sonucunda Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı hazırlanmıştır. Bu plan uygulanarak teknik eğitimin yurtiçinde yayılması sağlanmıştır. Plan 1940'tan itibaren aktif olarak uygulamaya konulmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı okullarına döner sermaye girmesini sağlamış, okul çevresinden para karşılığında iş alarak maddi kazanç elde etmiştir. Bu sayede öğrenciler okulda ders görürken iş piyasasını öğrenmişlerdir (Gioergetti, Batır, 2008).

2.3.4.3. I. Saraçoğlu Hükümeti Programı (9 Temmuz 1942-9 Mart 1943).

Hükümet programının eğitim bölümünde Türklük ruhu vurgulanmıştır. Ülkenin gelişme ve kalkınmasının geçmişte genç Türklerin amacı olduğu söylenmiş ve bu kalkınmanın artık gerçekleşmesi gerektiği belirtilmiştir. Türk köylüsünün giderek refaha kavuştuğu ve toprağı birleştiren bir hedefe ilerlediğini görmek amaçlanmaktadır. Yükseköğretim alanında atılan adımlarla üniversitelerin dünya üniversiteleri arasında bir seviyeye çıktığı, yüksekokullarda eğitim görenlerin, bilimsel nitelik ve sayıca geleceğe, hedeflenmiş olunan noktaya ulaşma yolunda gelişme kaydettikleri vurgulanmaktadır. Köy Enstitülerinin ise köyleri ve köylülerin ilerlemesini sağladığına vurgu yapılmaktadır (Balcı, 2020).

2.3.4.4. II. Saraçoğlu Hükümeti Programı (9 Mart 1943- 7 Ağustos 1946).

Bu hükümet döneminde Maarif Bakanı Hasan Ali Yücel'dir. Eğitime önemli miktarda kaynak aktarılmıştır. Hükümet programının içeriğinde Türklük ve Türkçülük tanımlarına önem verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi milliyetçiliğe yapılan vurgu daha etkili olmuştur.

Hükümet programında kendinden önce görev almış hükümetlerin çalışmaları ve gelişmeleri de değerlendirilmiştir.

Eğitime maddi kaynak eklenmesine önem verilmiştir. Bu rakamın 14,5 milyon TL fazla olduğu belirtilerek, 10 sene önce 10 milyon TL olan milli eğitim bütçesinin 43 milyon TL civarına ulaşacağına dikkat çekilerek ve nicel veriler kullanılarak açıklamalarda bulunulmuştur. Bununla birlikte özel idarelerin eğitime için ayırdığı bütçe on sene evvel 12 milyon TL civarından, 1943'te 19 milyon liraya ulaştığı belirtilmiştir. Yüksek öğrenim öğrencisi on sene önce 7000 iken, bu sene 16.600'e, lise öğrencisi 6800'den 30.000'e, ortaokul öğrencisi 35.000'den 100.000'e, ilkokul öğrencisi 525.000'den 970.000'e güzel sanatlar akademisi öğrencisi ise 157'den 574'e yükseldiği söylenmektedir. Altı yıl önce 68 öğrencisi olan konservatuardaki öğrenci sayısının yükseldiği, teknik öğretim öğrencilerinin üç sene içinde 3000'den 12.000'e çıktığı açıklanmıştır. Sayısal veriler incelendiğinde eğitimin halktaki payının giderek artacağı, eğitim alanındaki gelişmelerin hızlandırılacağı ve nitelikli insanların sayısının artması amacı ile elden gelen tüm çalışmaların eğitim alanında yapılacağını vurgulanmaktadır (Balcı, 2020).

2.3.5. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Halkevleri ve Halkodaları ile İlgili Girişimler

Cumhuriyet değerlerinin benimsetilmesi, bu değerlerin halkta geniş kitlelere ulaştırılmasının sağlanması, laik ve çağdaş bir toplum yapısını desteklenmesi, ulusal değerlerimizin geleceğe taşınması amacıyla Halkevleri açılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti İkinci Dünya Savaşı'na girmek istememiştir. Ülke içerisindeki kontrolü sağlamlaştırmak ilke ve inkılapların halk tarafından benimsenmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Halkevleri açılmış ve finansman sıkıntısına karşın başarılı bir şekilde yeni kurulan devletin kuruluş dinamikleri olan ilke ve inkılapları il ve ilçe merkezlerine ulaştırmayı başarmıştır. Fakat kırsal kesimdeki faaliyetler yeterli görülmeyerek ülkenin tüm köylerinde birer Halkodası açılması hedeflenmiştir (Kaynak: ataturkansiklopedisi.gov.tr Erişim Tarihi: 02.12.2023).

1932 yılının şubat ayında açılan bu halkevlerinden sonra, bir yandan partinin, bir yandan da yerel talep ve gereksinimlerin göz önüne alınması ile her sene yeni halkodaları

açılmıştır. Bu sayede halkodalarının sayıları artmıştır. 1940 yılı itibariyle halkodaları faaliyete geçmeye başlamıştır. Kısa bir sürede ülkenin birçok yerleşiminde çalışmalar başlanmıştır. Türkiye'nin dört köşesine kültür ve eğitim götüren kurumlar olmuşlardır (Kaynak: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/> Cumhuriyet Halk Partisi halkevleri ve halkodaları 1932-1942 Erişim Tarihi: 24/12/2023).

Koçak'ın aktardığına göre ‘‘Halkodaları açılması, CHP Beşinci Büyük Kurultayı’nda kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine, Halkodaları Talimatı hazırlanacak ve CHP Umumi İdare Heyeti’nce kabul edilecektir. Talimata göre madde dört, beş ve altı da Halkodalarının açılması ile ilgili talimata yer verilmiştir. Halkodalarının açılması, genel sevk ve idaresi, CHP Umumi İdare heyeti yetkisinde, bina, tesisat ve mali destek sağlanması ise partinin İl, Kaza, Nahiye veya Ocak İdare Heyetlerinin görevleri içerisinde olacaktır. Halkodası açılması, mahalli parti örgütü, parti örgütü, parti örgütü yoksa parti müfettişi tarafından önerilecek, müracaat, İl İdare Heyeti tarafından CHP genel sekreterliğine bildirimde bulunulacak ve CHP umumi İdare Heyeti tarafından da kesin karar bağlanacaktır. 1938 yılında 210 Halkevi bulunurken bu sayı İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesine doğru 1945’te 438’e çıkmıştır. Halkodaları sayısı ise 1940 yılında 141 iken büyük bir yükselişle 1945 yılına gelindiğinde 2668’e yükselmiştir’’ (Koçak, 2007).

Halkodaları aracılığı ile toplu etkinlikler yapılması planlanmıştır. Bu etkinliklere örnek olarak konferanslar, toplantılar ve konuşmalar düzenlemesi gösterilebilir. Ayrıca Millî Bayram ve törenlerin düzenlenmesi ile halkın birlik içerisinde hareket edebilmesine imkân sağlanması hedeflenmiştir. Temsil, Kukla-Karagöz, Millî Raks ve Yerli Oyunlar, Halk Türküleri ve Sazları gibi, halkın etkileyebilecek, eğitici ve duyguları destekleyen etkinliklerin düzenlenmesinde ve etkin olarak faaliyet gösterileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca Milli Sporlar üzerinde çalışılması, Türkçe okuyup yazabilmek amacıyla kursların açılması, kırsal alana geziler düzenlenmesi, yerli kaynaklarla üretilen ürünler üzerine sergiler açarak bunların tanıtılmasına önem verilmesi, sosyal yardımlaşmayı arttırmak hedeflenmiştir (Kaynak: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/> Cumhuriyet Halk Partisi halkevleri ve halkodaları 1932-1942 Erişim Tarihi: 24/12/2023).

CHP Genel Sekreterliği’nden, 1940 yılının son günlerinde Halkevi Reisliklerine gönderilen bir genelgede, halkevi üyelerinin mesleklerine ilişkin bazı sayısal veriler

bulunmaktadır. Genelgeye göre, 1939 yılında CHP Genel Sekreterliği'ne ulaşan 348 halkevi çalışma raporu baz alınarak yapılan bir araştırmada şu sonuç ortaya çıkmıştır: Toplam 348 halkevinde, “1.467 hukukçu, 1419 doktor, 434 mühendis ve mimar, 373 eczacı, 13.705 öğretmen ve 22.715 memur gibi dolgun ve kuvvetli bir aydın topluluğu mevcuttur. Bunların toplamı 40.000'i” geçmektedir. Bu yürütücü elemanlar, halkevlerine kayıtlı tekml azanın %30'unu oluşturmaktadır (Koçak, 2007).

2.3.6. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünün Kuruluşu (1942)

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyeti ilan ettikten sonra toplumu muasır medeniyetler noktasına ilerlemesi için birçok konuda geniş kapsamlı inkılaplar yapmıştır. Atatürk, büyük tarihsel değişimin devamlılığını getirecek fikri ve kültürel altyapıyı kurmaya yönelmiştir. Atatürk'ün, eğitim ve öğretimle birlikte yeni devletin ulaşmak istediği modern yapıya uygun olarak Milli Tarih ve Milli Dil faaliyetlerine de vurgu yapmıştır (Aysal, 2004). Bu doğrultuda inkılapların benimsenmesi ve korunması amacıyla Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün açılmasına yönelik ilk çalışmalar Üniversite Reformu yapıldığı sırada Maarif Vekili Reşit Galip görevdeyken yapılmaya başlanmıştır (Oral, 2001).

Türk İnkılabının ders olarak aktarılması amacı ile bir inkılâp enstitüsü kurulması düşünüldüğü görülmektedir. 1941 yılında cumhurbaşkanlığı görevini sürdürmekte olan İsmet İnönü, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış konuşmasında İnkılap Tarihi Enstitüsünün kurulmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Yükseköğretim eğitimi veren kurumlarda son sınıflarında konferans şeklinde işlenen İnkılap derslerinin yine yükseköğretim kurumlarında İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi adıyla temel bir ders olarak okutulmasının kararlaştırıldığını belirtmiştir. Ayrıca Türk İnkılabı konusunda ilmi araştırmalar yaparak bilgileri yaymak amacıyla İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü'nün kurulacağını söylemiştir (Bolat, 2017).

İnönü'nün bu konuşmasının ardından inkılâp dersleri gözden geçirilmiş ve 1941-1942 ders yılından itibaren İnönü'nün belirttiği noktalar dikkate alınarak derslerin düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. 1941 yılının Kasım ayında Cumhuriyet gazetesinde aktarılan habere göre İnkılap Tarihi derslerinin İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi olarak tespit edilmesinin yanında haftalık ders saatine de yer verilmiştir. 1941-1942 eğitim öğretim

yılından itibaren son iki sömestr öğrencilerine haftalık iki ders olacak şekilde ders verileceğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca dersi verecek akademisyenlerin belirlendiğı ve İstanbul’da derslere başlandığı belirtilmiştir. İnkılap Tarihi Araştırma Enstitüsü kurulacağı bilgisi de verilmiştir (Bolat, 2017).

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nün kurulması için öncelikle Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesi içerisinde açılması planlanmıştır. Bununla ilgili olarak kanun tasarısı, 14 Ocak 1942’de meclise verilmiştir. Bu tasarıda kurulması planlanan enstitünün görevleri belirtilmiştir. Türk İstiklal Savaşı’nın, Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti yönetiminin dayandığı esaslar ile ilgili çeşitli araştırma ve incelemeler yapmak görevleri arasındadır. Ayrıca bu konularla ilgili belgeleri ve yayınları toplayarak kütüphane ve müzeler oluşturmak ve bir arşiv kurmak, Türk İnkılabı’nı ve rejimini yurt içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar düzenlemektir (Toker, 2000). Tasarının görüşülmesinde Bütçe Encümeninde bazı kelimelerin Türkçeleştirilmesi de tartışılmıştır. Bütçe Encümeni meseleyi Maarif Encümenine bırakmıştır.

Maarif Encümeni bu meseleyi 28.03.1942 tarihinde yapılan görüşmede değerlendirmiştir. Hasan Ali Yücel köklü inkılapların yapıldığını, çeşitli rejimleri devlet yönetiminde kullanmış olan ulusların inkılaplarındaki özellik ve rejimlerindeki temel varmak istedikleri noktayı açıklayarak kendi milletlerine zmsetmek ve başka ülkelerce tanınmasını sağlayarak yayılmasının gerçekleşmesi için esaslı kurumlar oluşturduklarını ifade etmiştir. İnkılapları desteklemek amacıyla kitap, gazete ve dergi yayınladıkları dile getirmiştir. Bu görüşmede Atatürk liderliğinde, tarihte benzeri görülmemiş özelliklere sahip bir devrime imza atan Türk milletinin de yenilik ihtiyacını karşılayacak bir kuruma büyük ihtiyaç olduğuna dikkat çekilmiştir (Bolat, 2017).

Bu yasa tasarısının Türk milletinin inkılaplara sahip çıkarak yaygınlaştırılması ihtiyacını karşılamak için TBMM’de görüşmeye başlanmış olmasından ötürü, Maarif Encümeni’nde tasarıya önem atfetmiştir. Maarif Encümeni’nde genel hatlarıyla hükümetin vermiş olduğu teklifi onaylamış ve maddeler değiştirilmeden korunarak önceden içeriğı değerlendirmiş olan Bütçe Encümeninin talepleri doğrultusunda, tasarıdaki bazı kelimeler Türkçeye uygun bir hale getirilerek TBMM’ye sunulmuştur (Bolat, 2017). 9 Nisan 1942’de meclisle paylaşılan bu tasarı çerçevesinde Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü projesi ilk defa

tartışılmaya açılmıştır. Görüşme başladıktan sonra, Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesine bağlı Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü kurulması hakkındaki kanun tasarısının üçüncü maddesine dair Maarif Encümeni mazbatasını okunmuştur (Toker, 2000).

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Türk İnkılabının modern anlamda araştırılarak Atatürk'ün yol göstericiliğinde yapılan inkılapların yeni nesillere aktarılması amacı doğrultusunda 4204 sayılı Yasa ile 15 Nisan 1942'de kurulan bir araştırma, eğitim ve öğretim kurumudur (Aysal, 2004).

16 Nisan 1942'de tarihinde Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü ile ilgili ikinci görüşme gerçekleşmiştir. Kazım Karabekir bu görüşmede enstitünün ismiyle ilgili bir önerge vermiştir. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yerine Türk İstiklal ve İnkılap Tarihi Enstitüsü denilmesini önermiştir. Bunun üzerine dönemin Başbakanı Refik Saydam kürsüye gelerek bir konuşma yapmıştır. Refik Saydam yaptığı konuşmada enstitü açılmadan öncede inkılap derslerinin varlığına dikkat çekerek bu derslerin yerine enstitünün kurulduğunu vurgulamıştır. İsim değişikliğinin gereksiz olduğu söylemiş ve çoğunluğun ismin İnkılap Enstitüsü olarak devam etmesi görüşünde olduğunu söylemiştir. Refik Saydam'ın konuşmasının ardından Kazım Karabekir'in iki önergesi de onaylanmayarak kanun tasarısı TBMM'de kabul edilmiştir. Dil, Tarih-Coğrafya fakültesine bağlı olacak şekilde Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 4204 sayılı kanunla kurulmuştur. Daha sonra 2547 sayılı Yüksek Öğrenim Kanunu ile yüksek lisans ve doktora programları uygulayan bir bilim haline uyarlanarak Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı bir kurum olmuştur (Toker, 2000).

2.3.7. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Eğitimi Etkileyen Olaylar ve Hümanizm Politikası

Türk aydınları Hümanizma terimini farklı açılardan yorumlamışlardır. Batı kültürüne Türk aydınlar tarafından ilgi duyulması 20. yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Hümanizma konusunda en önemli faktör Avrupa medeniyetinin kökü kabul edilen Yunan medeniyetinin incelenmesi olarak ifade edilmektedir. Avrupa edebiyatını anlamak için Yunan ve Latin edebiyatına hâkim olmanın önemi vurgulanmıştır (Ernas, 2020). İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle Türk Millî Eğitim anlayışında hümanizme doğru bir yönelme söz konusudur. 1939-1945 yılları arası eğitim ve kültür anlayışı açısından hümanist politikaların etkili olduğu bir

dönem olacaktır. Hasan Ali Yücel'in çabaları ile ortaya bir sentez çıkacaktır. Bu sentez hümanist kültür dönemi olarak adlandırılacaktır (Akın, 2022).

İsmet İnönü 19 Mayıs 1939'da düzenlenen beşinci parti kurultayında Milli Şef kabul edilmesinin yanı sıra Cumhuriyet Halk Partisi'nin de değişmez genel başkanı olarak ilan edilmiştir. İsmet İnönü'nün eğitim anlayışı çağın gereklerine karşılık verebilecek milli ve laik özellikler taşıyan bir eğitim sistemidir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitim ilk olarak toplumsal gelişmeyi ve çağdaşlaşmayı hedeflemiş ve bu yönde ortaya çıkan sorunlarla mücadele etmiştir. Milli Şef döneminde Millî Eğitim Bakanlığı yapan Hasan Ali Yücel büyük görevler üstlenerek hümanist bir eğitim anlayışı üzerinde durmuştur. Laik eğitim tekrar gözden geçirilirken İkinci Dünya Savaşı yıllarında etkili olan düşünce akımları eğitim programlarında kendini göstermiştir. Bunun yanı sıra Köy Enstitüleri açılmış ve eğitimin toplumun büyük bir kısmını oluşturan kırsal nüfus ile buluşturulması sağlanmıştır. Milli Şef döneminde yaşanan İkinci Dünya Savaşı eğitim anlayışının belirlenmesinde de önemli bir faktör olmuştur (Giorgetti ve Batır, 2008).

İnsancıl anlayış bir kültür politikası olarak Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı döneminde özümsemiştir. Rönesans'ın yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan hümanist anlayış eğitimde kişiyi her yönüyle ileriye taşımayı hedeflemiştir. Hümanist eğitim anlayışı eğitimin sadece öğretim yoluyla değil insanın kültürel olarak bulunduğu yaşantıları sayesinde nitelik bir hale getirilebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca dili temel alan bir anlayış içermektedir. (Giorgetti ve Batır, 2008).

İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri değerlendirildiğinde Türkiye açısından yönetim anlayışı olarak değişimin eğitime yansıdığı milliyetçi bir eğitim politikasından insancıl bir eğitim politikasına geçilmesi anlaşılmaktadır. Türkiye'de eğitimin temel hedefi iyi vatandaş yetiştirmek olarak benimsenmeye başlamıştır.

Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanı olarak görev yaptığı süreçte hümanist bir eğitim anlayışı hâkim olmuştur. Türkiye'nin Rönesans'ı ve Hümanizması olarak isim verilen bu dönemde tarih ve dil birliği içerisinde eğitim politikaları sürdürülmüştür. Harf İnkılabı öncesi Türkçede Arapça ve Farsçanın etkisi bulunmaktaydı, Arapça ve Farsçanın eksikliğinin Avrupa medeniyetinin daha iyi anlaşılması için Latince ve Yunanca aracılığı ile tamamlanacağı belirtilmiştir. Hasan Ali Yücel Birinci Millî Eğitim Şurasında açılış

konusması yapmıştır. Yaptığı açılış konuşmasında liselere büyük bir önem vermiş ve bu doğrultuda pozitif bilim ve milli kültürün liseler aracılığı ile oluşacağına dikkat çekmiştir. Ayrıca birçok ülkede Latince ve Yunanca derslerinin okutulduğunu belirtmiştir (Giorgetti ve Batır, 2008).

Milli Şef döneminin genel özellikleri incelendiğinde İkinci Dünya Savaşı'nın dünyada ortaya çıkarttığı durumun Türkiye'yi de etkilediği görülmektedir. Eğitim politikaları açısından milliyetçilik yönü ağır basan politikalar izlenirken hümanist bir anlayışa geçiş yapılmıştır. Politik anlayış olarak bölünmelerin yaşandığı bu dönemde hükümetlerin politikaları ve milli eğitim şuraları eğitim alanında atılan adımlara yön vermektedir. Bu hümanist anlayışa geçiş toplumun özünden gelmemiştir. Bazı aydın kesimler tarafından düşünülmüş ve uygulanmaya konmuştur (Gündüz, 2023).

Birinci Millî Eğitim Şurasının ardından üç tane lisenin birinci sınıflarında klasik şubeler adı altında eğitim verilmeye başlanmıştır. 1940–1941 ders yılının başlaması ile Ankara Atatürk Lisesi, Ankara Kız Lisesi ve İstanbul Galatasaray Lisesi klasik şube bulunan liselerdir. Klasik şubelerde Latince ve Yunanca yabancı dil dersleri diğer yabancı dil derslerinin yanında okutulmuştur (Giorgetti ve Batır, 2008). İkinci Dünya Savaşı yıllarında faaliyet gösteren Köy Enstitüleri de eğitim alanında ilerleme sağlamıştır.

Eğitim ve öğretim alanında önemli bir atılım olan Köy Enstitüleri'nin 1940–1946 yılları arasında eğitim sistemi içerisinde aktif olarak rol almıştır. Sadece eğitim ve öğretim alanında yenilik olmakla kalmamış sosyal, toplumsal ve kültürel alanda da önemli ölçüde etkili katkıları olmuştur. 1938-1946 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı yapan Hasan Ali Yücel önemli sorumluluklar alarak eğitim ve toplumsal yaşamda ki gelişimlerin yaşanmasına öncü olmuştur. Hümanizm anlayışının özümsetilmesi Hasan Ali Yücel için önemli bir hedeftir. Bunun gerçekleşmesi içinse öncelikli olarak köylerin kalkındırılması gerekmektedir. Hümanist düşünceyi benimseyenler köylerde eğitimin yaygın bir hale getirilmeden hümanist bir eğitim sisteminin uygulanamayacağını savunmuşlardır. Bu doğrultuda İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un çabaları ile bütün yurdu kapsayan ilköğretim seferberliği olarak halka yansıtılan Köy Enstitüleri'nin kurulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır (Kabataş, 2017).

Hümanist düşünce doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı çalışmalar yapma devam etmiştir. Bu çalışmalardan biriside Millî Eğitim Bakanlığı'nın içerisinde yer alacak olan Tercüme Bürosunun kurulmasıdır. Ayrıca yayın organı olarak Tercüme Mecmuası adında bir dergi çıkarılacaktır. Hümanist anlayış açısından Millî Eğitim Bakanlığı doğrudan dünya klasiklerini düzenleyecektir. Tercüme çalışmaları yoğun bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. Hümanist kültür anlayışının diğer bir sonucu yapılan çalışmalar ile Türk kültürünün gelişmesine destek sağlamış olmalarıdır. Doğu ve Batı dillerinin klâsikleri Türkçeye çevrilerek bakanlık tarafından yapılan en büyük tercüme faaliyetidir. Batı klâsiklerinin tercüme edilmesi ile Batı medeniyetine kaynaklık eden eserler aracılığıyla bu uygarlığı daha iyi tanımak ve öğrenmektir. Avrupa'yı örnek alabilmek için ilk olarak akıl ve bilime önem veren ve doğasını önemseyen nitelikleriyle, Rönesans'ı doğmasını sağlayan hümanist düşüncedeki yapıtlar okunmalıdır (Giorgetti ve Batır, 2008).

Eğitim ve kültür hedeflerinin birbiriyle bağlantılı ve birbiriyle bir bütün oluşturacak şekilde yürütülmesi Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı zamanında, planlanan ve düşünülen çalışmaların gerçekleştirildiği dönem olmuştur. Ortak bir akıl ve siyaset ile eğitim alanındaki faaliyetler yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel çeşitli nedenlerle gerçekleştirdiği konuşmalarda hep bu akla ve siyasete dikkati çekmiştir. Telif ve tercüme yayını, özellikle tercüme faaliyetleri alanında yapmış olduğu çalışmalar de bu bütüncül anlayışın dışardan görülen neticeleridir. Bu bütüncül anlayış 1930'lu yıllarda tartışılmış fakat Milli Şef döneminde ve Hasan Ali Yücel Millî Eğitim Bakanlığı görevini yürütürken uygulanma imkânı bulunmuştur. Bu bütüncül anlayış Türk hümanizması kavramı olarak tanımlanabilmektedir (Bulut, 2008).

Hümanizm anlayışının eğitimde olumlu yönleri olduğu kadar eleştirilen kısımları da olmuştur. Avrupa'nın tarihi, sosyal ve kültürel yapısının farklı olduğu belirtilerek farklı tarihi, sosyal ve kültürel özellikleri barındıran Türkiye için aynı rolde olmadığı yönünde eleştiriler yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından gelen milli kültür ve milliyetçilik anlayışını güçsüzleştirdiği ileri sürülmüştür. Atatürk'ün millî tarihimizi ve millî kültürümüzü temel alarak geliştirdiği eğitim anlayışının, İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle 1940'lı yıllarda hümanistik anlayışın kültürle özdeşleştirilmesi teziyle millî anlayıştan uzaklaştırılarak Greko-Latin eserlerine çevrildiği, bu durumun uluslaşma sürecine indirilmiş en büyük zararlardan olduğu belirtilerek eleştiri yapılmıştır. Milli kültürün yerine hümanizm

anlayışının geçmesinin mümkün olmadığı ve kültürel alanda bir boşluk olduğu ileri sürülmüştür. Bu boşluğun ise doktrinlere aracılığı ile doldurulmaya çalışıldığı ileriye sürülmüştür. Sonuç olarak Latinceyi öğreten klasik kol 1949'da kapatılmıştır. Tercüme bürosu ise 1950'den itibaren pasif bir şekilde çalışmalarına devam etmiştir ve 1966 yılına gelindiğinde kapanmıştır (Giorgetti ve Batır, 2008).

2.3.8. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Ders Kitapları

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte cumhuriyet rejiminin milli ve laik niteliğine uygun bir eğitim politikasını destekleyen eğitim-öğretime uygun dersler ve ders konuları okutulmaya başlanmıştır. Yasanın yürürlüğe girmesiyle Arapça ve Farsça eğitim kaldırılmıştır. Ayrıca resmi okullarda dinsel ağırlıklı eğitime son verilmiştir. Hem özel okullarda hem de yabancı okullarda dinsel simgeler ve hedefi bölücü milliyetçilik düşüncesini yayan doktrinler engellenmiştir. Azınlık ve yabancı okullar direkt Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmış ve Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi derslerinin konmuştur. Yabancı ya da azınlık dili öğretilirken Türkçe dersi verilmesi de uygulanmıştır (Aslan, 2010).

Cumhuriyetin ilan edildiği ilk on yılı içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı, bir inceleme kurulu göreve başlatarak öğretmen ve öğrencilerin derslerde kullanacağı kitapları tespit etmişlerdir. Fakat okulda kullanılması kararlaştırılan kitapların basılmasını özgür bırakmışlardır. Okul kitapları içerisinde bir tanesinin seçilip okutulması meselesinde okullarda görev yapan müdürlere ve öğretmenlere kitabı seçme izni tanınmıştır. Bakanlığın kontrolünden geçerek okullarda okutulabilme izni verilen kitaplar, farklı yayınevleri aracılığı ile basılarak kullanım için hazır hale getirilmiştir. Öğretmenler kendi dersleri için bu kitaplardan seçerek derslerde öğretim materyali olarak kullanmışlardır (Aslan, 2010). 1932 yılında okutulmaya başlanan ders kitapları eğitimciler tarafından değerlendirilmiş ve eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler sonucunda Türk Tarih Kurumu ders kitaplarını gözden geçirmeye başlamıştır. Eleştirilerin içeriği ders kitaplarının akademik açıdan öğrencilerin seviyesinin üstünde olması, kitaplarda kullanılan dilin öğrencilerin konuyu kavramasını zorlaştırması, bazı doğruluğu onaylanmamış bilgilerin yer alması yönünde olmuştur. Bu eleştiriler üzerine 1940 yılında öğretmenlerden kitapların içeriği ile ilgili raporlar vermeleri talep edildi. Ders kitapları üzerinde yapılan araştırmalar kitaplardaki

metinlerin akademik nitelikte olması nedeniyle öğretim amacına hizmet etmedikleri görüşünde bulunmuşlardır (Gündüz, 2023). İnönü'nün devlet başkanlığında ders kitabı seçme politikaları farklılık göstermiştir.

Türkiye'de, İnönü'nün devlet başkanlığı yaptığı dönemi içeren 1938 yılında başlayıp 1945 yılına kadar eğitimde tek kitap anlayışı uygulanmıştır. Okullardaki ders kitapları devlet eliyle bastırılmıştır. Devletin bastırması olduğu kitapların seçilmesi için her eğitim-öğretim yılında yarışma düzenlenmiştir. Yarışmada birinci olan kitabı devlet satın alarak bastırması ve okullarda ders kitabı olarak kullanılmıştır. Ders kitaplarının yarışma ile seçilmesi, serbest kitap anlayışının neden olduğu çoğu olumsuzluğu önlemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yönetmeliği dikkate alındığında devlet tarafından basılan ders kitaplarının üç yılda bir yenilenmesi gerekmektedir. Devletin basması olduğu ders kitaplarının yenilenmemesi ve fazlaca bir zaman diliminde yenilenmeden kullanılması güncel düşünce ve gelişmelerin öğrencilere öğretilmesini zorlaştıran bir nedendir. Tek kitap politikası çok partili hayata geçildikten sonra bırakılmış, tekrar serbest kitap anlayışına geçilmiştir (Boyko, 2011).

Cumhuriyetin ilk yıllarında milli kültür ve milli tarih anlayışının esas alındığı bir eğitim politikası uygulanmıştır. Milli Şef dönemi ile birlikte eğitimde hümanizm anlayışına geçiş yaşanmıştır. Hümanizm anlayışının eğitim politikasında uygulanmaya başlanması ile birlikte ders kitaplarında da birtakım farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ders kitapları ve hükümet politikasının birbirine yaklaştığı ders olarak tarih ön plana çıkmaktadır. Osmanlı tarihine pozitif bir bakış açısıyla yaklaşılacak bir anlayış görülmektedir. Ayrıca 1948 yılına kadar olan süreçte Türkler ve Yunanların köken olarak aynı olduğu yönünde ileri sürülen görüşler resmi tarih anlayışını oluşturmaktadır. Tarihte Orta Asya kökenli tarih anlayışının yerini Avrupa'yı merkezine alan bir yapının aldığı görülmektedir. Bunun temel amacı Türk tarihinin Dünya tarihi ile bağdaştırılmasının sağlanmasının amaçlanmasıdır (Gündüz, 2023).

1939-1945 yılları arasında tarih dersi için ortaokullarda 1938 Ortaokul Tarih Öğretim Programı doğrultusunda ders kitaplarının konuları belirlenmiştir. Ortaokul İçin Tarih I ders kitabında ilkçağ hakkında bilgiler, Türk tarihinin yanında, Çin, Hint, Mezopotamya, Anadolu medeniyetleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Grek ve Roma tarihine ait açıklamalarda bulunmaktadır. Genel olarak ortaokul kademesinde Ortaokul İçin Tarih I. II ve III kitapları üç cilt halinde okutulmuştur (Akın, 2022). Türkiye'de ise barışçı bir anlayışla tarih öğretimi

ilk kez İkinci Eğitim Şurası'nda gündeme getirilmiş, özellikle devrin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Enver Ziya Karal ve Muzaffer Göker tarafından eleştiriler yapılmıştır (Şimşek, Alaslan, 2014).

Eğitim ve kültür anlayışında etkili olan hümanizm anlayışı kendisini ders kitaplarında da göstermiştir. Yapılan eleştirilerde dikkate alınarak ders kitapları yeniden şekillendirilmeye başlanmıştır. Ders kitaplarının içeriği öğrencilerin seviyelerine uygun hale gelecek şekilde kısaltılmıştır. Tarih ders kitaplarında Türk Tarih Tezinin etkisinin azaldığı görülmektedir (Akın, 2022). Atatürk döneminde düzenlenen tarih kitaplarının ilk üç cildi 1942, dördüncü cildi de 1945 yılında dersler okutulmasına son verilmiştir. Yenilenen tarih ders kitaplarının içeriğinde de İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ konuları bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti tarihini de içine alacak şekilde okullarda okutulmaya başlanmıştır. İlk hazırlanan tarih kitaplarında medeniyetin Orta Asya'dan yayıldığı görüşü savunulmuştur. Bu görüş savunulmaktan vazgeçilerek Antik Dönemde yaşamış uygarlıkların Türklerle olan ilişkisini belirtme amacına vurgu yapmak hedeflenmiştir. (Gündüz, 2023).

Ülke ekonomisi göz önünde bulundurularak ortaokul kademesindeki Türkçe ders kitapları dışında önceki yıllara ait ders kitaplarının kullanılabileceği belirtilmiştir. Öğretmenler ders kitaplarının en yeni hallerine sahip olarak gerekli yerlerde öğrencilere kitaplardaki değişiklikleri not tutturmuşlardır. 1945-1946 eğitim-öğretim yılında ders kitaplarında yenilikler yapılarak düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. İlk ve ortaokul kademesinde bulunan yurt bilgisi kitapları içerisinde anayasa ve iç tüzük kavramları bulunarak hazırlandığından en son yenilenerek basılan 1945 baskısı ders kitaplarının okutulması gerektiği belirtilmiştir. İlkokul 4.sınıflarda okutulan tarih ders kitabı yenilenmiş ve ortaokul 1 sınıfındaki okuma kitabı değiştirilerek Türkçe kitabı okutulmaya başlanmıştır. Liselerde bulunan edebiyat dersi içinde lise 2 ve lise 3 sınıflarında okutulmak üzere Türkçe metinler 11 kitabı düzenlenmiştir. Lise kademesinin son sınıflarında edebiyat ve fen kolları bulunmaktadır. Edebiyat ve fen kollarında kozmografya dersleri içerisinde astronomi ders kitabının işlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Gündüz, 2023).

2.3.9. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Eğitim Yönetimi ve Eğitim Bilimlerinin Bilimselleşme Süreci

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istenilen değişmeyi meydana getirme süreci ve bireyin toplumun normlarını, standartları ile yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Öğretim ise bireyin tüm yaşantısı boyunca süren eğitiminin, planlı, programlı ve amaçlı olarak tamamlayan öğretme olaylarıdır. Yaşantı yoluyla bir davranışın kazanılması ya da değişmesi süreci öğrenme olarak tanımlanmaktadır (Küçükahmet, 2012). Bu kavramlar doğrultusunda cumhuriyetin ilanı ile birlikte eğitim alanında da yapılan yenilikler ile ilerleme görülecektir. Bu ilerleme çeşitli faktörlerden etkilenmekle birlikte 1960'lardan itibaren eğitim bilimleri alanında daha etkili bir biçimde görülecektir.

20. yüzyılın başlarında eğitim yönetimi konusunda düzenli ve planlı olarak faaliyet gösteren kurumlar bulunmamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru gelinirken yönetici yetiştirmeye çalışan birtakım kurumlar bulunduğu görülmektedir. Eğitim yönetimi alanındaki ilk profesörler eğitim yönetimi alanının ilk temellerini oluşturmaktadır. Bunun yanında kendinden sonraki eğitim yönetimi profesörlerinin eğitimi içinde çalışmalar yürütmüşlerdir. Birçok eyaletin eğitim yönetimi alanında alacağı kişilerden eğitim yönetimi temel eğitimi almış olmalarını istemişlerdir. Bu temel eğitimi ise lisansüstü programlar vermesi gerekmektedir. Bu doğrultudaki eğitim yönetimi ihtiyaçları alanın oluşmasına katkıda bulunmuştur. Okul yönetimi uygulamaları üniversitelerde verilmeye başlanmıştır (Balcı, 2008).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomi siyasaları kendi amaçlarına uygun olan eğitim felsefelerini benimsediler. Bu felsefe, daha sonraki Türk eğitim sisteminin oluşturulmasında önemli belirleyiciler olmuştur (Binbaşıoğlu, 1999). İkinci Dünya Savaşı yıllarında da bu belirleyiciler etkili olacaktır.

Özellikle bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemeler eğitime olan ihtiyacın çeşitlendirmekle birlikte eğitim ortam ve içeriklerini de etkilemiştir. Çağın ihtiyaçları doğrultusunda eğitim bilimlerinden faydalanılarak hareket edilmesi gerekmektedir. İçerik oluşturma ve müfredatın belirlenmesi gibi temel nitelik gerektiren durumlar İkinci Dünya Savaşı dönemiyle birlikte de değişime uğramaya devam etmiştir.

İçerik incelendiğinde olguların bir araya getirilmesi, tümevarımcı düşünme ve ampirik genelleme biliminden oluşmaktadır. Hizmet öncesi yetiştirme programlarında

idarenin teknik ve mekanik yönlerine eğilmektedir. Okul idarecileri görevleri için eğitim verme faaliyetindedir. Büyük Depresyon ve İkinci Dünya Savaşı dönemlerinde insanların arasında iletişim doğmuştur. Bu dönemde işin teorisi neredeyse ihmal edilmiştir. Bilimsel çalışmalar sade ampirizm ya da pozitivizmden oluşmaktadır. Bireylerin başarı hikayeleri, test edilmemiş prensipler eğitim idaresinin bilgi esasını oluşturmaktadır (Balcı, 2008).

2.4. Köy Enstitüleri

2.4.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köylerin Genel Durumu ve Eğitim

Türk Milli Eğitimi, Türk Ulusunun Milli birliği sağlam, daha gelişmiş bir yapıda olması ve bireylerin refah seviyesinin artmasında Atatürkçülüğün fikir açısından özellikleri ile benimsenip faaliyete geçilmesinde, Türk Devleti'nin milli meselelerinin, fikirlerinin benimsenip anlatılmasında, nesilden nesle aktarılmasında temel çalışmaların dahil olduğu bir düzendir. Atatürk, Yeni Türk Devleti'nin temelini kurulumaya başladığı Kurtuluş Savaşı'nın en kritik zamanlarında bile ülkeyi muasır medeniyet seviyesine erişmesini sağlayacak Milli Eğitim sistem ve kurumlarını incelemeye başlamıştır. Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın en buhranlı zamanlarında 16 Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Kongresi'nin tertiplenmesi bu amacın göstergesidir (Aysal, 2005).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna baktığımızda köylünün önemi açıkça görülmektedir. Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda köylü nüfus büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Halka devrimleri benimsetmek ve ileriye taşıyabilmek açısından eğitim kilit bir rol oynamaktadır. Bu açıdan köylünün eğitimi önemlidir.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Anadolu bakımsız bir durumda kalmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk aydınları kırsal alanda yaşayan halkın tekrar eğitim seviyesinin yükselmesini amaçlamışlardır. Köy Enstitüleri programı Türk köylüsünün yaşamını iyileştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Kırsal hayatın şartlarını geliştirmek amacıyla Şevket Süreyya Aydemir, Nusret Kemal Köymen ve İsmail Hakkı Tonguç eğitimsel çözümlere yönelmişlerdir (Stone, 1974).

Cumhuriyetin ilan edildikten sonra Anadolu incelendiğinde ülkenin sosyal, ekonomik ve toplumsal olarak gelişmesinin sağlanması gerekmektedir. Bunlar temel problemler olarak öne çıkmakla birlikte diğer bir mesele köylerde okuma-yazma oranının düşük olmasıdır. 1927 yılındaki nüfus sayımına göre, 13 milyon 648 bin olan nüfusun ancak yüzde 10'u okuma-yazma bilmektedir. 1927'deki sayıma göre köylerde yaşayan halkın yüzde 94'ü okuma-yazma bilmemektedir ve kırsal yerleşim yerlerinin yüzde 90'ında okul yoktur. Eğitimin bu durumu ülkeyi modernleştirerek batının ileri medeniyetine çıkarmak isteyen ülke için okuma-yazma oranının yükseltilmesi önemli bir hedef olarak görülmektedir (Kapluhan, 2012). Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın büyük bir kısmı köylerde yaşamaktadır.

1924 tarihli Köy Kanununa göre nüfusu 2.000'e kadar olan yerleşme merkezlerine köy adı verilmiştir. Köy topluluğu açısından da tanımı yapılabilmektedir. Genellikle geniş anlamda tarımla uğraşan toplum bütünü ile ilişkisi az ve eşgüdümlü olmayan toplumsal çevreden çok doğayla ile ilişki içinde bulunan az kişinin yaşadığı kapitalist düzen öncesi özellikleri gösteren özel sayılabilecek topluluklara köy topluluğu adı verilmektedir (Şeren, 2008).

Cumhuriyet sonrası dönemde modernleşme çabalarının nüfusun büyük bir bölümünün kırsal alanda yaşaması nedeniyle köylere indirilmesi gerekmektedir. Köylerin bulunduğu ortama has özellikleri dikkate alarak, köylerdeki geleneksel bağlılıkları çözerek, feodal düzeni etkisizleştirerek ve geleneksel olarak etkili olanların etkisini kırarak buradaki insanlara ulus olma bilincini edindirmek hedeflenmektedir. Bunun yanında modern tarım yapılmasını sağlamak, köylülere okuma-yazma öğretmek ve teknolojik yenilikleri kırsal alanla buluşturmakta hedeflenmektedir (Güvercin, Aksu ve Arda, 2004). Bunların gerçekleştirilebilmesi için köyün bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Köyü yalnızca bir yerleşim tarzı veya topluluk olarak değerlendirmek bazı hatalara yol açabilmektedir. Bu nedenle köyü bir sahip olduğu özellikleri dikkat ederek değerlendirmek faydalı olacaktır. Bunun nedeni köylerin yaşam tarzı ve ekonomik faaliyetler açısından kendine has özellikler ortaya çıkarmasıdır. Örnek verecek olursak kentlerde ekonomik ve toplumsal yaşam açısından köylere göre daha fazla bir hareketlilik görülmektedir. İdarenin köy kent farklılığında temel aldığı nitelik ise nüfus açısından ele alınabilmektedir (Şeren, 2008).

Köylerin kendine özgü özellikleri dikkate alınarak sosyal, ekonomik ve eğitim alanında ilerlemelerinin sağlanması gerekmektedir. Köydeki yaşayan halkın yaş farkı gözetilmeksizin eğitilmesi ile bu ilerleme sağlanabilecektir. Köylüyü eğitebilecek özelliklere sahip bir öğretmen yetiştirme ihtiyacı bu noktada dikkati çekmektedir. Bu amaçla Köy Enstitüleri açılacaktır. Cumhuriyetin ilk yıllarında köylerin durumunun incelenmesi hangi konularda çalışmalar yapılmasının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Köylünün modern anlamda eğitimi meselesinde ilk fikirleri ortaya koyanlardan birisi İsmail Mahir Efendi'dir. Kız çocuklarının eğitimi, köylerde görev yapacak öğretmenlerin eğitimi, gelişmiş tarım ve hayvancılık yöntemleri gibi konularda çalışmalar yapmıştır. Kırsal kesimin problemlerinin çözümlenerek aydınlanmasının sağlanması için eğitimin önemine dikkat çekmiştir. Köylüye eğitim vermek için köyün özelliklerini bilen öğretmenlerin yetiştirilmesi gerektiğini savunmuş ve Köy Enstitüleri fikrini ilk ortaya atanlardan olmuştur (Seyrek, 2019).

1930'lu yıllarda dışarıya açık faaliyet göstermeyen bir ekonomik yapı içerisinde olan köyler de durum hiç de iyi değildir. Köyler gelişmemiş bir yapı içerisinde bulunmaktadır. 1935 sayımı yapılmış ve Türkiye'nin nüfusu 16.200.694 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun 7.974.226'sini erkek nüfus, 8.226.468'ini kadın nüfus oluşturmaktadır. Erkek nüfusun %68'inin, kadın nüfusun %89'unun okuma-yazar olmadığı, bu oranın toplam nüfusa göre ise %79 olduğu görülmektedir. Bu istatistiksel veriler incelendiğinde kadınların eğitimden daha az faydalandığını görülmektedir. Cumhuriyetin yeni kurulduğu yıllarda nüfusun büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu durum değerlendirildiğinde, okuma-yazma bilmeyenlerin büyük oranda kırsal kesimde yaşadığı görülmektedir. Bu nedenledir ki, muhafazakâr bir yapı gösteren Türk köylüleri genel anlamda yeniliğe kapalı, geçmiş nesillerin yaptıklarını sürdüren geleneksel bir özellik göstermektedirler (Şeren, 2008).

1935 yılına gelindiğinde ülkedeki insanların büyük çoğunluğunun yaşam sürdüğü köylerde okullar eğitimde yeterlilik olarak çok düşüktür. Kırsaldaki okullara şehirlerden gönderilen az miktarda öğretmende, şehir hayatına alıştıkları ve köylerdeki imkansızlıklardan dolayı köylerde tutunamamaktadır. Kırsal kesimde yaşayan vatandaşların eğitim ihtiyacı yalnızca okuma-yazma öğrenmekten oluşmamaktadır. Bulaşıcı hastalıklarla mücadele yetersiz kalmakta, üretim yapılırken modern teknikler kullanılmamaktadır. Ulusal

Bağımsızlık Savaşı'nın esas sorumluluğunu alan köylüler, demokrasinin niteliklerini ve sorumluluklarını bilen cumhuriyet vatandaşı özelliklerine ulaşamamıştır (Aysal, 2005).

1936 yılı mayıs ayında Ankara'da İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç başkanlığında toplanan kurul üyeleri Eğitim Kurşları ve öğretim programları gündemiyle bir araya gelmiştir. Askerliğini onbaşı ve çavuş olarak yapan köy çocukları 6 aylık bir kurştan geçirilecek nüfusu 250'den fazla olan köylerdeki üç sınıflı okullarda görevlendirileceklerdir. Yasası 24 Nisan 1937 tarihinde çıkan Mustafa Kemal'in önerisi Saffet Arıkan ve Tonguç'un düşün, eylem birliği ile uygulamaya konulan Eğitim kurşlarının ilki Ağustos 1936'da Eskişehir-Mahmudiye'de açılacaktır (Kocabaş, 2011). Eğitim kurşlarından faydalı sonuçlar alınınca Eğitim Kurşlarının diğeri illerde de açılması hedeflenmiştir. Eğitim Kurşları Köy Enstitülerine doğru devam eden süreçte eğitim alanında çok önemli kazanımlar ortaya koymuştur.

Köylerin gelişmesini sağlamak için önemli olan ise 1930-1940 yılları arasında köye hizmet götürmek eldeki imkanlar dahilinde çok zor olmasıdır. Cumhuriyetle beraber başlatılan köye hizmet çabaları ya köylünün beklentilerine uymadığı ya da düzgün uygulanmadığı için tamamlanamamıştır. Köylüyü anlayan ve köylerin kendine has yaşam tarzına hakim bir aydın topluluğu ihtiyacı vardır. Bu da köylünün içerisinde eğitimle yetiştirilmesi mümkün olarak karşılanabilecektir. Köylü eğitimi meselesinde bunu iyi gören ve kendisi de bir köylü çocuğı olan büyük eğitimci İsmail Hakkı Tonguç Bey, Köy Enstitüsü sisteminin hem teorikisi hem de kurucusu olacaktır. Onu Atatürk'ün eski kurmaylarından Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan göreve getirmiştir. Saffet Arıkan'dan sonra Milli Eğitim Bakanlığı görevine gelen Hasan Ali Yücel de onun bu faaliyetlerine sahip çıkmıştır (Aysal, 2005).

Köy enstitüleri ile köy insanın aydınlatılması ve cumhuriyet değerlerine sahip bir vatandaş bilincinde yetiştirilmeleri hedeflenmektedir. İsmail Hakkı Tonguç köylünün haklarına kavuşması ve köydeki eğitim problemlerinin çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Cumhuriyet döneminde harf inkılabı gibi eğitim alanında inkılaplar ve çeşitli alanlarda inkılaplar yapılmıştır. Yenilikçi düzenlemelere rağmen istenilen seviyeye ulaşamamıştır. 1930 – 1940 yılları arasında eğitim öğretim alanında yapılan çalışmalarla

kazanımlar değerlendirildiğinde, Atatürk'ün istediği ve hedeflerin altında kalmıştır (Şeren, 2008). Bu durum Köy Enstitüleri Kanunu'nu tasarısının gerekçesinde yerini alacaktır.

Koçak'ın yaptığı çalışma incelendiğinde “tasarının gerekçesinde, 1935 yılında yapılan nüfus sayımına incelendiğinde Türkiye’de erkeklerin ancak %23,3’ünün ve kadınların da %8,2’sinin okuma-yazma bildiği belirtilmektedir. Bu oran, nüfusu 10.000’den aşağı olan yerlerde toplam %10,7 ve yukarı olan yerlerde ise %40,3’tür. İstatistik sonuçları, ülkenin ilköğretim eksikliği ile ciddi bir biçimde mücadele etmesi gerektiğini göstermektedir. Kentlerde ve kasabalarda ilköğretim çağındaki çocukların %80’i okula gidebilirken, bu oran köylerde %26’ya düşmektedir. Kırsal kesimdeki okulların büyük bir kısmının eğitimi üç yıl sürmektedir. Bu okullarda okuyan öğrenciler beş sınıflı ilkokuldan mezun olamamaktadırlar. Nüfusun %80’inden fazlası köylerde yaşamaktadır. Mevcut 40.000 köyden 31.000’inde okul bulunmaktadır ve görevlendirilecek 20.000 öğretmene ihtiyaç vardır” (Koçak, 2007).

Eğitim ve öğretim konusunda ulaşılması planlanan hedeflere bir türlü ulaşamamasının nedeni, nüfusun büyük bir bölümünün kırsal kesimde olmasına karşın, yapılan eğitim faaliyetlere kırsal kesim için gereken niteliklere tam anlamıyla sahip olamamıştır. Kırsal kesimde eğitim verecek olan öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler karşımıza bir problem olarak çıkmaktadır. Bu dönemdeki en büyük sorunlardan birisi köyde görev yapacak öğretmenler ve bunların nitelikleridir. Öğretmenler farklı sebeplerden dolayı kırsal kesimde görev yapmayı tercih etmemekte, gidenler ise köy hayatına alışmakta zorlanmaktadırlar. Eğitim alanındaki problemler cumhuriyetin ilk zamanlarında dikkat edilen bir mesele olmuştur. 1940 yılında eğitim ve öğretmen yetiştirme alanında yeni bir eğitim anlayışı benimsenmektedir. Eğitim ve öğretmen yetiştirme alanındaki bu yeni anlayış Köy Enstitüleri ile uygulanmaya başlanmıştır (Şeren, 1982). Köy Enstitüleri açılmadan önce eğitim kursları ile kırsal kesimde eğitim faaliyetleri yürütülecektir.

Tonguç, geleneksel eğitimcilerin tepkilerine rağmen ordu içerisinde görev yapmış okuma-yazma bilenleri eğitim adı vererek Eskişehir Çifteler Çiftliği’nde dört ay sürecek bir kurs başlatarak köylerde öğretmen olarak görev vermeyi hedeflemiştir. Bu eğitimleri başarıyla bitirmiş Ankara’nın kırsal kesimlerinde hizmete başlayan ilk 84 eğitim görevlerinde fayda sağlamışlardır. Bu başarının ardından eğitim kurslarının ülkenin farklı

bölgelerinde hizmet vermek adına açılması planlanmış ve hızlıca memleketin başka yerlerinde hizmet vermeye başlayarak sayıları arttırılmıştır. Eğitimci olarak görev yapacaklar, eğitim alanında hizmet verecek Köy Enstitülerinin ilk binalarını da kendileri inşa etmişlerdir. Eğitimci kendi yetiştikleri köylerinde görevlendirilmişlerdir. Köylerinden aldıkları öğrencilere üç yıl eğitim verip mezun etmişlerdir. Ardından yeni öğrencilerin eğitimine başlanmıştır. Eğitimci okuma-yazma eğitimi vermenin dışında kırsal kesimlerdeki sağlık problemlerinin gerekli idari birime iletilmesi, gelişmiş tarım faaliyetlerinin köylüye öğretilmesi, akşam okullarında büyüklere okuma-yazma, matematik ve vatandaşlık eğitim vermekte sorumlulukları arasında bulunmaktadır (Kaplukan, 2012).

11 Haziran 1937’de kabul edilen Köy Eğitimci Kanunu ile eğitimci faaliyetleri için gerekli bütçenin Ziraat Vekilliği tarafından karşılanması ve öğretmenlerin ücretlerinin eksiksiz olarak ödenmesi, kırsal kesimdeki yerleşimlerin bölgeler halinde birleştirilerek gezici öğretmenlerin eğitimler vererek ücretlerinin ödenmesi ve sorumlulukları belirtilmiştir (Ernas, 2020).

Eğitimci kursları bu yasa temel alınarak açılmıştır. Çifteler (Eskişehir), Kızılçullu (İzmir) ve Karaağaç (Edirne)’ta açılan eğitimci kursları bunlara örnek olarak gösterilebilir. Eğitimci kurslarının faydalarının görülmesinin yanın uzun vadeli olarak kırsal kesimde ilköğretim seviyesinde bir eğitimin verilemeyeceği kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda 3704 sayılı yasa ile Köy Öğretmen Okulları’nın hizmete girmesi planlanmıştır. Bununla birlikte Köy Enstitülerinin temeli olacak başta Kızılçullu, Çifteler ve Gököy Eğitimci Kursları, Köy Öğretmen Okulu’na çevrilmiştir (Kaplukan, 2012).

Eğitim alanında bu adımlar atılırken 10 Kasım 1938’de Türk milleti en büyük ve acı kaybını yaşamış, Mustafa Kemal Atatürk vefat etmiştir. Cumhurbaşkanlığına gelen İsmet İnönü, Atatürk’ün başlamasını sağladığı eğitim-kültür alanındaki seferberlik çalışmalarının sürdürüleceğini belirtmiştir. Eğitim alanında bu dönemde dikkat çeken bir konu köylerdeki eğitimidir. İsmet İnönü konuşmalarında kırsal alandaki eğitimin önemine vurgu yapmıştır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, İlköğretim Genel Müdürlüğü görevine ise İsmail Hakkı Tonguç getirilmiştir (Ernas, 2020).

17-29 Temmuz 1939 Birinci Millî Eğitim Şurası’nda ele alınan köylünün eğitimi her yönüyle görüşülmeye başlanmıştır. Köylü eğitimi meselesinde yalnızca köylüye okuma-

yazma öğretmenin eğitim açısından eksiklikler içereceği ve yetersiz olacağı belirtilmiştir. Bunun üzerine köylüye temel olarak okuma-yazma öğretebilecek bir öğretmen yerine çok yönlü birçok alanda kendisini geliştirmiş bir öğretmen ihtiyacının gerekliliği görülmüştür. Bu amaçla yeni açılacak kurumlara Köy Enstitüsü adının verilmesi kararlaştırılmıştır (Kaplukan, 2012).

Birinci Millî Eğitim Şurası'nda köy eğitimi ile ilgili önemli kararlar alınmıştır. Bunlardan birisi üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması kararının alınmış olmasıdır. Bu madde ile İsmet İnönü'nün köy eğitimine verilen önemi devam ettireceği ve bu yönde adımlar atılacağı açıkça ifade edilmiştir. Birinci Millî Eğitim Şurası'nda köy eğitimi geliştirilmesi için köylerde özellikle ilköğretim eğitiminin üzerinde durulması, köy okullarında öğretmenlik yapmak üzere yetiştirilecek öğrencilerin köy hayatını bilen köylü çocuklarından seçilmesi, üç sınıflı köy okullarını niteliği arttırmak amacıyla beş sınıfa yükseltilmesi, köylerde öğretmen eksikliğinin öğretmenler ile karşılanmaya çalışılması ve maddi yönden köylülerin desteği ile düşük bütçeli okulların hizmete girmesi meseleleri görüşülmüştür (Ernas, 2020).

Birinci Millî Eğitim Şurası'ndan kısa bir süre sonra Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi'nin 24 Temmuz 1939 tarihli sayısında kabul tarihi 7 Temmuz 1939 olan 3704 sayılı Köy eğitmen kursları ile köy öğretmen okullarının idaresine dair kanun maddeleri düzenlenmiştir. Bu kanun doğrultusunda köylerde bulunan okullar veya hizmete girmesi planlanan okullara eğitmen yetiştirilmesi, bu okulların yapılacağı araziler ve yerlerinin seçilmesi gibi konular bulunmuştur. Okullara harcanacak bütçenin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ne kadar olacağı ve okulların malzeme ihtiyacının temini gibi meselelerin bu kanun ile düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. (Ernas, 2020). İsmet İnönü dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'den köylerdeki eğitimin daha da ileriye geliştirilerek devam edilmesi için adımlar atmasını istemiştir.

2.4.2. Köy Enstitüleri Kanunu'nun Kabul Edilme Süreci

Köy enstitüleri, İnönü döneminin eğitim alanında atılmış en önemli gelişmelerinden birisidir. Köy Enstitüleri düşüncesi özünde daha eski tarihlere dayanmaktadır. Fakat köylü eğitime temel oluşturacak Köy Enstitüleri Kanunu tasarısı, 19 Mart 1940 tarih ve 6/1194

sayı ile, Başvekalet tarafından, TBMM'ye sunulmuş ve 17 Nisan'da da görüşülme süreci başlamıştır (Koçak, 2007). Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Köy Enstitüleri kanun tasarısını desteklemektedir ve eğitimi bir milletin ilerlemesi için temel olarak görmektedir.

Köy Enstitülerinin kurulmasına dair yasa tasarısı, 17 Nisan 1940'da TBMM'ne sunulmuş ve komisyonun önerisi üzerine derhal görüşülmesine başlanmıştır. Yasa tasarısının gerekçesi detaylı bir şekilde yazılmıştır. Bu gerekçede öne çıkan bazı noktalar ise bulunmaktadır. İlkokul eğitimi verilmesi gereken öğrencilerden kentlerde yaşayanların yarısından fazlası eğitim alabilmektedir. Fakat kırsal kesimde yaşayan çocukların çok düşük bir kısmı ilköğretim eğitimini alabilmektedir. Köy okullarına giden öğrenciler bile sadece üç yıllık ilkokulları bitirmektedir. Bu durum beş sınıflı ilkokulu bitiremediklerini göstermektedir. Nüfusun büyük bir bölümünün kırsal kesimde yaşadığı düşünüldüğünde köylü çocuklarının eğitime önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir. 31.000 köyün okulsuz olduğuna dikkat çekilerek köylere şehirlerde eğitim görmüş öğretmenlerin görevlendirildiği ve bunlardan tam verim alınamadığı belirtilmiştir. Bu nedenle köylerde görev yapacak öğretmenlerin köylü çocuklarından seçilecek öğrenciler arasından yetiştirilmesi planlanmıştır. Eğitim alan öğrencilerin yükseköğretim yapabilmesine fırsat vermek ve köy okullarının kendi temel ihtiyaçlarını sağlayabilecek nitelikte kurularak devlete olan mali yükünün azaltılması hedeflenmiştir (Aysal, 2005).

17 Nisan 1940 yılında TBMM'ye sunulan Köy Enstitüleri Kanunu Tasarısının değerlendirilirken bazı eleştiriler yapılmıştır. Köy Enstitülerine sadece kırsal kesimde yaşayan ailelerin çocuklarının alınmasının ile köylünün kentten kopacağı ve köylü kentli ayrımı doğuracağı eleştirileri yapılmıştır. Köydeki halkın bedava iş gücü olarak görülerek çalıştırılacağı, kız-erkek karma eğitim verilmesinin ahlaksal olarak yanlış olduğu gibi görüşler ile kanun tasarısına yapılan eleştirilerdendir (Kalyoncuoğlu, 2010).

Tasarı, TBMM'nin 17 Nisan tarihli toplantısında, Bütçe Encümeni Sözcüsü İzmit mebusu Salah Yargı'nın önerisinin kabul edilmesi üzerine ivedilikle görüşülmüştür. Konya mebusu Osman Şevki Uludağ, tasarının tümü üzerinde ilk sözü almıştır. Kentteki okullarda eğitim gören öğretmenleri daha sonra köyde görevlendirerek ve köylerde kalmalarının mümkün olmadığını belirtmiştir. Köy çocuklarının yetiştikleri çevrede öğretmenlik yapmalarının da bazı sakıncalar doğurabileceğine dikkat çekmiştir. Uludağ ayrıca, Enstitü

yerine Politeknik ya da Enistütü sözcüklerini önermiştir (Koçak, 2007). İstanbul mebusu Kazım Karabekir tasarı görüşmelerinde görüş ve önerilerini belirtmenin yanında eleştirilerde bulunmuştur.

Köy Enstitülerinin açılması hakkındaki kanun mecliste görüşülürken birtakım tartışmalar yaşanmıştır. Kanunun üçüncü maddesi Köy Enstitülerine alınacak öğrencilerin köyde yaşayan çocuklardan oluşacağını belirtilmekteydi. Bunu üzerine Bingöl Milletvekili Feridun Fikri bazı köylerin gelişmiş olduğunu ve şehirlerle aynı büyüklükte olabileceğini öne sürerek bu maddeyi eleştirmiştir. Bununla birlikte Kazım Karabekir’de üçüncü maddeye bazı eleştirilerde bulunmuştur. Öğrencilerin köylerde yaşayan sağlıklı çocuklardan seçilmesinin köylü ve kentli ayırımına yol açabileceğini, bunda ikilik oluşturabileceğini iddia etmiştir (Üzer, 2020).

Kazım Karabekir üçüncü maddeyi eleştirerek Köy Enstitülerine sadece köy ilkokullarını bitiren öğrencilerin alınmasını, şehir ve kasaba çocuklarının köyle bağlantısını keseceğini düşünmüş ve endişe ettiğini belirtmiştir.

Enstitüler ile ilgili yapılan eleştiriler tartışmaların yaşanmasına yol açmıştır. Fakat bu tartışmalar Köy Enstitüleri kanunun kabul süreci ve okulların hizmete girdiği ilk yıllar kanun maddelerinin içeriği ve küçük meseleler hakkında olmuştur. Bu tartışmalar meclis dışına taşmamış ve muhalefetin güçsüzlüğü nedeniyle eleştiriler büyümemiştir. Okulların yeni açılmış olması ve okullardan ne gibi verim alınacağını bilinememesi de eleştirilerin küçük boyutlu kalmasında etkili olmuştur (Üzer, 2020).

Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki Köy Enstitüleri Kanunu ile ilgili görüşmeler yaşanırken kanun tasarısını savunanların yanında tasarıya karşı olan milletvekillerinin de bulunduğu oylama sonuçlarına bakıldığında görülmektedir. 17 Nisan 1940 günü yapılan son oylamada 426 milletvekilinden 148’i oylamaya katılmamış ve tasarı 278 oyla kabul edilerek yasalaşmıştır. Tasarıya oy vermeyen milletvekillerine bakıldığında; Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü bulunduğu görülmektedir. Tasarıya destek vermemelerinin nedeni olarak Kazım Karabekir’in yapmış olduğu eleştiride yer alan, Köy Enstitülerine sadece köylü çocuklarının alınmasının köylü-kentli farklılığını oluşturabileceği görüşüne katılmaları olarak görülmektedir. Tasarı oylamasına katılmayarak İsmet İnönü’ye karşı bir tarafta yer almak istememişlerdir (Aysal, 2005).

Kabul edilen kanun tasarısında Köy Enstitüleri'nin kurulması planlanan yerler, öğrencilerin hangi usuller dikkate alınarak kabul edileceği, mezun olan öğrencilerin hangi yolu izleyeceği ve enstitülerde göre yapacak öğretmenlerle ilgili maddeler bulunmaktadır. Bu yasa ile birlikte Köy Öğretmen Okulları hakkında da değişikliğe gidilerek Köy Enstitüleri olarak değiştirilmişlerdir (Mindivanlı Akdoğan, 2016).

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nda, "Köy Öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazi bulunan yerlerde Maarif Vekilliği'nce Köy Enstitüleri açılır." ifadesi vardır. Bu ifade ile yasa içerisinde Köy Enstitüler ile yalnızca köylerde öğretmen olarak görev yapacak bireylerin eğitimi değil bunun yanında köylerde diğer meslek dallarında da görev alabilecek sağlıkçılar ve teknikerler olarak farklı meslek alanlarında çalışacak nitelikli insan eğitiminin sağlanacağı belirtilmiştir (Aysal, 2005).

Köy Enstitüleri Kanunu'nun bu önemli ve sessiz muhalefetin olmasına rağmen, oyalanmadan, tasarıda güncellemeler yapılmadan kabul edilmiştir. Muhalefetin eleştirilerin sadece eğitimle ilgili olduğunun düşünülmesi, toplumsal olarak sonuçlarının hesap edilmemesi ve bunula birlikte muhalefetin, kanun tasarısı oylamasında direnmek için, sessizliğe bürünmeyi yeterli saymasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında tabi ki kanun tasarısını destekleyen ve hızlıca kabul edilmesini sağlayan siyasal kadro (Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Umum Müdürü İsmail Hakkı Tonguç), uygulamanın ortaya çıkaracağı tüm sonuçların farkındadır. Kanun kabul edildiğinde medyada, haber, yazı, yorum ya da bir makale biçiminde çok az yer alması dikkati çekmiştir. Basında enstitülerle ilgili haberler İnönü'nün enstitüleri ziyaretleri sırasında yayımlanmıştır. Bu dönemde kırsal alanda kültürel bir hareket olarak Halk Odaları girişimi ile Köy Enstitüleri bir arada düşünüldüğünde, tablo daha anlamlı hale gelecektir (Koçak, 2007).

Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen 3803 Sayılı Yasaya göre kurulmuştur. Köy Enstitüleri ile Köy Öğretmen Okulları arasında benzerlikler olduğu yönünde görüşler vardır. Köy Enstitüleri'nin Köy Öğretmen Okulları'nın devamlılığını destekleyen okullar olarak yorumlayanlara İsmail Hakkı Tonguç katılmamaktadır. İsmail Hakkı Tonguç köy okulu olarak deney okulu görevi ile hizmet veren okullardan Köy Enstitülerinin farklı niteliklere sahip olduğunu belirterek Köy Enstitülerinin köy okulu olarak

açılan okulların nitelikleriyle devamlılığını sağlamaya yönelik olmadığını ifade etmiştir (Şeren, 2008).

Yasanın birinci maddesinde Köy Enstitüsü hizmete başlatma sorumluluğu Millî Eğitim Bakanlığına verilmiştir. Kanun doğrultusunda beş sınıflı köy okulundan mezun olmuş sağlık durumu iyi ve becerikli çocuklar alınacak ve okullara kayıtları yapılacaktır. Kanunun 3. Maddesinde köyde yetişen nesillerin, okullarda, köyün gelişmesinde halka öncülük edebilecek nitelikte eğitilmesi amaçlanmıştır. Kanunun öğretmen yetiştirme ile birlikte, öncelikle kırsal alandaki problemlere çözümler getirmektense halkın ekonomik kaynaklarını düzenlemek için yazıldığı düşünülebilmektedir (Bektaşoğlu, 2022).

Köy Enstitülerine kuruluşundan başlamak üzere sadece köylü çocukları kayıt edilmiştir. İlk başlarda yalnızca beş sınıflı köy okullarını bitiren çocukların alınması planlanmıştır. Ancak Köy Enstitülerinin sayılarıyla birlikte öğrenci taleplerinin artış göstermesi sonucunda, üç sınıflı öğretmenli köy okullarını ve dört sınıflı köy okullarını bitirmiş köy çocukları da Köy Enstitülerine alınmıştır. Köy Enstitülerine öğrenci alımında bazı ölçütler konulmuştur. Bu ölçütlere örnek verecek olursak; kırsal alan yaşıyan çocuk olmak, sağlıklı ve sağlam olmak, zeki ve çalışkan olmak, kendi yaşlılarına göre bilgili ve başarı düzeyi daha iyi olmaktır (Şeren, 2008).

Koçak'ın aktardığına göre öğrenim süresi, öğretmen olacaklar için, beş yıl olarak düzenlenecektir. Sağlık nedenlerinde ayrı olarak okuldan ayrılan ya da uzaklaştırılan öğrencilerden öğrenim süresince kendileri için yapılan masraf faizi ile birlikte alınacaktır. Eğer kendileri ödemezse bu masraf kefiller tarafından ödenecektir. Enstitülerden mezun olanların Maarif vekaletinin kendilerine görev verilen yerlerde 20 yıl görev zorunlulukları bulunmaktadır. Zorunlu hizmetlerini tamamlamadan meslektan ayrılma hakları da yoktur. Meslekten ayrılırlarsa öğrenim süresince kendilerine yapılan masraf kendilerinden ya da kefillerden iki katı olarak geri alınacaktır. Enstitü mezunu öğretmenler köylerde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütmesinin yanında köylüye rehberlikte edeceklerdir. Öğretmenlere tarımsal üretim amacıyla gereken araçlar da devlet tarafından ücretsiz olarak verilecektir. Köy öğretmenlerinin göreve başladıkları okulların binaları ile öğretmen evleri, Maarif Vekaletince hazırlanan plan dikkate alınarak ve Köy Kanunu'na göre, Bölge İlköğretim Müfettişi ile Gezici Başöğretmen'in denetiminde, Köy İhtiyar Heyetleri tarafından

yaptırılacaktır. Muvakkat ikinci madde ile 3704 sayılı yasadaki Köy Öğretmen Okulları da Köy Enstitüleri haline getiriliyordu 3704 sayılı yasadaki Köy Öğretmen Okulları da Köy Enstitüleri haline getirilmiştir (Koçak, 2007).

Köy Enstitüleri'nin temel amacı etkinliğe dayalı olmasıdır. Bu enstitülerde kitabi yöntemlerin kökleri belirli bir temele oturmamış terimler kullanılmamıştır. Bütün fikirler ve faaliyetler sonuç olarak toprak esas alınmıştır. Köy Enstitüleri'nin eğitim sürecinde üretim ve aydın nitelikleri ilerletmek ile Cumhuriyet ve demokrasi kazanımlarının oturtulmasını sağlamak birbiri ile denge halindedir. Köy Enstitüsünde eğitim görenlerin karakterlerinin tüm bu niteliklerle şekillendirilmesi hedeflenmiştir. Köy Enstitüleri'nin esasları 1936'da İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ile Bakan Saffet Arıkan'ın birlikte hazırlayıp Kültür Bakanlığı Dergisi'nde yayımladıkları prensipler dikkate alınarak belirlenmiştir (Toprak, 2008).

İnönü İkinci Dünya Savaşı yılları boyunca Köy Enstitüleri'nin ve öğrencilerinin sayılarının arttırılmasını hedeflemiştir. Tarımcı öğretmenler yetiştirmeye önem verilmiştir. Köy yaşamını iyi bilen, köyü tanıyan, köye ve köylüye rehberlik edebilecek öğretmenler yetiştirerek planlanmakta olan bir toprak reformuna destek olabilecek kitleyi oluşturmak hedeflenmiştir. İnönü'nün ısrarının buna dayandığı ve uygun bir zamanda yapılacak toprak reformuna destek yaratılmak istendiği anlaşılmaktadır (Koçak, 2007).

İnönü'nün sözleri incelendiğinde kültürel olarak çok daha ileri gidilebileceğini fakat hükümet değişiklikleri nedeniyle bunun istediği seviyede gerçekleşemediği çıkarımında bulunulabilmektedir. Kültürel olarak daha ileriye gidilmesi gerektiğini ancak bunun demokrasi ile gerçekleşmesinin zor olduğuna vurgu yapmaktadır.

Üzer'in aktardığına göre kurulduğu yıllar açısından Köy Enstitülerini inceleyecek olursak 1940 yılında İzmir-Kızılcıllu, Eskişehir-Çifteler, Lüleburgaz-Kepirtepe, Kastamonu-Gölköy, Malatya-Akçadağ, Antalya-Aksu, Samsun(Ladik)-Akpınar, Adapazarı-Arifiye, Trabzon(Vakfikebir)-Beşikdüzü, Kars-Cılavuz, Bahçe-Düziçi, Isparta-Gönen, Balıkesir-Savaştepe ve Kayseri-Pazarören Köy Enstitüleri açılmıştır. 1941 yılında ise Ankara-Hasanoğlan ve Konya(Ereğli)-İvriz Köy Enstitüleri açılmıştır. 1942 yılında ise Sivas(Yıldızeli)-Pamukpınar ve Erzurum-Pülür Köy Enstitüleri açılmıştır. 1944 yılında ise Ergani(Dicle) ve Aydın(Ortaklar Köy Enstitüleri hizmete girmiştir (Üzer, 2020).

Köy Enstitüleri'nin teşkilatının düzenlenmesi amacıyla açıldıktan iki yıl sonra 19 Haziran 1942 tarih ve 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu çıkarılmıştır. Kanun dikkate alınarak köy enstitüsünü bitirip mezun olan öğretmenler Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen köylerde gezici öğretmenlik ya da gezici başöğretmenlik bölgesi olarak seçilen köylerde görevlendirilmiştir. Köy okullarının niteliklerinin artırılması ile ilgili yapılacak çalışmaları düzenlemişlerdir. Bu kanun doğrultusunda köyde yaşayan halkın eğitilmesi görevi de öğretmenlere verilmiştir. Köyün kendine has özellikleri dikkate alınarak öğretmenler sorumluluklar almışlardır. Köyün ekonomik olarak ilerlemesini sağlamak amacıyla ziraat, sanat ve teknik gibi konularda köylülerin gelişmesini sağlayacak faaliyetlerde bulunmak öğretmenlerin görevleri arasındadır (Çağlayan, 2014).

2.4.3. Köy Enstitülerinde Eğitim

Köy enstitüleri ile kırsal kesimde yaşayan halkın bilinçlendirilmesi ve köylüyü cumhuriyet vatandaşı özellikleri ile donatacak eğitimcileri yetiştirmek amacıyla kurulmuş kurumlardır. Üretimi amaçlayan, girişimci, demokratik, öğrenci odaklı, iş birliğini önemseyen ve sanat dalları ile donatılmış bir eğitim politikası hedeflenmiştir (Çoban, 2011). Köy Enstitülerinde Eğitim toplam beş yıl süren öğretim zamanının yarısı kültür derslerine, dörtte biri tarım dersleri ve çalışmalarına, dörtte biri de sanat ya da teknik derslerine ve çalışmalara ayrılmıştır (Susar Kırmızı, 2015).

Köy Enstitüleri'nin çalışmaları yurt dışında da dikkati çekmiştir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri İncelendiğinde Dr. Sun Fu'nun Köy Enstitülerine ait talep ettiği kanun ve eserler hakkında belge görülmektedir. Maarif Vekaletine Çunking Büyükelçiliğimizden alınan bir yazıda "Legislative Yuan" reisi Dr. Sun Fu'nun Köy Enstitülerimizle yakinen alakadar bulunduğunu ifade ederek, mezkur müesseselerin teşkilat vesair gaye ve çalışmalarına ait bilcümle kavanin ve nizam ile verimlerine ait mirassal malumatı ihtiva edecek vesaikin kendisine temin edilmesini rica ettiği bildirilmekte ve Çin'in mühim siyasi adamlarından olan mumaileyhin bu ricasının isafı edilebilmesi için mezkur vesaikin irsali istirham olunmaktadır.

Köy Enstitüleri yalnızca aktif olarak eğitim verdikleri Cumhuriyet Döneminde değil Türk eğitiminin tarih bütünlüğü içerisinde düşünülecek olursa önemli bir iz bırakmış eğitim

kurumlarındandır. Köy Enstitüleri ile öğrencilerin bilgi ve yetenekleri geliştirilirken bununla birlikte okul içindeki eğitimle kazandırılan bilgi ve tecrübelerin hayatta da aktif bir şekilde aktararak kullanılması önemslenerek gereksinim olarak ifade edilmiştir. Eğitim ve öğretim sürecinin hem teorik hem de uygulamalı olarak devam ettirildiği bu eğitim kurumları ile kırsal kesimin eğitimci gereksiniminin giderilmesi hedeflenmiştir. Köy Enstitüleri eğitim alanında hizmet vermeye başladığında kendi öğretim programını düzenleyebilen, aktif öğrenme prensibini benimsemiş bir kurumdur (Tural, 2016). Bu açıdan değerlendirildiğinde Köy Enstitüleri ile köylere öğretmen yetiştirilerek eğitim ihtiyacının giderilmesinin yanında köyleri akıl ve bilimin öncülüğünde aydınlatacak bir neslin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Öğrencilerin öğretim sürecinde aktif bir şekilde rol oynaması düşünülerek öğrenmeyi sevmeleri ve hayatlarında uygulamaları öngörülmüştür.

Tablo 1. 1940-1952 Arası Köy Okulları Mezun Sayısı

Yıl	Erkek	Kız	Toplam
1940-1941	42.890	11.631	54.529
1941-1942	50.326	12.680	63.006
1942-1943	50.139	12.909	63.048
1943-1944	62.612	18.808	80.620
1944-1945	59.840	16.587	76.427
1945-1946	76.579	23.302	99.881
1946-1947	80.776	28.759	109.535
1947-1948	74.120	24.225	98.345
1948-1949	87.345	30.618	117.963
1949-1950	87.418	31.420	118.838
1950-1951	82.986	29.040	112.026
1951-1952	88.114	30.837	118.951
Genel Toplam	843.153	270.016	1.113.169

Not. Çelik, E. E. (2017). Tablodaki veriler <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden alınmıştır.

2.4.3.1. Köy Enstitülerinde Ustaöğreticilik ve Öğretmenlik. Ustaöğretici kavramı, eğitim literatüre Tonguç'la girmiştir. Onun buluşudur ve yazılı hale o getirmiştir. Örgün uygulaması Köy Enstitülerinde yapılmıştır. Kuşkusuz gereksinimler ve koşullar buluşa

analık etmiştir. Açtığı Köy Enstitüleri'nde, bugün pek çok kişinin inanamayacağı türde ve sayıda çalışma ile etkinlik alanları vardı. Kültür dersleri dışında, yapıcılık (doğrama, tuğla, kiremit, duvar, sıva, boya, badana yapımı, su ve elektrik donanımı) marangozluk, demircilik, dokuma, dikiş, müzik (mandolin, saz gibi enstrümanlardan birini öğrenmek zorunluydu), tarım (bağcılık, bahçecilik, meyvecilik, arıcılık, tarla tarımı), hayvancılık (büyük ve küçük baş, kümes hayvancılığı), balıkçılık, ulusal oyunlar, ayrıca bisiklet, motosiklet, traktör, kamyon kullanımı gibi etkinlik alanları vardır (Fırtına, 2005).

Öğrenciler, geldikleri farklı bölgelerin kendine has inşa tekniklerini uygulayan ustalardan yörelere özgü malzemeleri nasıl kullanacaklarını ve inşa tekniklerini öğrenmişlerdir. Yapı ekipleri, birinci yılda enstitü yapılarını inşa etmiş ve daha sonra, farklı enstitülerin inşa sürecinde de iş birliği içinde çalışmaya devam etmişlerdir. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, 14 köy enstitüsünün yapı ekipleri arasındaki yardımlaşma ile inşa edilmiştir (Şahin, Başar, 2019).

Köy Enstitüleri yurdun her köşesine eğitim taşımak amacıyla kurulmuştur. Köylerde yaşayan ekonomik olarak durumu iyi olmayan ancak yetenekli köylü çocuklara nitelikli eğitim vererek ülkeye kazandırmayı hedeflenmiştir. Bu doğrultuda öğretmen yetiştirmek temel hedef olarak görülse de üretebilen, değişime ve gelişime açık, yaratıcı, girişimci, yardımlaşmaya yatkın, demokrasinin değerlerini benimsemiş bir eğitim politikasıyla Köy Enstitüleri hizmet vermiştir (Tural, 2016).

2.4.3.2. Köy Enstitülerinde Görev Alan Ustaöğreticilerin Özellikleri. Müdürler, faaliyet halindeyken izledikleri öğretmen, yönetici ve usta öğreticileri müdürü oldukları eğitim kurumlarında görev vermek üzere yetkiye sahiptirler. Usta öğreticiler arasında Aşık Veysel, Ali İzzet Özkan gibi tanınmış halk ozanları, Hasan Çakı Efe gibi halk oyunları öğreticileri, yapıcılık, elektrikçilik, motorculuk alanlarında önemli faaliyetlerde bulunmuş üç Macar usta da bulunmaktadır (Altunya, 2014).

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri incelendiğinde Köy Enstitülerinde çalıştırılmak üzere yabancı uyruklu kişilere de yer verildiği görülmektedir. Maarif Vekilliğinin teklifi, Genelkurmay Başkanlığının mütalaanamesi üzerine 18 Macar uyruklu kişinin Kepirtepe-

Lüleburgaz, Arifiye-Kocaeli, Kızılçullu-İzmir, Savaştepe-Balıkesir, Gönen-Isparta, Aksu-Antalya, Çifteler-Eskişehir, Düziçi-Seyhan, Pazarören-Kayseri, Akpınar-Ladik, Beşikdüzü-Trabzon, Cılavuz-Konya, Akçadağ-Malatya, Göl-Kastamonu, İvriz-Konya, Yıldızeli-Sivas, Pulur-Erzurum ve Dicle-Diyarbakır Köy Enstitülerinde çalıştırılmalarına İcra Vekilleri Heyetince karar verilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri İncelendiğinde Dr. Sun Fu'nun Köy Enstitülerine ait talep ettiği kanun ve eserler hakkında belge görülmektedir. Maarif Vekaletine Çunking Büyükelçiliğimizden alınan bir yazıda ‘‘Legislative Yuan’’ reisi Dr. Sun Fu'nun Köy Enstitülerimizle yakinen alakadar bulunduğunu ifade ederek, mezkur Enstitülerimizin teşkilat, vezaif, gaye ve çalışmalarına ait bilcümle kavanin ve nizamat ile tatbikattaki işleyiş ve verimlerine ait mufassal malumatı ihtiva edecek vesaikin kendisine temin edilmesini rica ettiği bildirilmekte ve Çin'in mühim siyasi adamlarından olan mumaileyhin bu ricasının isafi edilebilmesi için mezkur vesaikin irsali istirham olunmaktadır.

Köy Enstitülerinde eğitimi verilmesi planlan sanatları öğretebilecek yeterli sayıda eğitilmiş kişiler mevcut bulunmamaktadır. Ama çevrede halk denizinde, öz gücü ile yeteneklerini geliştirmiş; bilgi ve beceri iyesi olmuş nice ustalar vardır. Bilmeyen bilenden öğrenecektir. Bu öz değerlerimiz ilk kez ustaöğretici olarak ilk kez eğitim alanına girerek iş başı yapmışlardır. Atama yetkisi enstitü müdürünündür. Ankara'dan onay alınması gerekmeden ve hızlıca zaman yitirilmeden ustaöğreticiler görev almaktadır. Günlük ya da aylık ücret döner sermayede ödenmektedir. Ustaöğreticiler, bilgi, beceri ve yeteneklerini dilediği gibi kullanarak ve nesilden nesle aktaracak yeni bir fırsat bulmuşlardır (Fırtına, 2005).

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri incelendiğinde 1940 yılında Köy Enstitülerinde çalıştırılacak memur ve müstahdemlere ait kadronun tasdiki ve ücretleri ile ilgili belgeler görülmektedir. Köy Enstitülerinde çalıştırılacak memur ve müstahdemlerin ücreti Maarif Vekilliği 1940 yılı bütçesinden verilmek üzere Maarif Vekilliğinin teklifi ve Maliye Vekilliğinin mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince kabul edilmiştir.

2.4.3.3. Köy Enstitülerinde Görev Alan Öğretmenlerin Özellikleri. Köy Enstitüsü idaresinde öğretmen ve usta öğreticiler önemli bir yer tutmaktadır. Köy Enstitülerinde eğitimi vatansever, eğitime gönül vermiş, milletin kalkınmasını önemseyen idareciler ve

öğretmenlerin faaliyetleri ile başarılı bir program uygulanmıştır. Enstitüde sorumluluk alan kişiler eğitim derecelerine göre değil becerilerine ve çalışmalarına göre göreve getirilmişlerdir (Altunya, 2014).

Köy Enstitüleri kuruldukları yerler çoğunlukla şehir ve kasabaların dışında köylere yakın bölgelerdedir. Bundan dolayı, bu eğitim kurumlarında eğitim verecek öğretmen ve idarecilerin özverili bir çalışma yapmaları gerekmektedir. Hizmet vermeye yeni başlamış bir enstitüde görev alan kişiler ise daha çok özveride bulunmaları gerekmektedir. Köy Enstitüleri ilk kurulduklarında çoğunlukla bir müdür ve birkaç tane öğretmenle birlikte bir memurla hizmet vermişlerdir. Büyük emekle kurdukları bir merkezden ya da bir ilkokuldan gelişmemiş ilkel araç gereçlerle çalışmalarını yapmışlardır (Şeren, 2008).

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri incelendiğinde Köy Enstitülerimizle İlgili Kanun, Program ve Talimatnameye İlişkin Bilgi Talebi görülmektedir. 1940 yılı Maarif Vekilliği bütçesinin 661'inci faalının 3'üncü (Köy Enstitülerinin bilumum ücret ve masraflarının) tertibine konulan tahsilattan verilmek üzere Köy Enstitüleri'nde çalıştırılacak memur ve müstahdemlere ait ilişik kadronun tasdiki bulunmaktadır. Maarif Vekilliğinin 13/05/1940 tarih ve 6/5751 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 03/05/1940 tarih ve 11117/278 sayılı mütaleanamesi üzerine 3803 sayılı kanunun muvakkat maddesinin C fıkrasına tevfikeyen İcra Vekilleri Heyetince 11 Haziran 1940 tarihinde kabul olunmuştur.

Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak göreve başlamanın yasal koşulları 17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun 17. Maddesinde belirtilmiştir. Yüksekokul ve üniversite fakülteleri mezunları, Gazi Terbiye Enstitüsü mezunları, öğretmen okulları mezunları, ticaret liseleri ve orta ziraat okulları mezunları, erkek sanat okulları ve kız enstitüleri mezunları, Köy Enstitüleri mezunları, inşaat usta okulları mezunu olmak şartları vardır. Bu şartlara bağlı olmaksızın her türlü teknik ve mesleki okullar mezunları Köy Enstitülerinde müteahhasıs işçiler gündelik ücret veya aylık ücretle usta öğretici olarak görev alabilirler. Köy Enstitüleri Kanunu enstitülerde öğretmen olmak için yükseköğrenim eğitimi alarak mezun olma koşulu istenmemiştir. Bu koşulun istenmemesinin de yükseköğretim mezunu olan kişilerin azlığı ve farklı alanlarda farklı derecelerde tecrübeli personelle usta öğreticilere ihtiyacın olmasıdır. Kanun ile ilk defa Türk eğitimine ilk kez usta öğretici terimi dahil edilmiştir. Bununla birlikte enstitülerde eğitim görüp mezun olanlarda yine enstitülerde

görev yapabilme fırsatına sahip olmuşlardır. Bu ayarlama, farklı bir teşkilat kanunu olmayan Yüksek Köy Enstitüsü'nün açılışına da imkân vermiştir (Altunya, 2014).

2.4.3.4. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Süreci ve Öğretmen Eğitimi. Meslek grupları incelendiğinde öğretmenlik profesyonel meslek grupları içerisinde bulunmaktadır. Toplumlarda kendine has bir eğitim programı içerisinde okullaşma ile kazanılmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin istihdamı okullaşma sürecine ve mesleğe verilen önem dikkate alınarak değerlendirilen statü ve emeğin özelliklerine istihdam edilmektedir. Bunun yanı sıra toplumların yaşam deneyimleri ve geliştirilmiş eğitim sistemi içerisinde öğretmen yetiştirmekle görevli kurumlar ve istihdam politikaları farklı özellikler bulundurabilmektedir (Tatlídil, 1993).

Atatürk “öğretmenler yeni nesiller sizlerin eseri olacaktır” demiştir. Bununla birlikte Cumhuriyeti gençlere emanet ettiğini belirtmiştir. Yeni nesiller öğretmenlerin eseri olduğu gibi geçmişteki nesilleri ve günümüzdekilerde öğretmenlerin eseri olmuşlardır. Bu anlayış doğrultusunda dünya genelinde de ülkeler eğitimcilerin nitelikli bir eğitim alarak yetişmesine önem vermişlerdir (Çoban, 2011).

Türkiye’de meslek olarak öğretmenliği anlamak ve günümüz öğretmen yetiştiren kurumlarını değerlendirmek için, toplumsal değişim süreci içindeki konumlarının belirlenmesinde cumhuriyet dönemi toplum ve eğitim anlayışının önemli bir yeri bulunmaktadır. Tevhid-i Tedrisat kanunu ile 1924’de eğitim sisteminin tek bir çatı altında toplanması anlayışı ile öğretmen yetiştiren kurumlarda arasında da farklılıkları ortadan kaldırarak, birliğin sağlanması açısından önemlidir. Öğretmen yetiştiren kurumların yeni bir bakış açısı kazanmalarında cumhuriyetin ilk yıllarındaki eğitim anlayışı yardım etmiştir. 1925-1929 yılları arasında görev yapan Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati döneminde, köy öğretmen okulları ve şehir öğretmen okulları açılarak kırsal kesimde öğretmenlik yapacaklar ile kentsel kesimde öğretmenlik yapacakların formasyonu farklı olacak şekilde hazırlanmıştır (Tatlídil, 1993).

İlerleyen yıllarda 1940 tarihinde açılacak Köy Enstitüleri’ne öğretmen yetiştirebilmek amacıyla Köy Enstitüleri’nin bir üst yapısını oluşturan Yüksek Köy Enstitüleri de faaliyet gösterecektir. 1942 yılında Ankara-Hasanoğlan’da ülkedeki köy

araştırmalarına merkez olmak üzere Köy Enstitüsü içinde Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştır (Çoban, 2011).

Köy Enstitülerini başarıyla bitirip mezun olan öğrenciler içerisinde bir üst seviye eğitim kurumu olan Yüksek Köy Enstitülerine öğrenci seçilmektedir. Ankara'daki Hasanoğlu Köy Enstitüsü bünyesinde Yüksek Köy Enstitüsü faaliyete başlamıştır. Öğrenciler sınava tabi tutulmuş ve başarılı olanlara kayıt yapmak hakkı tanınmıştır. Yüksek Köy Enstitülerinde sekiz farklı alan bulunmaktadır. Öğrenciler tercih ettikleri alana kayıt yaptırarak eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Öğrencilerin kayıt olabildikleri sekiz alan içerisinde; Sanatlar, Ziraî İşleme Ekonomisi, Yapıcılık, Maden İşleri, Hayvan Bakımı, Tarla ve bahçe Ziraati, Kümes Hayvancılığı, Köy El ve Ev Sanatları bulunmaktadır (Elpe, 2014).

Yüksek Köy Enstitüsü içerisinde müzik derslerine önem verilmektedir. Halk müziği, batı müziği eğitiminin yanında dans eğitimleri de bulunmaktadır. Yüksek Köy Enstitüsünde ki kollardan olan güzel sanatlar kolu konserler tertipleyerek aldıkları eğitimler sonucu elde ettikleri kazanımları sergileme imkânı değerlendirmektedirler. Tiyatro ise Yüksek Köy Enstitüsünde eğitimi verilen diğer alandır. Öğrencilere eğitim vermek amacıyla devlet tiyatroları kuruma davet edilmektedir. Yüksek Köy Enstitülerinde ders veren isimlere örnek olarak Carl Ebert, Ulvi Uraz, Cüneyt Gökçer verilebilmektedir. Yüksek Köy Enstitüsünü başarı ile bitiren öğrenciler Köy Enstitülerinde öğretmen olarak görev yapmışlardır. (Elpe, 2014).

Cumhuriyet ilkelerini köye ulaştırma hedefi 17 Nisan 1940 tarihinde Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabulü ile gerçekleştirilmiştir. Sayıları hızla artan Köy Enstitüleri ile köy çocukları eğitim görme olanağı bulmuştur. Köy Enstitüleri, köye öğretmen yetiştiren kurumlar olarak işlevlerini 1950'lere kadar devam ettirmiştir. Köy Enstitülerinin en temel özellikleri, yetiştirdiği öğretmenler ile sadece köy ilkokullarında temel eğitim vermek değil, aynı zamanda hem öğrencilerine tarım kesiminde kullanacakları bilgi ve becerileri kazandırmak, hem de yetişkinlere yol göstererek, modern düşünce ve becerileri aktarmaktır. 1950'lerden sonra Köy Enstitüleri kapatılarak köy ve kent için tek tip bir öğretmen yetiştirme modeli benimsenmiştir (Tatlídil, 1993).

2.4.4. Köy Enstitülerine Karşı Tepkiler

Köy Enstitülerine karşı propaganda ve eleştiriler İkinci Milli Eğitim Şurası'nda iyiden iyiye kendini belli etmeye başlamıştır. Bu eleştiriler farklı sebeplerden oluşmaktadır. Köy Enstitüleri'ne yapılan eleştirilerin başında öğrenci olarak sadece köylü çocuklarının alınması bulunmaktadır. Bu uygulamanın köy-kent ayrımı doğuracağına ve bununda toplum içerisinde bir sınıf oluşturabileceği ileri sürülmektedir. Toplum içinde bir sınıf ayrımı ise anayasada bulunan Halkçılık ilkesine aykırıdır. Diğer bir eleştiri ise enstitülerde aşırı solcu ve komünizmi aşıl原因an bir eğitim sistemine sahip olduğu yönündedir. Ayrıca öğrenciler iş eğitim ilkesi çerçevesinde okulların inşa süreçlerinde, tarım ve teknik faaliyetlerde, temizlik ve onarım işlerinde görev almaları Sovyet Rusya'nın komünist ideolojisine benzetilmiştir. Bu eğitim modelinin ise Milliyetçilik ilkesine uymadığı savunulmaktadır (Aysal, 2005).

Köy Enstitüleri yönetiminin özellikle solcu ve Marksist ideolojiyi benimsemiş yöneticilerle idare edildiği eleştirilerinde bulunulmuştur. Enstitülerde yatılı eğitim verilmektedir. Hem yatılı hem de karma eğitim verilmekte olunmasının Türk aile ve kültür yapısına uymadığı ahlaki olarak uygun görülmediği ifade edilmektedir. Eğitim ile ilgili yapıların inşasında çocuklarını eğitim görmeleri için okula gönderen ailelere verilen sorumlulukların fazla olması ve tek tip bina yapım politikasının anayasada bulunan eşitlik ilkesine aykırı olduğu eleştirilerinde bulunulmuştur (Aysal, 2005).

Köy Enstitüleri'nin önemi 1946 yılında azalmaya başlamıştır. 1946 yılında yapılan seçimler ile birlikte Türkiye'de çok partili siyasi hayat başlamıştır. CHP seçimi kazanmış olsa da bu az bir fark ile gerçekleşmiştir. Ayrıca 1946 seçimler ile CHP içerisinde bulunan sağ kesim güç etkili olmaya başlamıştır. Köy Enstitülerine yapılan eleştirilerin arttığı bir dönemde gerçekleşen bu siyasi değişim eğitim alanının önemli makamlarda da değişimi beraberinde getirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı görevi Hasan Ali Yücel'den alınarak yerine Reşat Şemsettin Sirer atanmıştır. Ardından Köy Enstitüleri'nin açılmasında büyük emekleri olan İsmail Hakkı Tonguç İlköğretim Genel Müdürlüğü görevini bırakmak zorunda kalarak yerine bu göreve Yunus Kazım Köni getirilmiştir (Üzer, 2020).

Meclis'te yeni kurulan hükümetin programı açıklanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nı ilgilendiren kırsal kesimdeki okulların inşasında geçerli olan sistemin sürdürüleceği belirtilmiştir. Fakat okulların inşasında kullanılan kereste, kiremit, cam, çivi gibi parayla alınan malzemeleri devletin sağlayacağı vurgulanmıştır. Önemli olan nokta ise öğretmen

yetiştirme eğitim anlayışının farklılaşacağı açıklamasıdır. Köy Enstitüleri'nden eğitim gören öğrencilerin gerekli bilgiye ve milli bilince sahip olmadığı öne sürülmüştür. Bu zamanlarda medya organlarında Köy Enstitüleri'nin kuruluş amacına tam olarak hizmet etmediği ve bu konuda baya bir süredir eleştirilerin yapıldığına belirtilmiştir (Vural, 2014).

Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı görevi bittikten sonra Köy Enstitüleri esas hedeflerinden uzaklaştırılmıştır. Köy Enstitülerinin kuruluş dinamiklerini oluşturan nitelikler kademe kademe farklılaştırılarak, 27.1.1954'te Köy Enstitülerini kapatılarak İlköğretmen Okullarıyla birleştiren kanunun onaylanması ile Köy Öğretmen Okulları ile birleştirilerek, bu okulların yapısıyla karışarak erimiştir (Kalyoncuoğlu, 2010).

Köy Enstitüleri'nin kapatılmasında Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarında yürütmüş olduğu tarafsız kalma dış politikasının etkisi vardır. Türkiye savaş dışında kalmayı başarmış ancak savaş ortamının koşullarından etkilenmiştir. Ayrıca tarafsızlık politikası savaş sona erdikten sonra Türkiye'nin uluslararası alanda yalnız kalmasına neden olmuştur. Sovyetlerin Türkiye'den talepleri endişe yaratmış ve Türkiye'nin politikalarını etkilemiştir. Rus tehdidine karşıda bir kamuoyu oluşmuştur. Bu gelişmeler eğitim politikalarına yansımış ve Köy Enstitüleri'nin kapatılmasında da rol oynamıştır (Vural, 2014).

2.6. İlgili Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırmalar

Yurtiçi kaynaklar incelendiğinde İkinci Dünya Savaşı'nı ve Türkiye'de eğitim alanındaki gelişmeleri anlatan, İkinci Dünya Savaşı'nı konu edinen birçok kitap, makale ve tez olduğu saptanmıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin eğitim politikalarının T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yansımaları ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Ambarlı (2010), *Türkiye'de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları* adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında; Sosyal Bilgilerin tanımı amaçları açıklanmıştır. Sosyal Bilgilerin Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi incelenmiş bunun yanında Millî Eğitim Bakanlığının düzenlediği 17 tane Mili Eğitim Şurasında Sosyal Bilgiler ile ilgili kararların verilip verilmediği incelenirken şura kararları değerlendirilmiştir. Türkiye'de Sosyal Bilgiler programları ve taslak programları araştırılmıştır.

Aslaner (2008), *Milli Eğitim Şuraları ve Eğitim Politikaları* adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında Atatürk döneminde eğitim ve kültür gelişmeleriyle birlikte Birinci Millî Eğitim Şûrası, İkinci Millî Eğitim Şûrası ve Üçüncü Milli Eğitim Şuraları incelenmiştir. Milli Eğitim Şuralarının ve şuralarda alınan kararların dönemin hükümetleri tarafından ne kadar uygulandığı analiz edilmiştir. Ayrıca şuraların yapıldığı dönemde görev alan hükümetlerin eğitim politikaları araştırılmıştır. Eğitim alanında önemli adımlar olan halkevleri ve köy enstitülerinin açılması ile ilgilide araştırmada bilgi verilmiştir.

Bektaşoğlu Çolak (2022), *Köy Enstitüleri'nin Kapanış Süreci ve Bu Süreçte Türkiye'de Yaşanan Tartışmalar* adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında; yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde aynı ortak hedef ve gayeyi paylaşan nesiller yetiştirilmesi için eğitim alanında yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Ayrıca çalışmada Köy Enstitüleri'nin kurumsallaşma ve gelişim süreçleri, enstitülere yönelik tepkiler incelenmiştir.

Toprak (2008), *Cumhuriyetin İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri* adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında; Tanzimat döneminin getirdiği yenilikler tarihsel gelişimler yönünden değerlendirilmiştir. Ardından Millî Mücadele Yıllarında eğitim alanındaki gelişmelere yer verilmiştir. Cumhuriyet dönemindeki eğitim alanındaki gelişmeler olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, harf devrimi, millet mektepleri ve halkevleri incelenmiştir. Ayrıca çalışmada Köy Enstitüleri'nin kurulması ve İkinci Dünya Savaşı şartlarında Köy Enstitüleri'nin eğitime olan katkıları ele alınmıştır.

Üzer (2020), *Türk Modernleşmesinde Köy Enstitüleri ve Köy Enstitüleri Üzerine Yapılan Tartışmalar* adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında Köy Enstitüleri öncesi eğitim ve öğretmen, Köy Enstitülerinde eğitim ve genel yapı incelenmiştir. Ayrıca Köy Enstitüleri üzerine yapılan tartışmalar ve Köy Enstitüleri hakkında konuşulanlar araştırılmıştır.

Balcı, (2020), *Türkiye'de Eğitim Politikaları* adlı eserinde eğitim ve toplum, eğitim politikalarını etkileyenler, eğitim politikalarının belirleyicileri olarak siyasi partileri, cumhuriyetin kuruluş yıllarında eğitim-kültür politikalarını incelemiştir. Cumhuriyetin kuruluş yılları eğitim-kültür politikaları konusunda tek partili dönemin eğitim politikaları (1923-1945), hükümet programların eğitimi, TBMM bütçe görüşmelerinde eğitimi ve Milli Eğitim Şura kararları değerlendirilmiştir.

Stone, F. A. (1974). Rural Revitalization and the Village Institutes in Turkey: Sponsors and Critics adlı makalede Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Anadolu bakımsız bir durumda kaldığını belirtmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk aydınları kırsal alanda yaşayan halkın tekrar eğitim seviyesinin yükselmesini amaçlamışlardır. Köy Enstitüleri programı Türk köylüsünün yaşamını iyileştirmek amacıyla tasarlandığını ifade etmiştir. Kırsal hayatın şartlarını geliştirmek amacıyla Şevket Süreyya Aydemir, Nusret Kemal Köymen ve İsmail Hakkı Tonguç eğitimsel çözümlere yöneldiği vurgulanmıştır.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği, (1995), Milli Eğitim Şuraları (1939-1993) adlı eserde Türk Milli Eğitim sistemini geliştirmek ve niteliğini yüceltmek hedefiyle 1939 yılından 1993 yılına kadar toplanan 14 şura incelenmiştir. Ayrıca çalışmada eğitim sorunları ile ilgili alınan kararlar, alınan kararların uygulamaya koyulmaları ele alınmıştır. Eğitim alanında verilecek hizmetlerin geniş çerçevede değerlendirilerek belirlenmesinde ve kamuoyuna aktarılmasında, Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma organı olan şura geleneği araştırılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri içerisinde bulunan doküman analizi modeli kullanılmıştır. Doküman analizi araştırılması istenen konu ile ilgili bilgi edinilmesine yardımcı olan bir modeldir. Yazılı doküman ve belgelerin incelenmesi çoğunlukla görüşme ve gözlem yapılarak ulaşılan verileri destekleyici olması amacı ile tercih edilen bir veri toplama yöntemidir. Doküman incelemesi ise incelenmesi planlanan olgu veya olgular hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analizini amaçlayan bir yöntemdir. Doküman analizi nitel araştırma yöntemleri arasında bulunmaktadır.

Doküman analizi Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivine ve gerekli görülen kaynaklara başvurularak elde edilmiştir. Elde edilen bu verilerin yansız bir şekilde kullanılması noktasında hassasiyet gösterilecektir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin Eğitim Politikaları oluşturmaktadır. Bu çalışmada amaçlı örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme seçilmiştir. Bu noktada veri kaynaklarına erişilebilirlik önemli olmuştur. Örneklemi ise 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de okutulan Ortaokul kademesi 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki veriler doküman incelemesi modeli ile elde edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma ile ilgili verileri toplamak için doküman incelemesi modeli tercih edilmiştir. Var olan kayıt ve belgeler incelenerek veriler toplanmıştır. Belirlene mevcut belgeler tespit edilip elde edilen bilgiler tahlil edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşiv belgeleri ile arşiv belgeleri ile birlikte tetkik eserlere de ulaşılmış ve bunlar da çalışmada kullanılmıştır. Kütüphanelerden konuyla ilgili kaynaklara ulaşılmış, erişime açık web sitelerinin kaynaklar incelenmiş, yine konu ile ilgili tez ve makaleler incelenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya başlanırken bütün parça bütün ilkesi gereği ilk adım olarak çalışmanın taslağı belirlenmiştir. Çalışma alanıyla ilgili kaynaklar toplanarak, bu kaynaklardan alıntılar yapılmış yapılan alıntıların kaynakçada doğru bir şekilde belirtilmesi için özen gösterilmiştir. Ayrıca arşiv belgelerinin fotoğrafları da araştırmada kullanılmıştır. Yapılan alıntılar çalışmanın kronolojik sırasına uygun şekilde kullanılmış ve açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. Açıklayıcı bilgiler konu başlıklarına göre tertiplenmiştir.

Çalışma sırasında bilgilerin araştırmanın problemine çözümleyici olabilmesi için devamlılık ilkesine uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın orijinal olduğu veya aşırma olmadığını belirtmek için kaynakçalar detaylı olarak yazılarak kanıtlanmıştır. Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği için Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivine, alınan belgelerin fotoğraflarına ve incelenen ders kitaplarının basım ve yayım bilgilerine yer verilmiştir. Değerlendirme işleminin sonuç bölümünde açılanmasıyla birlikte çalışma tamamlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Dış Politikası ile İlgili Bulgular

Türkiye İkinci Dünya Savaşına giden süreçte ve savaş yıllarında savaş dışı kalma politikasını sürdürmüştür. Savaşa taraf devletlerle çeşitli anlaşmalar yapmış ve sınırlarını güvence altına almıştır. Müttefik Devletlerin Türkiye'yi savaşa sokma çabalarına karşın Türkiye savaşa girmeyerek müttefik devletlerin çıkarlarına hizmet ettiği tezini savunmuştur. Milli Şef İsmet İnönü Türkiye'nin savaş malzemesi açısından da yeterli olmadığını belirterek savaşa girmekten kaçınmıştır. Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndaki bu politikaları ile savaş dışı kalmayı başarmıştır. Müttefik Devletlerin San Francisco konferansına Almanya ve Japonya ya savaş ilan etmeyen devletlerin katılamayacağını bildirmesi üzerine Türkiye Almanya ve Japonya savaşın son zamanlarında savaş ilan etmiş fakat aktif bir şekilde savaşa katılmamıştır. Savaş dışı kalma politikasında başarılı olan Türkiye İkinci Dünya Savaşı sona erince uluslararası alanda yalnızlaşmış ve Sovyet tehdidi ile karşılaşmıştır.

4.2. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Eğitim Politikaları ile İlgili Bulgular

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na aktif olarak katılmasa da siyasi ve ekonomik olarak savaştan etkilenmiştir. Savaş zamanı olmasına rağmen eğitim alanında adımlar atılmaya devam edilmiştir. Nüfusun büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu açıdan köylü çocuklarının eğitime önem verilmiş ve Köy Enstitüleri açılmıştır. Köy Enstitüleri ile kırsal kesimde okuma-yazma oranının arttırılması, köylü çocuklarının eğitim, sanat, bilim ve çeşitli meslekler öğrenmesi hedeflenmiştir.

4.3. 8.Sınıf İnkılap Tarihi Dersinde İkinci Dünya Savaşı'nın Yeri ve Önemi ile İlgili Bulgular

Türkiye’de 8.sınıfta okutulan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı öğretim programına bakıldığında Atatürk’ün İkinci Dünya Savaşı öncesi görüşleri ve Türkiye’nin izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirilmesini öğretilmek istendiği görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı’ndaki gelişmelerin ve bu savaşın sonuçlarının Türkiye etkilerinin öğrenciler tarafından analiz edilmesi istenmiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın etkileri siyasi, sosyal ve ekonomik yönden ele alınmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı’nın Türkiye’ye etkileri başlığı altında Türkiye’nin savaş dönemi politikaları ve eğitim alanında Köy Enstitülerinin açılmasına yer verilmiştir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde 7.Ünite Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası içerisinde İkinci Dünya Savaşı ile ilgili kazanımlara yer verilmiştir. İTA. 8.7.3. Atatürk’ün İkinci Dünya Savaşı öncesi tespitleri ve girişimleri Türkiye’nin savaşta izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirir ve İTA. 8.7.4. İkinci Dünya Savaşı’ndaki gelişmelerin ve bu savaşın sonuçlarının Türkiye’ye etkilerini analiz eder kazanımları bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de eğitim alanında önemli adımlar atılarak geliştirilmeye devam edilmiştir. 1936 yılı programında, Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerine yer verilmiştir. Öğrencilerin bu dersleri öğrenirken aktif bir rol almaları istenmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında da Türkiye’de 1936 yılı ilköğretim programı geçerli olmuştur. 1936 Yeni İlkokul Müfredat Programında Tarih ve Coğrafya dersleri 4 ile 5’inci sınıflarda 2 ders, Yurt Bilgisi dersi ise 4. Sınıfta 1 ders, 5’inci sınıfta 2 ders olmak üzere konulmuştur (Korkmaz, Güler, 2020).

1930 ve 1940’lı yıllarda Sosyal Bilgilerde uluslararası üne sahip olan eğitimcilerin etkileri söz konusu olmuştur. Bunlar arasında Edgar B. Wesley, Henry Johnson, Hilda Taba ve Aarle Rugg gibi isimler bulunmaktadır (Ambarlı, 2010).

İkinci Dünya Savaşı İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası adıyla 7’inci ünite İkinci Dünya Savaşı’nın Türkiye’ye Etkileri başlığıyla yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşının sonuçları ve Türkiye’ye etkileri ayrı başlıkları halinde ünite içinde bulunmaktadır.

8.Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi içerisinde 7.ünite Atatürk'ün Ölümü ve Sonrasıdır. Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası ünitesi konu başlıklarından birisi İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye'ye Etkileridir. Bu konu içerisinde Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesinin ardından Alman dış politikasının yeniden düzenlenmesi, İkinci Dünya Savaşı'nda tarafların oluşma süreci ve Türkiye'nin bu gelişmeler üzerine tutumu açıklanmıştır.

Şekil 1. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri Konusunu Anlatan Üniteden Örnek Sayfa

4. II. DÜNYA SAVAŞI VE SAVAŞIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

II. Dünya Savaşı (1939-1945)

Almanya'da 1933 yılında Adolf Hitler'in liderliğindeki Nazilerin iktidara gelmesiyle Alman dış politikası yeniden şekillendi. Almanların öncelikli hedefi Versay Antlaşması'ndan kurtulmaktır. Diğer hedefleri ise Almanları tek devlet çatısı altında toplamak ve Alman topraklarının yeterli olmadığı düşünceyle Avrupa'da yayılma politikası izlemektir.

I. Dünya Savaşı'nda umduğu bulamayan İtalya'da, 1922'de Benito Mussolini liderliğindeki Faşist Parti iktidara geldi. İtalyanlar yayılmacı bir dış politika izlemeye başladı. İngiltere ve Fransa'nın, Versay Antlaşması'nın şartlarından kurtulmak isteyen Almanya'ya ve Uzak Doğuda Çin ve Japonya üzerine yayılma politikası izleyen Japonya'ya karşı tepkintisiz kalmaması, İtalya'yı harekete geçirdi. Japonya'nın Uzak Doğuda sömürgeci bir politika izlemesi, bu bölgenin II. Dünya Savaşı'ndaki cephelerden biri olmasına yol açacaktı.

Benzer politikalar izlemeleri, Almanya ve Japonya'yı yakınlaştırdı. 1936'da iki ülke arasında antlaşma yapıldı. 1937'de bu antlaşmaya İtalya da katıldı. Böylece II. Dünya Savaşı'nın bloklarından biri olan "Mihver Devletler" ortaya çıktı. Karşılığında ise İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve ABD'nin oluşturduğu "Müttefik Devletler" yer aldı. Almanya'nın 1 Eylül 1939'da Polonya'ya işgaliyle II. Dünya Savaşı başladı (Görsel 7.10).

MIHVET DEVLETLER

Almanya
İtalya
Japonya

MÜTTEFİK DEVLETLER

İngiltere
Fransa
ABD
Sovyetler Birliği

3 Eylül 1939'da İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan etti. Savaş Avrupa, Pasifik ve Kuzey Afrika olmak üzere üç cephede cereyan etti.

Türkiye, II. Dünya Savaşı başladığında tarafsız bir politika izledi. Toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruma amacına yönelik olarak savaş dışında kalmak için büyük çaba harcadı. Ancak stratejik konumunu nedeniyle Türkiye, Müttefik ve Mihver Devletlerin baskısıyla karşı karşıya kaldı.

Türkiye, II. Dünya Savaşı başlamadan önce en çok İtalya'nın yayılmacı politikalarından kaygı duydı. İtalya'nın Akdeniz'de Türkiye'nin sınırlarına yakın adaları sömürdürmesi, ülkedeki endişeleri daha da artırdı. 1939 yılı Nisan ayında İtalya'nın Arnavutluk'u işgal etmesi üzerine Türkiye, Boğazlar konusunda Sovyetler Birliği ile anlaşamayınca İngiltere ve Fransa ile üçlü bir ittifak antlaşması imzaladı. Antlaşmaya göre bir Avrupa devletinin Akdeniz'de savaşa yol açabilecek saldırısı karşısında Türkiye, her iki devletle etkin iş birliği yapacaktı. Antlaşmanın Türkiye'ye yüklediği sorumluluklar, İngiltere ve Fransa'nın söz verdiği askeri yardımların yapılmasına bağlandı. Türkiye, Sovyetler Birliği'yle savaşa girmek zorunda bırakılacak herhangi bir yükümlülüğünden muaf tutuldu.

7. ÜNİTE

I. Dünya Savaşı'nın sonuçları, II. Dünya Savaşı'nın çıkmasında etkili olmuş mudur? Açıklayınız.

AVRUPADA HARP BAŞLADI

Alman Orduları Halkı Bırakıp Polonya'yı Terketmezlerse İngiltere Ve Fransa Orduları Dahal Harbe Girecekler
Alman - Leh Harbi Şiddetle Devam Ediyor!
İngiltere Ve Fransa Başta Olarak Savaşın İlk Yapanlarıdır. II. Dünya Savaşı'nın İlk Günü. Alman Orduları Halkı Bırakıp Polonya'yı Terketmezlerse İngiltere Ve Fransa Orduları Dahal Harbe Girecekler
Alman - Leh Harbi Şiddetle Devam Ediyor!
İngiltere Ve Fransa Başta Olarak Savaşın İlk Yapanlarıdır. II. Dünya Savaşı'nın İlk Günü. Alman Orduları Halkı Bırakıp Polonya'yı Terketmezlerse İngiltere Ve Fransa Orduları Dahal Harbe Girecekler

Görsel 7.10: II. Dünya Savaşı'nın Başladığını Bildiren Gazete Haberi

I. Dünya Savaşı'nda İngiltere ve Fransa ile aynı blokta yer alan İtalya'nın, II. Dünya Savaşı'nda bu devletlere karşı savaşmasının sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

Görsel 7.11: II. Dünya Savaşı'nda Kullanılan Savaş Uçakları

8.Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük MEB ders kitabında 7.ünite Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası içerisinde İkinci Dünya Savaşı süresince yaşanan siyasi gelişmelerden söz edilmiştir. Almanların Sovyetlere karşı başlattığı Barbarossa Harekâtı, Türkiye'de düzenlenen Adana Konferansı ve 1943 yıllarının sonuna doğru düzenlenen Moskova Konferansına yer verilmiştir. Müttefik devletler Türkiye'nin savaşa katılmasını talep etmiş Türkiye ise savaşın son zamanlarına kadar savaş dışı kalma politikasını sürdürmüştür.

Şekil 2. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri Konusunu Anlatan Üniteden Örnek Sayfa

ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜ VE SONRASI

Görüş 7.12: II. Dünya Savaşı'nda Amerikan Askerleri

Savaşın giderek yükselebildiği günlerde İtalya, Haziran 1940'ta İngiltere ve Fransa'ya savaş ilan etti. Müttefikler, Türkiye'ye antlaşmadan doğan yükümlülüklerini hatırladı. Ancak, Türkiye kendisine vadedilen silah ve cephanelerin verilmediğini gerekçe göstererek savaş dışı kalma politikasını devam ettirdi. Almanların Yunanistan'ı işgali ve Bulgaristan'ın Mihver Devletler'in yanında savaşa girmesi savaş tehlikesinin Türkiye üzerine dayanmasına sebep oldu. Almanya, Türkiye ve İngiltere'nin yakınlaşmasını önlemek amacıyla 18 Haziran 1941'de saldırmazlık antlaşması imzaladı.

Antlaşmaya göre Almanya Türkiye'ye saldırmayacak, Türkiye de taraf olmadığını koruyacaktır. 22 Haziran 1941'de Alman orduları Sovyetler Birliği'ne saldırıya geçti. Bu durum Türkiye üzerindeki baskıyı azalttı.

1941 yılı sonlarında Almanların Kafkasya ve Orta Doğu'ya yönelmeleri, ABD'nin savaşa girmesi ve Sovyetler Birliği'nin Almanya ile savaş halinde bulunması, Müttefik Devletler'in Türkiye'nin kendi yanlarında savaşa girmesi yönündeki girişimlerini hızlandırdı. Fakat, Türkiye taraf-suzlğunu sürdürmeye ve barışa dayalı aktif bir denge politikası izlemeyi sürdürdü, savaşın taraflardan biri kesin üstünlük elde etmediği sürece her iki tarafı da ötekili yaklaştırmayı benimsemişti.

Almanya, Sovyetler Birliği'ne karşı **Barbarossa Harekâtı**'nı başlattı. 1942 yılı Kasım ayı geldiğinde Stalingrad'ı Almanların yenilmesinden sonra müttefiklerin Türkiye üzerindeki beklentileri arttı. İngiltere ve Türkiye 30 Ocak 1943'te **Adana Konferansı**'nda bir araya geldi. İnönü ile Churchill (Çöçül) bir trende gidice görüştü. Churchill, Türkiye'nin en geç Ağustos 1943 yılına kadar Müttefik Devletler'in yanında savaşa girmesini istedi. İsmet İnönü, Türkiye'nin savaşa katılmak için hazırlıksız olduğunu ve öncelikle Sovyetler Birliği'nin yapılmacı politikalarından duyulan endişeleri dile getirdi. İngiltere Adana'daki görüşmelerden sonra Türkiye'nin askeri ihtiyaçlarının belirlenerek Müttefik Devletler tarafından yapılacak yardımın artırılacağını bildirdi. Türkiye bu gelişmelerle Müttefik Devletler'e yakınlaştı fakat savaş dışında kalma tarafısızlığını koruma politikasını sürdürmüştü.

1943 yılı sonlarına doğru Müttefik Devletler, **Moskova Konferansı**'nda Sovyetler Birliği'nin arayışı Türkiye'nin savaşa katılması yönündeki baskılarını artırma kararı aldı. İngiltere dışişleri bakanı ile Türkiye dışişleri bakanı Kahire'de görüştü. Ancak, Türkiye müttefiklerin savaşa girmesi için yaptıkları ısklı bir kez daha kabul etmedi ve savaş dışında kalmaya devam etti. 1943 yılı Kasım ayı sonunda Tahran'da bir araya gelen Müttefik Devletler'in liderleri Türkiye'nin durumunu gündeme getirdiler. Roosevelt (Ruzvelt) ve Churchill, İnönü'yü Kahire'ye davet ettiler. 4-6 Aralık 1943'te yapılan görüşmelerde İnönü, Türkiye'nin ihtiyacı olan silah ve malzeme karşılığında taahhüde ilke olarak savaşa katılmayı kabul etti.

Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda niçin tarafsız kalmak istemiştir? Açıklayınız.

Görüş 7.13: Piyade Askerleri Yemek Sıraında

8. Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında 7.ünite içerisinde İkinci Dünya Savaşı'nın sonu başlığı altında savaşın Türkiye'ye olan etkilerinden söz edilmiştir. Alınan önlemler, kanuni düzenlemeler ve açılan kurumlardan bahsedilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de eğitim alanında önemli bir gelişme olan 1940 yılında köylerde eğitimin gelişmesi amacıyla açılan Köy Enstitülerine vurgu yapılmıştır.

Şekil 3. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri Konusunu Anlatan Üniteden Örnek Sayfa

ATATÜRK'ÜN OLUMU VE SONRASI

Harita 7.1: 1945 Yılında Avrupa

II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri

II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de cumhurbaşkanlığında İsmet İnönü, iktidarda ise Cumhuriyet Halk Partisi bulunmaktaydı. Türkiye, II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmamasına rağmen savaşın getirdiği sosyal ve ekonomik sıkıntıları tümüyle yaşamıştır. Ülke genelinde seferbedilik ilan edilmiş ve devlet gelirlerinin önemli bir kısmı savunma harcamalarına ayrılmıştır. Hedeflenen ekonomik planlar ve sanayi yatırımları ertelenmiştir.

Savaş döneminde izlenen ekonomik politikayla devlet daha çok temel ihtiyaç maddelerindeki darlığın giderilmesini amaçlamıştır. Savaş nedeniyle her mala önemli talep olması stokçuluğu ve karaborsacılığı artırmıştı. Bu nedenle hükümet, fiyat artışının önüne geçmek istiyordu. Ayrıca stokçuluk ve karaborsayla mücadele etmek gibi sosyal adaleti sağlayacak hedeflere de yönelmişti. Bunu önlemek için fiyatı yükselen mallara nâhı koyuldu ve Milli Korunma Kanunu çıkarıldı. Bu kanun gereğince Toprak Mahsulleri Ofisi, Et ve Balık Kurumu gibi kurumlar açılarak üretim ve dağıtım işleri devlet kontrolüne alındı. 1942 yılında büyük şehirlerde ekmeğin karne ile verilmesine başlandı (Görsel 7.16).

Türkiye'de savaş yıllarında yüksek enflasyon yaşandı. Açarı kazancı ve enflasyonun önüne geçmek için Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi çıkarıldı. 1940 yılında köylerde kalkınma ve eğitimi bir araya getirmek amacıyla Köy Enstitüleri kuruldu. Ülkedeki ekonomik durgunluğu gidermek için Toprak Reformu çerçevesinde 1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kabul edildi. Fakat beklenen başarı elde edilemedi. II. Dünya Savaşı, 1940-1945 yılları arasında Türkiye'de ekonomik sıkıntıların yaşanmasında ve nüfus artış hızının azaltılmasında etkili oldu.

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na girmemesine rağmen sosyal ve ekonomik sıkıntılar yaşammasının sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

8.Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük MEB ders kitabında 7.ünite olan Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası ünitesinde İkinci Dünya Savaşı devam ederken Türkiye'nin almış olduğu sivil savunma tedbirleri, Türkiye'de ki sağlık koşulları ve gıda malzemelerinin yeterliliği gibi konulara değinilmiştir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nın sanat ve edebiyat alanında Türkiye'yi etkilediği vurgulanmıştır.

Şekil 4. MEB Ders Kitabı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri Konusunu Anlatan Üniteden Örnek Sayfa

7. ÜNİTE

Türkiye'de savaş yıllarında halkı ıslah bir saklından korumak amacıyla sivil savunma tedbirleri uygulandı. Bu amaçla özellikle büyük şehirlerde gece 23.00'ten sonra sokakta çıkmaya yasak uygulandı. Bütün illerle hava saldırısı riskine karşı karantina yapıldı.

Türkiye, II. Dünya Savaşı dışında kalması ama halk günlük yaşamında hastalıklara karşı anarar bir mücadele vermiştir. Devletin sunduğu sağlık yardımlarının kısıtlı olması nedeniyle halk, sağlık kurallılarından yeterli desteği görememiştir. Doktorların önemli bir bölümü askere alınmıştır. Hastane ve yatak sayısı yetersizdi. İhtilafat kusurıya uğraması bazı ilaçların piyasada bulanamamasına yol açmıştı. Bütün ilaç fiyatları yükselmiş ve ilaçlar karaborsaya düşmüştü. Gıda azlığı, yetersiz beslenme kötü hastanma şartları, artan yoksullukla beraber temizlik imkanlarının azalmasıyla bulaıcı hastalıklar halk için bir tehdit haline gelmiştir. Devlet tifo, kolera gibi salgın hastalıkları önlemek için bazı tedbirler almıştır.

II. Dünya Savaşı yıllarında savaşın getirdiği ağır şartlara rağmen Türkiye'de eğitim ve kültüre devlet bütçesinden önemli paray ayrılmıştır. II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri Türkiye'de sanat ve edebiyat da yaşanmıştır.

Görsel 7.16: II. Dünya Savaşı'nın Ortaya Çıkardığı Sakatlıkların Türkiye'ye Koruması

II. Dünya Savaşı Türkiye'yi hangi alanda daha çok etkilemiştir? Tartışınız.

"... Avrupa'da II. Dünya Savaşı'nın başlaması, Türkiye'de bir zaman vatandaşı üzerinde erken bir panik havası oluşturmış, bu durum ilk etkisini alayıcılarında göstermiştir. Avrupa savaşının ilerlerinden daha bir hafızla geçmektedir. Savaşın pek çok gıda maddelerinin fiyatları artmış ve bu maddeler piyasada bulanamaz olmuştur. Vatandaşın ıslah, kötü uyurdukların mal saklamaya çabası nedeniyle oluşan bu durum: 'Birtakım vatandaşlar pahalı ve ucu ucuk ve karba ile evlerine sığınmaya başlamışlardır. Şüphesiz bunlar ilerinde Cihan Harbi etkili olmuştur... Telaşlılar yalnız kendi kumelerine zarar vermedikleri önemli yok. Günlük, haftalık veya aylık takatın hesaplarına göre hazırlanmış maddeleri bir halledir tüketince, pahalılığı ikmal eliyle hazırlanmakta ve dışkılarında temizliklerini bulamazlar vatandaşlara maddi manevi zarar vermektedirler' şeklinde değerlendirilmiştir..." (İrfan Bölük, "İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'de Sosyal Hayata Olumsuz Etkileri", s.43)

Metinde II. Dünya Savaşı yıllarında Türk halkının yaşadığı en önemli sorun nedir? Bu durumu sebeplerini yazınız.

Şekil 5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı Öğretim Programı

7.ÜNİTE: ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜ VE SONRASI

İTA.8.7.1. Atatürk'ün ölümüne ilişkin yansıma ve değerlendirmelerden hareketle onun fikir ve eserlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

a) Atatürk'ün ölümüne ilişkin yerli ve yabancı basında çıkan haber ve yorumlara değinilir.

b) İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesine değinilir.

İTA.8.7.2. Atatürk'ün Türk Milleti'ne bıraktığı eserlerinden örnekler verir.

Atatürk'ün "En büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir." sözüne ve yazılı eserlerine değinilir.

İTA.8.7.3. Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı öncesi tespitleri ve girişimleri Türkiye'nin savaşta izlediği denge siyaseti ile ilişkilendirilir.

İTA.8.6.1. kazanımı ile ilişkilendirilir.

İTA.8.7.4. İkinci Dünya Savaşı'ndaki gelişmelerin ve bu savaşın sonuçlarının Türkiye'ye etkilerini analiz eder.

İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye etkileri; siyasi, sosyal ve ekonomik yönden ele alınır.

İTA.8.7.5. Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri, demokrasinin gerekleri açısından analiz eder.

Konu işlenişi, 1946 yılında gerçekleştirilen ilk çok partili genel seçime değinilerek bitirilir.

Kaynak. <https://mufredat.meb.gov.tr> Erişim Tarihi 22.01.2024

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Millî mücadele döneminin en kritik zamanlarında bile Maarif Kongresini toplayarak eğitime verdiği önemi gösteren Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ilkeleri doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti çağdaş medeniyetler seviyesine gelmenin eğitim ile olacağını bilerek eğitim alanında birçok adımlar atmıştır. Halkın okuma-yazma oranını arttırmak amacıyla 1928 Harf Devrimi ile Latin Alfabesine geçilmesinin ardından okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Millet Mektepleri ile okuma-yazma seferberliği desteklenerek kısa bir sürede halkın okuma-yazma oranında yükselme görülmüştür. Halkevleri ve Halkodalarının açılması ile de eğitim ve sanat alanında gelişmeler sağlanmıştır.

10 Kasım 1938'te Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün vefat etmesinin ardından İsmet Paşa Cumhurbaşkanı olmuş ve Milli Şef dönemi başlamıştır. 1939'da İkinci Dünya Savaşı başlamış ve Türkiye taraf devletlerle çeşitli anlaşmalar yaparak sınırlarını güvence altına almayı amaçlamıştır. Türkiye'nin dış politikası savaşa girmemek üzerine yürütülmüştür. Türkiye bu politikasında başarılı olmuş ve savaş dışı kalmayı başarabilmiştir. Savaş şartlarına rağmen eğitim alanının adımlar atılmaya devam edilmiştir. Köy Enstitülerinin açılması savaş yıllarında eğitim alanında atılan adımlar örnek olması açısından önemlidir. Köy Enstitüleri ile köylü çocuklarının okuma-yazmayı öğrenmesinin yanında çeşitli bilim, sanat ve meslekler ile donatılması da planlanmıştır.

8.Sınıfta okutulan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin içeriğine bakıldığında 7.ünite Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası içerisinde İkinci Dünya Savaşı öncesi dünyadaki genel durum, Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı ile ilgili tespitleri ve Türkiye'nin izlemiş olduğu denge siyasetine yer verilmiştir. Türkiye'nin bu dönemde savaş şartları nedeniyle uyguladığı politikalar ve eğitim alanında önemli bir gelişme olan Köy Enstitülerine yer verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında eğitim alanında ki gelişmelerden biri olan Köy Enstitülerinden

yüzeysel olarak bahsedildiği görülmektedir. Bu durumun T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders saatinin yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 7.Ünite Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası ünitesinin kazanımları incelendiğinde İkinci Dünya Savaşı süresince Türkiye'nin eğitim politikaları ile ilgili bir kazanımın olmadığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye etkileri başlığı adı altında sadece birkaç cümle ile eğitim alanındaki gelişmelerden bahsedildiği görülmektedir.

5.2. Sonuç

Bu araştırmada Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı Yıllarında eğitim alanındaki politikaları, gelişmeler ve bu gelişmelerin İnkılap Tarihi dersine yansımaları konusu doğrultusunda tarihsel arşiv tarama tekniği ile veriler elde edilmiştir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında 7. Ünite olan Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası içerisinde İkinci Dünya Savaşı'na ve Türkiye'ye etkileri bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşına giden süreçte Dünya'da ki genel durumu irdelenmesi ile Türkiye'nin savaş öncesi ve savaş süresince yürütmüş olduğu politikaları kavrayabilmek önemlidir. Türkiye'nin jeopolitik önemi ve savaş dışı kalma politikasının gerekçeleri ayrıntılı olarak eldeki veriler ile açıklanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı süresince Dünya'nın ve Türkiye'nin genel durumu incelenmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya Versay Antlaşması ile ağır şartları kabul etmiştir. 1933'te Hitler'in iktidara gelmesiyle Nazi Almanyası Versay Antlaşması'na aykırı hareket etmeye başlamıştır. İtalya'da Mussolini başa geçmiş, uzak doğuda ise Japonya Asya Asyalılarıdır sloganı ile yayılmacı bir politika izlemiştir. Anti-Revizyonist devletler ise İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya müttefik devletler olarak tanımlanmaktadır. Almanya, İtalya ve Japonya ise revizyonist devletler olarak Mihverler adını alacaklardır. İkinci Dünya Savaşı'nın tarafları bu politikalar doğrultusunda oluşmuştur.

Türkiye ise bu gelişmeler karşısında jeopolitik konumunun etkisini de kullanarak Yurtta Sulh Cihanda Sulh politikasını benimsemiş ve savaş dışı kalmayı hedeflemiştir. Türkiye'nin Asya, Afrika ve Avrupa'nın orta noktasında yer alması jeopolitik önemini arttırmış ve dünya siyasetinde önemli bir rol almasını sağlamıştır. Müttefik devletlerin Türkiye'yi savaşa sokma çabalarına karşı Türkiye savaşın son dönemlerine kadar savaş dışı kalmayı başarmış ve aktif olarak İkinci Dünya Savaşı'na dahil olmamıştır. Ayrıca Türkiye'nin tarım, ekonomi ve basınla ilgili politikalarından da bahsedilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı şartlarında Türkiye'de eğitim politikaları ve eğitim alanındaki gelişmelerden detaylı olarak incelenmiştir. Neşriyat kongresi ve İkinci Dünya Savaşı süresince toplanan Milli Eğitim Şuralarının toplanma amaçları, çalışma esasları ve Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlar ele alınmıştır. Milli Eğitim Şuraları Türkiye'de eğitim alanında atılacak adımların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Birinci Milli Eğitim Şurası'nda; eğitim örgütünün uyumlu bir bütün olarak çalışması, köylerdeki ilköğretim işlerine ağırlık verilmesi, üç sınıflı köy okullarının beş sınıfa çıkarılması ve Türkçe'nin bilim dili haline getirilmesi şurada alınan önemli kararlardan bazılarına örnek olarak gösterilebilir. İkinci Milli Eğitim Şurası'nda; bütün eğitim kurumlarında ana dil çalışmalarında verimin artırılması, mesleki ve teknik okullar için ayrı kitap yazılması, milli tarihe ağırlık verilmesi şurada kararlaştırılan maddelere örnek verilebilir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de eğitim kurumları ve kademeleri dönemin eğitim yapısını değerlendirebilmek açısından önemlidir. Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı Yıllarında eğitim kademeleri ilköğretim, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim olarak incelenmiştir. Ayrıca eğitim kademelerinin müfredatlarına ve ders programlarına da yer verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü ilköğretim eğitime önem vermişlerdir. Nüfusun büyük bir bölümü köylerde yaşadığı için köylerdeki eğitimin geliştirilmesine daha çok önem verilmiştir. Türkiye'de 1926 ilk mektepler programı ile düzenlemeler yapılmıştır. Bu programda yapılması gereken düzenlemeleri Milli Eğitim Komisyonu yapmış ve 1936 yılında Yeni İlkokul Müfredat Programı olarak uygulanmaya başlamıştır. 1936 yılında tekrar düzenlenen programda genel amaçlar genişletilmiş, ilkokulun eğitim ve öğretim ilkeleri belirlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ortaokulların yurt genelinde yaygınlaştırılması için faaliyetler yapılmaya devam edilmiştir. Ancak bu faaliyetlerin yapılması ile okul sayıları artmış ancak ekonomik nedenlerden dolayı öğrenci sayısında düşüş görülmüştür. Birinci Milli Eğitim Şurası'nda ortaöğretim kurumlarının illerdeki ihtiyaçları göz önüne alınarak planlamalar yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de ortaöğretim üç yıl ortaokul, üç yılda lise eğitimi olacak şekilde iki bölüme ayrılmıştır. Liselerin üçüncü sınıfı ise kendi içerisinde fen ve edebiyat olmak üzere ayrılmıştır. 1938 programı İkinci Dünya Savaşı yılları dahil olarak 1947-1948 eğitim-öğretim yılına kadar uygulanmıştır. Yükseköğretimde 1933 üniversite reformu ile önemli bir atılımıştır. 1939 ve 1950 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı dönemi de içine alacak şekilde Türkiye'de yükseköğretim alanında öğrenci, öğretim üyesi ve okul sayıları bakımından dikkate alınacak bir gelişme yaşanmıştır. 1933 Üniversite Reformu ile yeniden yapılanarak kurulan İstanbul Üniversitesi Türkiye'nin ilk üniversitesi olarak tanımlanmaktadır. İstanbul Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin büyük bir çoğunluğunu Almanya'da Hitler faşizminden kaçan bilim insanları oluşturmuştur.

1939-1945 yılları arasında görev yapmış hükümetlerin eğitim politikaları değerlendirilmiştir. İkinci Bayar Hükümeti önceki hükümetlerin döneminden yarım kalan bölümlerin üzerinde çalışmalar yaparak tamamlanacağını bildirmiştir. Dil ve tarihe ağırlık verilerek araştırmalar yapılması planlanmıştır. Sonrasında göreve gelen İkinci Saydam Hükümeti ise İlköğretim eğitiminden başlanarak Türk çocuğunun ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bilim, sanat, pratik ile teknik olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. İkinci Saydam Hükümetinin ardından Birinci Saraçoğlu Hükümeti göreve gelmiştir. Birinci Saraçoğlu Hükümeti eğitim alanında Türklük kavramını vurgulanmıştır. Köy Enstitülerinin köylerin ve köylülerin ilerlemesine katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarının son hükümeti İkinci Saraçoğlu Hükümeti olmuştur. Bu hükümet döneminin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'dir. Eğitime bütçeden önemli bir pay aktarılmıştır. Bunun yanında hükümet programında Türklük ve Türkçülük tanımlarına vurgu yapılmıştır. Son on yıl gözleendiğinde yükseköğretim öğrencilerinin, ilkokul, ortaokul, lise ve güzel sanatlar akademisi öğrenci sayısının yükseldiği belirtilmiştir. Teknik öğretim öğrencilerinin sayısının ise üç yıl içerisinde yaklaşık dört katına çıktığı ifade edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Halkevleri ve Halkodaları ile ilgili girişimler incelenmiştir. Cumhuriyet değerlerinin benimsetilmesi, bu değerlerin halkta geniş kitlelere ulaştırılmasının sağlanması, laik ve çağdaş bir toplum yapısını desteklenmesi, ulusal değerlerimizin geleceğe taşınması amacıyla Halkevleri açılmıştır. Kırsal kesimdeki faaliyetlerin yetersiz görülmesi üzerine Halkodaları açılmıştır. Ülkenin tüm köylerinde birer Halkodası açılması planlanmıştır. Halkodaları ile cumhuriyetin ilke ve değerlerinin halka benimsetilmesinin yanında çeşitli kültür, sanat ve spor etkinlikleri yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk ve değerlerinin ders şeklinde verilmesi amacıyla Türk İnkılap Tarihi Enstitülerinin açılmasına değinilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında eğitimi etkileyen olaylara ve hümanizm politikası ele alınmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın eğitim alanına etkileri ideolojik açıdan da olmuştur. Millilik anlayışından hümanizm anlayışına doğru bir yönelim vardır. Eğitim en önemli amacının ise iyi yurttaş yetiştirmek olduğu özümsemeye başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında erişilen arşivler doğrultusunda Türkiye'deki ders kitapları incelenmiştir. İnönü'nün Cumhurbaşkanı olduğu İkinci Dünya Savaşı yıllarını da kapsayan zaman diliminde tek kitap politikası uygulanmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında eğitim yönetimi ve eğitim bilimlerinin bilimselleşme sürecine değinilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomi siyasaları kendi amaçlarına uygun olan eğitim felsefelerini benimsemişlerdir. Bu felsefe, daha sonraki Türk eğitim sisteminin düzenlenmesinde dikkate alınan faktörlerden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında eğitim alanında atılan önemli bir adım olan Köy Enstitüleridir. Köy Enstitüleri Kanun Tasarısı 17 Nisan 1940'ta görüşülmeye başlanmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tasarıyı desteklemektedir. Tasarı görüşmesi sırasında çeşitli tartışmalar yaşansa da 17 Nisan 1940'ta yapılan oylama ile tasarı kabul edilmiştir. Köy Enstitülerinde verilen eğitimin amacı köylünün cumhuriyetin ilke ve değerlerine sahip olmasını sağlamanın yanında köylüyü eğitebilecek kültür, tarih, bilim, sanat ve çeşitli mesleklere hâkim öğretmenler yetiştirmektir. Üretime dönük, katılımcı, demokratik, öğrenci odaklı, dayanışmaya dikkat eden ve sanatla zengin bir hale getirilmiş eğitim anlayışı benimsenmiştir. Köy Enstitülerinde kültür dersleri dışında yapıcılık adı verilen doğrama, tuğla, kiremit, duvar, sıva gibi dersler verilmektedir. Bunun yanında tarım, hayvancılık, balıkçılık ulusal oyunlar, ayrıca bisiklet, motosiklet, traktör, kamyon kullanımı gibi etkinlik alanları bulunmaktadır. Halk ozanları, halk oyunları öğreticileri, yapı işlerinde

görevlendirilen usta öğreticiler bulunmaktadır. Köy Enstitülerinde görev alan öğretmenler yeteneklerine, çalışkanlıklarına ve işe uygunlukları doğrultusunda seçilmişlerdir. Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirmek amacıyla Köy Enstitülerinin üst yapısı sayılabilecek Yüksek Köy Enstitüleri kurulmuştur. Köy Enstitülerine karşı tepkilerde ortaya çıkmıştır. Köy Enstitülerine sadece köylü çocuklarının alınması ve mezunlarının yalnızca köylerde görev yapmalarının köylü kentli ayrımı doğurduğu, Köy Enstitülerinde ki eğitimin komünist yapıda olduğu ve öğrencilerin okul yapımı, tarım, teknik gibi işlerde çalıştırılmalarının Sovyet Rusya rejimine benzetilmesinin milliyetçilik ilkesine aykırı olduğu ifade edilmiştir. 1946 yılında yapılan seçimlerin ardından Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel görevden alınmıştır. Köy Enstitülerinin yapısında değişiklikler yapılmış ve 1954 yılında Köy Enstitülerini kapatıp, İlköğretim okullarıyla birleştiren kanun kabul edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan gelişmelerin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine olan yansımaları Millî Eğitim Bakanlığı ders kitabı eşliğinde değerlendirilmiştir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde Maarif Modeli içerisinde belirtildiği üzere öğrencilerin teknolojiyi aktif olarak kullanarak içeriği öğrenmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda içeriğin işlenmesi sırasında eba etkinlerinin yanında öğrenciyi aktif hale getirecek buluş yoluyla öğrenme ve araştırma-inceleme yoluyla öğrenme stratejileri tercih edilmesi doğru olacaktır. Atatürk dönemi eğitim alanında gerçekleştirilen inkılaplar temel alınarak Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki eğitim politikaları değerlendirilebilir.

5.3. Öneriler

1. 8.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin eğitim politikalarına daha fazla yer verilebilir.

2. 8.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında Atatürk Dönemi dış politika adlı ünitenin içeriğine uygun olarak İkinci Dünya Savaşı yıllarında eğitim konusu ile ilgili beceri ve değerler yer alabilir.

3. Türkiye'de eğitim alanında toplanan Neşriyat Kongresi ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında düzenlenen Milli Eğitim Şuralarının toplanma amaçları ve alınan kararların

eğitime katkıları Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçölük ders kitaplarında anlatılabilir.

4. 8.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçölük ders kitabında İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye etkileri konusunun öğretiminde yazılı ve görsel kaynaklar ile birlikte dijital kaynaklarda etkili bir şekilde kullanılabilir.

5. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçölük dersinde İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin eğitim politikalarına yer verilerek içeriğın öğretiminde balık kılçığı tekniğı ile neden sonuç ilişkisini kurmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyol, C. Ç. (2022). Basill Liddell Hart- Hitler'in generalleri konuşuyor. *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 206-213.
- Akgül, L. H. (2020). Demokrat Parti döneminde milli eğitim şûraları. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 631-647.
<https://doi.org/10.16951/atauniiibd.688428>
- Akın, D. (2022). *İkinci Dünya Savaşı döneminde Milli Eğitim politikaları Çerçevesinde Tarih Eğitimi* (Tez No. 730376) [Doktora Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Akın, D. (2022). İkinci Dünya Savaşında basın ve yayın organlarının etkisi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(2), 475-518.
<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1206791>
- Altunya, N. (2014). Köy Enstitüleri sisteminde yönetim. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, (10) 28-49.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten günümüze Sosyal Bilgiler programları* (Tez No. 278683) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim Dokuz Eylül Üniversitesi*, 35(158), 216-231.
- Aslaner, N. (2008). *Milli Eğitim Şuraları ve Eğitim politikaları* (Tez No. 227007) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aras, E. & Benhür, Ç. (2019). İkinci Dünya Savaşında stratejik Mançurya Operasyonu ve Türk basını. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 65-83.
- Ataç, K. K. (2017). İkinci Dünya Savaşı sonrası Sovyet tehdidi ve Türkiye (1945-1946). *Hacettepe Üniversitesi Çağdaş Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 13(25), 183-212

- Aysal, N. (2004). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü tarihçesi ve gelişim süreci. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9(33), https://doi.org/10.1501/Tite_0000000088.
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: Köy Enstitüleri. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9(35), 267-282. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000047
- Balcı, A. (2008). Türkiye'de eğitim yönetiminin bilimleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54(54), 181-209.
- Balcı, E. (2020). *Türkiye'de eğitim politikaları (1923-1980)* (1. bs.). Ankara Pegem Akademi Yayınları.
- Benhür, Ç., & Yüksel, E. (2023). İkinci Dünya Savaşının gölgesinde Türkiye'de eğitim ve öğretim. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (59 Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 207-238.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet Dönemi eğitim bilimleri tarihi*. Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları:2
- Bolat, M. (2017). Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün kuruluşu ve misyonu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 16(61), 47-77. https://doi.org/10.1501/Tite_00000000473
- Bozkurt, B. (2011). Türkiye'de Milli Şef Dönemi CHP politikalarının eğitim sistemine etkileri üzerine bir değerlendirme. *Belgi Dergisi*, (2), 183-204.
- Boyko, S. (2011). Türkiye'de 1939-1945 yıllarında tarih öğretim programları ve tarih ders kitaplarının incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (21), 157-181.
- Bulut, Y. (2008). Hasan Ali Yücel: icraatları ve eserleriyle bir eğitim bakanının portresi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (12), 665-684.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk ve ortaöğretim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, E. (2014). Köy Enstitüleri'nin açılması ve Dicle Köy Enstitüsü. *Uluslararası Türk veya Türk Dili Edebiyatı ve Tarihi Dergisi*, 9(1), 119-132. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6428>

- Çakı, C. (2018). İkinci Dünya Savaşı'ndaki propaganda savaşlarında çizgi filmin rolü Nazi Almanyası ve Amerika Birleşik Devletleri üzerine inceleme. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 51-63.
- Çelenk, S. (2019). Cumhuriyet dönemi ilköğretim programlarında köy okullarına yönelik düzenlemeler. *İlköğretim Online* 18(4), 1823-1836
<https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.639339>
- Çelik, A. (2018). İkinci Dünya Savaşı'nda hükümet basın ilişkileri ve gazeteci mebuslar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 315-331.
<https://doi.org/10.18069/firatsbed.460963>
- Çelik, E. E. (2017). *Köy Enstitülerinin kuruluşunun eğitim planlaması aşamaları açısından analizi* (Tez No. 454357) [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çoban, A. (2011). Öğretmen yetiştirmek politikası olarak Köy Enstitüleri örneğinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 449-458.
- Çolak Bektaşoğlu, E. (2022). *Köy Enstitülerinin kapanış süreci ve bu süreçte Türkiye'de yaşanan tartışmalar* (Tez No. 732674) [Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Deniz, M. (2001). *Milli Eğitim Şuralarının tarihçesi ve eğitim politikalarına etkisi* (Tez No. 109097) [Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Deringil, (2014). *Denge oyunu İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politikası* (5. bs.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Eğitmen kursu ve köy enstitüleri müstahdemlerine fevkalade zam verilmesi*.
Yer Numarası: 30-18-1-2 / 98 - 50 – 3
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Köy Enstitülerinde çalıştırılacak memur ve müstahdemlere ait kadronun tasdiki*.
Yer Numarası: 91 - 55 - 14

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Köy enstitülerimizle ilgili kanun, program ve talimatnameye ilişkin bilgi talebi.*

Yer Numarası: 515 / 7477 - 43320 - 3

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Köy enstitülerinde çalıştırılacak bir öğretmen ile iki mimara ait 5 aylık kadronun tasdiki*

Yer Numarası: 30-18-1-2 / 101 - 33 - 3

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Köy enstitülerimizle ilgili kanun, program ve talimatnameye ilişkin bilgi talebi.*

Yer Numarası: 7477-43320-4

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Köy okullarını ve enstitülerini teşkilatlandırma kanun tasarısı*

Yer Numarası: 98 - 28 - 13

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Macar uyruklu üç kişinin 18 Köy enstitüsünde çalıştırılması.*

Yer Numarası: 106 - 52 - 20

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (2023). *Köy Enstitülerimizle İlgili Kanun, Program ve Talimatnameye İlişkin Bilgi Talebi*

Yer Numarası: 7477-43320-1

Dikici. A. (2008). Milli Şef İsmet İnönü dönemi laiklik uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 11(42), 161-192.

https://doi.org/10.1501/Tite_00000000286

Ekinci, O. (2018). Kültürün ilhakından ilhakın kültürüne: Almanya ile Avusturya'nın birleşmesi (Anschluss). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1603-1630.

Elpe, E. (2014). *Köy Enstitüleri ve sanat eğitimi. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 15-34.

Erdem A. R. (2012). Atatürk'ün liderliğinde üniversite reformu: yükseköğretim ve bilim tarihimizde dönüm noktası. *Belgi Dergisi*, (4), 376-388.

- Ernas, P. B. (2020). *Tarih, kültür ve eğitim yazıları*. (1. bs.). Akademik Düşünce Yayınları.
- Ernas, P. B. (2020). Anadolu aydınlanması ve toplumsal değişimde önemli bir adım: Köy Enstitüleri. *Akademik Düşünce Dergisi*, (2), 46-57.
- Eyüpoğlu, N. (2008). *Yalta Konferansı ve konferans sonrasında Avrupa'nın durumu* (Tez No. 228276) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi
- Fırtına, B. (2005). *Köy Enstitülerinde ustaöğreticilik* (2. bs.). Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları.
- Gazi, M. A. & Çakı, C. (2019). İkinci Dünya Savaşı'nda çizgi filmlerin mihver devletleri tarafından karşı propaganda amaçlı kullanımı. *SineFilozofi*, 4(8), 249-265.
<https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.542931>
- Giorgetti, M. F. & Batır, B. (2008). İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı Dönemi'nde eğitim politikaları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, (13-14), 27-56.
- Gündüz, M. (2023). *Türkiye'de ders kitapları tarihi* Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 206-210.
- Gül, O. (2007). Normandiya Çıkarması D-Day 6 Haziran 1944 (Tez No. 206648) [Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gülada, M. O. & Çakı, C. (2019). İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet partizanlara yönelik hazırlanan propaganda posterleri üzerine inceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 123-143.
- Gültekin, D. (2017). İkinci Dünya Savaşı'nda Türk dış politikası. *Namık Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı*
- Gültekin, M. (2014) Dünya'da ve Türkiye'de ilköğretim programlarında yönelimler. *İlköğretim Online*, 13(3), 726-745.
- Güvercin, C. H., Aksu, M., & Arda, B. (2004). Köy Enstitüleri ve sağlık eğitimi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(2).
https://doi.org/10.1501/Tipfak_0000000101

- Işık, S. (2011). Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye (Tez No. 320972) [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- İlyas, A. & Turan, O. (2016). İnönü Dönemi Türk dış politikası. *Atatürk Dergisi*, 1(1), 319-341.
- Kabataş, M. (2017). Köy Enstitülerinde müzik ve sanat eğitimi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 1109-1124. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-05-13-07>
- Kalyoncuoğlu, Z. (2010). Köy Enstitülerinde Hasan Ali Yücel'in yeri. *Folklor/Edebiyat*, 16(64), 237-244.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi (1923-1938) ilkokullarda coğrafya eğitimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (25), 152-170.
- Kapluhan, E. (2013). Atatürk Dönemi eğitim seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 172-194
- Karakoç, E. (2019). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2 Atatürk Dönemi dış politikası: Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üyeliği, Balkan Antantı, Montrö Boğazlar Sözleşmesi ve Sadabat Paktı İstanbul Gelişim Üniversitesi
- Karakök, T. (2011). Menderes Dönemi'nde 1950 – 1960 Türkiye'de eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 89-97.
- Kelkitli, F. A. (2017). İki savaş arası dönemde İtalya'ya karşı balkanlarda bir dengeleme politikası denemesi: Balkan Antantı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(2), 423-443. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002452
- Kıcıroğlu, N. F. ve Komşuoğlu, A. (2022). Türk yükseköğretiminde üniversite yeniden yapılırken “ilmi yurda götürmek”: üniversite haftaları örneği. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları İstanbul Üniversitesi*, (41), 1-29.
- Kılıç, R. (1999). Türkiye'de yükseköğretimin kapsamı ve tarihsel gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3),
- Kıpçak, H. & Davulcu, F. (2016). Ulusal yayın kongreleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 30 (3), 540-545.

- Kiraz, S. (2018). Dış politika analizi modeli olarak neoklasik realizm: İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Türk dış politikasının analizi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 417-440
- Kocabaş, K. (2011). *Kızılçullu Köy Enstitülü yıllar* (1. Bs.). Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları.
- Koçak, C. (2007). *Türkiye’de Milli Şef dönemi (1938-1945)* (3. bs.). İletişim Yayınları.
- Korkmaz, M. S. & Güler, H. (2020). 1926 yılından günümüze ilköğretim okullarının programları ve Sosyal Bilgiler. *Asia Minor Studies*, 8(2), 501-512
- Korkmazcan, N. S. (2021). *İkinci Dünya Savaşı’nda Türk diplomasisi* (2. bs.). Türk Tarih Kurumu.
- Kuşçi, A. (2021). Cumhuriyet yayıncılığının ilk planlaması: Birinci Türk Neşriyat Kongresi (2-5 Mayıs 1939). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(29), 295-315.
- Küçükahmet, L. (2012). *Eğitim bilimine giriş* (9. bs.). Nobel Yayınları.
- Milli Eğitim Şuraları. (1995) T.C Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği. Milli Eğitim Basımevi Ankara.
- Mindivanlı Akdoğan, E. (2016). *Köy Enstitülerinde eğitim anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi öğretimi* (Tez No. 429630) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Namal, Y. & Karakök, T. (2011). Atatürk ve üniversite reformu 1933. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 27-35.
- Oral, M. (2001). Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (1933) *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 7(27), 321-333.
https://doi.org/10.1501/Tite_00000000284
- Öncü, A. (2014). İki savaş arası dönemde Türkiye-Çekoslovakya ilişkilerine genel bir bakış. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(2), 159-181.
<https://doi.org/10.17550/aid.14407>
- Öncü, A. S. ve Ekinci, O. (2014). İkinci Dünya Savaşı öncesi beklenmeyen gelişme: 23 Ağustos 1939 tarihli Alman Rus Paktı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182 (182), 241-264. <https://doi.org/10.20296/tsad.53537>

- Özçelik, M. (2010). İkinci Dünya Savaşı'nda Türk dış politikası. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(29), 253-269.
- Özdemir, M. Çalışkan, S. ve Öztürk, F. (2018). Yalta Konferansı soğuk savaşa giden yol. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 5(2), 62-79.
<https://doi.org/10.16954/yalovabaccd.374425>
- Özdemir, Y. ve Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 0 (45), 235-262
- Öztürk, İ. M. (2013). İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde olağanüstü ekonomik kararlar: Milli Korunma Kanunu ve Varlık Vergisi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(54), 135-166. https://doi.org/10.1501/Tarar_00000000557
- Sarıçoban, G. (2020). İkinci Dünya Savaşı döneminde (1939-1945) Türk dış politikası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4), 1755-1777.
- Seyrek, A. (2019). *Köy Enstitüleri* (1. bs.). Dorlion Yayınları.
- Susar Kırmızı, F. (2015). Köy Enstitülerinde öğretmen yetiştirmede kullanılan yöntemler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (43), 1-11.
- Stone, F. A. (1974). Rural revitalization and the Village Institutes in Turkey: sponsors and critics. *Comparative Education Review*, 18(3)
<https://doi.org/10.1086/445797>
- Şener, S. (2004). İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de tarım politikası arayışları. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 73-92.
- Şahin, M. Başar, M. A. (2019). *Köy Enstitüleri felsefesini geleceğe taşımak* Rating Academy Yayınları.
- Şeren, M. (2008). Köye öğretmen yetiştirme yönüyle Köy Enstitüleri Gazi Üniversitesi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226.
- Şimşek, A. ve Alaslan, F. (2014). Milliyetçi tarihten milli tarihe, çatışmacı eğitimden barışçı eğitime doğru Türkiye'de tarih ders kitapları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (40).

- Tak, İ. (2007). Atatürk dönemi eğitim politikasının cumhuriyetçi karakteri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 120-135.
- Tatlıldil, E. (1993). *Toplum, eğitim ve öğretmen, öğretmen adayları üzerine yapılan bir araştırma*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü İzmir Aralık
- Toker, M. (2000). Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü bağışlarınızı bekliyor. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 7(25), 247-250.
https://doi.org/10.1501/Tite_00000000147
- Toprak, G. N. (2008). *Cumhuriyetin ilk döneminde Türk eğitim sistemi ve Köy Enstitüleri* (Tez No. 220080) [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi
- Tural, A. (2016). Türk eğitim tarihinde alternatif bir model: Köy Enstitüleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 16-21.
- ttkb.meb.gov.tr/ Erişim Tarihi 13.05.2023
- Uzman, N. (2018). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet talepleri ve Türkiye'nin tepkisi. *Gazi Akademik Bakış*, 11(22), 117-142. <https://doi.org/10.19060/gav.437787>
- Üzer, M. (2020). Türk modernleşmesinde Köy Enstitüleri ve Köy Enstitüleri üzerine tartışmalar (Tez No. 655671) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi
- Vural, M. K. (2014). İkinci Dünya Savaşı sonrası anti-komünist siyasal iklimin Köy Enstitüleri'nin kapatılmasına etkisi. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, (10), 166-184.
- Yalçın, O. (2011). İkinci Dünya Savaşında İsmet İnönü ve Churchill arasında yapılan Adana Görüşmesi. *Atatürk Yolu Dergisi* 12 (47), 701-731
https://doi.org/10.1501/Tite_00000000342

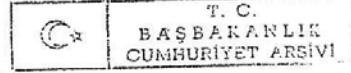
EKLER

Belgeler

Ek 1. Eğitmen kursu ve köy enstitüleri müstahdemlerine fevkalade zam verilmesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

Kararname

18096

13/4/1942 tarihli ve 2/17700 sayılı kararnameye ektir:

Ücretleri, Maarif Vekâleti 1941 malî yılı bütgesinin (E) cetveline dahil 686 ıncı faslının 2 ve 4 üncü masraf tertiplerinden verilmek üzere 2/16052 sayılı kararname ile kadroları tasdik edilmiş bulunan Eğitmen kursu ve köy Enstitüleri müstahdemlerine Şubat 1942 tarihinden itibaren fevkalâde zam verilmesi; Maarif Vekilliğinin 11/- 5/1942 tarihli ve 6/5387 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 26/5/1942 tarihli ve 131125/360/2427 sayılı mütalâanamesi üzerine, 4178 sayılı kanunun 7 inci maddesine tevfikeyle İcra Vekilleri Heyetince 5 Haziran 1942 tarihinde kabul olunmuştur.

REİS İCUMHUR

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

Ha. V.

Ma. V.

Mf. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Tl. V.

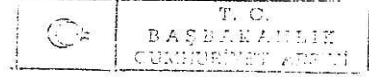
95	13	01	02	98	50	3
----	----	----	----	----	----	---

Ek 2. Köy Enstitülerinde çalıştırılacak memur ve müstahdemlere ait kadronun tasdiki

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

Kararname

13674

Ücretleri 1940 mali yılı Maarif vekilliği bütçesinin 66I inci faslının 3 üncü (Köy enstitülerinin bilumum ücret ve masrafları) tertibine konulan tahsisattan verilmek üzere köy enstitülerinde çalışdırılacak memur ve müstahdemlere ait ilişik kadronun tasdiki; Maarif vekilliğinin 13/5/940 tarih ve 6/575I sayılı tezkeresile yapılan teklifi ve Maliye vekilliğinin 3/6/940 tarih ve IIII7/278 sayılı mütaleanamesi üzerine 3803 sayılı kanunun muvakkat maddesinin C.fikrasına tevfi kan İcra Vekilleri Heyetince 11. HAZİRAN 1940 tarihinde kabul olunmuşdur.

REİSİCÜMHUR

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

Ha. V.

Ma. V.

Mf. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Ti. V.

63 0 10 01 02 91 55 14

Ek 3. Köy enstitülerimizle ilgili kanun, program ve talimatnameye ilişkin bilgi talebi

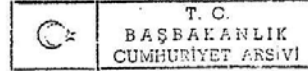
Rapt numarası	Çin D4 B2 2 c						
Kaydettim							
Hariciye Vekâleti Daire II Şube 4 Müdürlüğü							
Evrakın umumî numarası	Müstenit olduğu evrakın numarası	Şubenin kayıt numarası	Mübeyyiz	Müsevvit	Şube Müdürü	Daire Muavini	Reis Umum Müdür
37508		389-536					
Evrakın hususî numarası	Çunking BE 619/32 26/7/944						
206							
Evrakın tarihi	28 Ağustos 1944 22/8/944						
Maarif Vekâletine							
Çunking B.Elçiliğimizden alınan bir yazıda,"Legislative Yuan" reisi Dr. Sun Fu'nun Köy Enstitülerimizle yakînen alakadar bulunduğunu ifade ederek,mezkûr müesseselerin teşkilât,vezaif, gaye ve çalışmalarına ^{sp} ait bilcümle kavanin ve nizamat ile ^{buhtarın çalışma} tatbikattaki işleyiş ve verimlerine ait mufassal malûmatı ihtiva edecek vesaikin kendisine temin edilmesini rica ettiği bildirilmekte ve Çin'in mühim siyasî ^{ve} adamlarından olan mumailayhin bu recasının is'af ^{ile} edilebilmesi için mezkûr vesaikin acilen irsali istifham olunmaktadır. ^{murafilet olacağı için} ^{olunmaktadır}							
Hulâsa							
Dr. Sun Fu'nun köy enstitülerine ait talep ettiği kanun ve eserler hk.							
Keyfiyeti arz ve talebolunan eserlerin ^{To temin} inza ile ^{malûmatını talep etmek} adlı geçen B.Elçiliğe gönderilmek üzere, ^{bilginiz} Vekâletime irsaline müsaadelerini saygılarımla rica ederim.							
Hariciye							

11.12.2020 tarih ve 32084017 sayılı Karar ile gizliliği kaldırılmıştır.

Ek 4. Köy Enstitülerinde Çalıştırılacak Bir Öğretmen ile İki Mimara Ait 5 Aylık Kadronun Tasdiki

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

Kararname

19897

Ücretleri 1942 malî yılı Maarif Vekâleti bütçesinin 692 inci faslının 8 cetveline dahil 4 üncü maddesine konulan tahsisattan verilmek üzere, köy enstitülerinde çalıştırılacak bir öğretmen ile iki mimara ait ilişik 5 aylık kadronun I/I/1943 tarihinden muteber olmak üzere tasdiki; Maarif Vekillığının 21/I/1943 tarihli ve 1001/6/222 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekillığının 5/5/1943 tarihli ve 11117/12/2797 sayılı mütalâanamesi üzerine, müvazenei umumiye kanununun 4 üncü maddesine tevfiken, icra vekilleri Heyetince 10 Mayıs 1943 tarihinde kabul olunmuştur

REİSİCUMHUR

Bs. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

Ha. V. 1

Ma. V.

Mf. V. 1

Na. V.

İk. V. 1

S. İ. M. V.

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Ti. V. 1

080 18 01 02 101 33 3

Ek 5. Köy enstitülerimizle ilgili kanun, program ve talimatnameye ilişkin bilgi talebi.

AMBASSADE DE TURQUIE

N.619/32

Çungking, 26 Temmuz, 1944.

Hariciye Vekâletine

Ahîren kendisile görüşmüş olduğum "Legislative Yuan" reisi Dr. Sun Fu, Köy Enstitülerimizle yakînen alâkadar bulunduğunu ifade ederek, mezkûr Enstitülerimizin teşkilât, vezaif, gaye ve çalışmalarına ait bilcümle kavanin ve nizamât ile tatbikattaki işleyiş ve verimlerine ait mufassal malûmatı ihtiva edecek vesaiki kendisine temin etmekliğim recasında bulunmuştur. Çin devlet adamları arasında mühim bir sima olan mumaileyhin bu recasını is'af edebilmekliğim için, mezkûr vesaikin âcilen gönderilmesi hususuna Yüksek Müsaadelerini reca ederim.

Büyük Elçi

D. II

389-516

Tarih 22.8.944

22.8.44

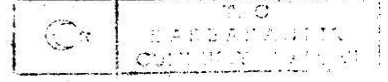
11.12.2020 tarih ve 32084017 sayılı Karar ile gizliliği kaldırılmıştır.

Ek 6. Köy Okullarını ve Enstitülerini Teşkilatlandırma Kanun Tasarısı

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAIRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı

2
17666

KARARNAME SÜRETİ

*Köy okullarını ve enstitülerini
Yer Kılavuzuna Kan. Es.
7.4.942*

Bg. V.
Dr. R. SAYDAM

Ad. V.
H. S. MENEMENCI

M. M. V.
A. R. ARTINKAL

Da. V.
FAYIK ÖZTRAK

Ha. V.
Ş. SARACOĞLU

Ma. V.
F. AĞRALI

Mf. V.
YÜCEL

Na. V.
A. F. CEBESÖY

İk. V.
SİRRI DAY

S. İ. M. V.
Dr. H. ALATAŞ

G. İ. V.
R. KARADENİZ

Zr. V.
M. ERKMEN

Mü. V.
F. ENGİN

Ti. V.
M. ÖKMEN

Aşlı gibidir.

030 18 02 98 28 13

Ek 7. Macar Uyruklu Üç Kişinin 18 Köy Enstitüsünde Çalıştırılması

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3

Kararname

I256

Hasanoglan Köy Enstitüsü usta bağlarından ve Macar tebaasından Sili Layoş, Gaspar Anyipal ve Gabel Mihal'in ilâşık cetvelde yazılı diğer 18 köy Enstitüsünde de çalıştırılmalarına ve bu Enstitülerin bulundukları ikinci memnu mintekalara girebilmelerine izin verilmesi, Maarif Vekillîğinin 16/6/1944 tarihli ve 6/10183 sayılı tezeresiyle yapılan teklifi ve Genelkurmay Başkanlığının 30/6/1944 tarihli ve 22071 sayılı mütalâânamesi üzerine, 1110 sayılı kanunun 1 inci maddesi ve 2007 sayılı kanunun 2 inci maddesinin B fıkrası hükümlerine tevâfikân, İcra Vekilleri Heyetince 21/7/1944 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

Bş. V. ve

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

H. V.

Ma. V.

Mf. V.

Na V.

İk. V.

S. İ. M. V.

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Tl. V.

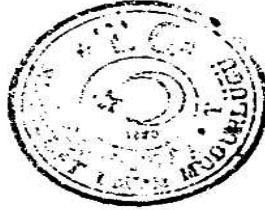
08	18	01	02	106	52	20
----	----	----	----	-----	----	----

Ek 8. Macar Uyruklu Üç Kişinin 18 Köy Enstitüsünde Çalıştırılması

**Mezkûr Yabancıların gidecekleri köy
Enstitüleri**

Kepirtepe-Lüleburgaz
Arifiye-Kocaeli
Kızılçullu-İzmir
Savaştepe-Balıkesir
Gönen-İsparta
Aksu-Antalya
Çifteler-Eskişehir
Düzici-Seyhan
Pazarören-Kayseri
Akpınar-Ladik
Beşikdüzü-Trabzon
Cılavuz-Kars
Akçadağ-Malatya
Göl-Kastamonu
İvriz-Konya
Yıldızeli-Sivas
Pulur-Erzurum
Dicle-Diyarbakır

3
1258

080	18	01	02	106	52	20
-----	----	----	----	-----	----	----

Ek 9. Köy Enstitülerimizle İlgili Kanun, Program ve Talimatnameye İlişkin Bilgi

Rapt numarası 37508/206		Kaydettim		Çin D4 B2	
Hariciye Vekâleti		D.II		S.IV	
Müstenit olduğu evrakın numarası		Şubenin kayıt numarası		Mübeyyiz	
Evrakın umumî numarası 42149		Müevvit		Şube Müdürü	
Evrakın hususî numarası 33		Daire Muavini		Reis Umum Müdür	
Evrakın tarihi		Çunking B8. 515-114 619/32 26.7.44 32			
27 Temmuz 1944		Çunking B.E.			
Hulâsa		26 temmuz 1944 tarihli ve 619/32 sayılı yazıları karşılığıdır:			
Dr. Sun Fu'ya verilcek Köy Enstitülerine ait mevzuat h.		Legislative Yuan reisi Dr. Sun Fu'ya ya bu kez verilmek üzere Maarif Vekâletinden bu mevzuat alınan, Köy Enstitülerimizle ilgili, kanun, program ve talimatnamelerin bu mevzuat olarak gönderilmiş olduğunu ayrılıklı arz ederim.			
Ek: 1 paket					

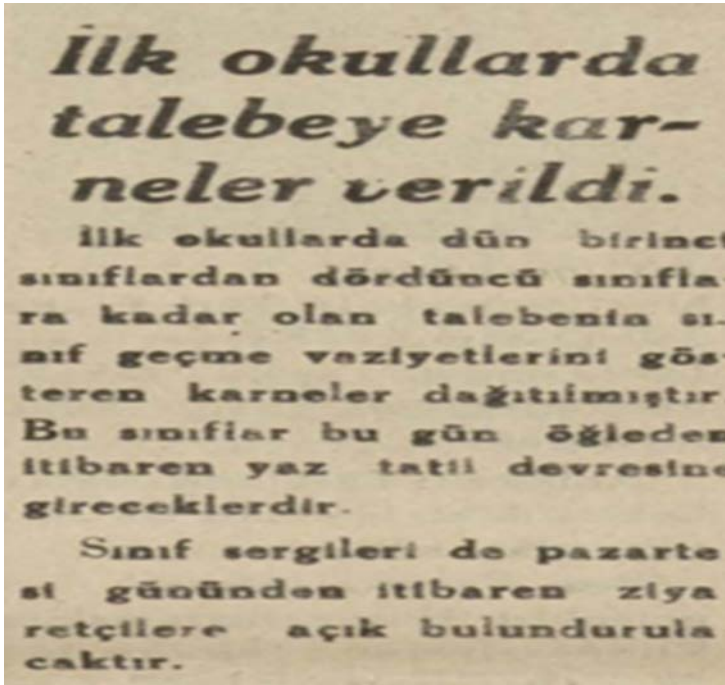
11.12.2020 tarih ve 32084017 sayılı Karar ile gizliliği kaldırılmıştır.

Fotoğraflar

Şekil 6. Köy Enstitülerinde Tuğla Üretimi (Kaynak: Altunya, 2014).

Şekil 7. İlkokullarda Talebeye Karneler Verildi (Kaynak: Türk Dili, 3 Haziran 1939).

Şekil 8. Çifteler Köy Enstitüsü'nde Yetiştirilmiş Cins İnek Ustaöğretici Gözetiminde Sağılırken (Kaynak: Fırtına, 2005).

Şekil 9. Zekeriya Tonguç'un objektifinden bir kare; Kızılçullu'da bir dersi izleyen İnönü, Müdür Emin Soysal'dan bilgi alıyor (Kaynak: Kocabaş, 2011).

Şekil 10. Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Öğrencileri ve Öğretmenlerinden Bir Grup, 1939
(Kaynak: Kocabaş, 2011).

Şekil 11. Birinci Türk Neşriyat Kongresinin Açılışı (Kaynak: Ulus, 3 Mayıs 1939: 1.)

Şekil 14. İstanbul'a Talebe Akını Başladı (Kaynak: Vatan, 12 Eylül 1940).

MEKTEP İHTİYACI
İstanbul'a Talebe
Akını Başladı

Bu sene Anadolu'nun muhtelif şehirlerinden, okumak üzere İstanbul'a bir talebe akını vardır. Gelenlerin bir kısmı ilk tahsillerini bitiren, bir kısmı ise lise tahsillerine devam etmek üzere gelen ortamektep mezunlarıdır. Bunlar, en çok ortamektebi ve lisesi olmayan vilâyet ve kazalardan gelmektedirler. İstanbul Maarif müdürüğü, talebe tevzi cetvellerinin nazarı dikkate alınmadan bu müracaatların isaf edilmesini mekteplere bildirmiş olmakla beraber keyfiyeti Maarif Vekâletine de bildirmiş, bu akının daha ne kadar devam edeceğini de sormuştur. Akın devam ettiği takdirde İstanbul'da yeniden mektep açmak zarureti hasıl olacaktır. Son günlerde maarif idaresi bir taraftan bu mektep işiyle meşgul olurken, diğer taraftan da, gerek lise tahsili, gerekse yüksek tahsil için Anadolu'nun muhtelif şehirlerinden İstanbul'a gelecek olan ve İstanbul'da aile ve akrabası bulunmayan talebenin barındırılması işiyle de meşgul olmaktadır. Bunun için geniş teşkilâtlı bir talebe yurdu tesisi işi üzerinde ilerlenmektedir. Tesis edilmesi istenilen yurt, İstanbul'da ailesi bulunmayan bütün talebeyi içine alacak ve onların konaklama ve iagesinden başka aynı zamanda mektep haricindeki meşguliyet tarzlarını da organize edecek büyük bir müessese şeklinde olacaktır.

Bunun için de Lâlelideki Harikzedegân apartmanları muvafık görülmüştür. Her dört apartmanın da istimlak edilerek bu işe tahsis edilmesi tekrarrür etmiştir. Talebe yurdu burada tesis edildikten sonra civarında bir kısım arazi daha istimlak edilerek bir spor sahası da vücade getirilecektir.

Şekil 15. Mekteplerin Ziraat Seferberliği (Kaynak: Vatan, 27 Şubat 1942).

Mekteplerin
ziraat
seferberliği

Yarın Maarifte fevka'lâde bir toplantı yapılacaktır

Mekteplerde tatbik edilecek ziraat seferberliği etrafında görüşmek ve tatbik şekli hakkında kararlar alınmak üzere yarın mektep müdürlerinin iştirakile fevka'lâde bir toplantı yapılacaktır.

Mekteplerin tatilinde de, izcilerimiz şark vilâyetlerine giderek, ziraat seferberliği işlerinde çalışacaklardır. Maarif Vekâleti, izcilerin gidecekleri muntakaların listelerini şimdiden hazırlamaktadır. Bu işle bilhassa Maarif Vekâleti Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü meşgul olmaktadır.